

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΕΙΣ
ΒΑΡΟΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΠΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΠΡΟΛΗΦΘΟΥΝ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΜΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ Ή ΕΝΟΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ , Α.Μ.:2007020

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κος ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2012

«ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΣ
ΑΠΑΤΗΣ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΠΟΥ ΘΑ
ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΠΡΟΛΗΦΘΟΥΝ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΜΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ Η ΕΝΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Περίληψη</i>	5
<i>Abstract</i>	6
<i>Πρόλογος</i>	7
<i>Ευχαριστίες</i>	8
<i>Εισαγωγή</i>	9
Κεφάλαιο 1 – Εσωτερικός Έλεγχος	
1.1 Ορισμός	10
1.2 Αναγκαιότητα - Σκοπός	11
1.3 Ιστορική Εξέλιξη	12
1.4 Μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου	13
1.5 Υποκείμενο Εσωτερικού Ελέγχου	14
1.6 Εκπαίδευση και Αξιολόγηση Εσωτερικών Ελεγκτών	18
1.7 Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικού Ελεγκτή	19
1.8 Ο σύγχρονος ανθρωποκεντρικός ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή	22
Κεφάλαιο 2 – Είδη, Τεχνικές και Χαρακτηριστικά Εσωτερικού Ελέγχου	
2.1 Είδη Εσωτερικού Ελέγχου	24
2.2 Αποτελεσματική εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου	26
2.3 Μειονεκτήματα – Δυσκολίες Εσωτερικού Ελέγχου	27
2.4 Τεχνικές Εσωτερικού Ελέγχου	29
2.5 Μέσα και μέθοδοι μελέτης Εσωτερικού Ελέγχου	30
2.6 Ο εσωτερικός έλεγχος ως εργαλείο βελτίωσης της σύγχρονης επιχείρησης	32
Κεφάλαιο 3 – Λογιστική Απάτη	
3.1 Εισαγωγή	35
3.2 Ορισμός	36
3.3 Απάτη προς όφελος της επιχείρησης	39
3.4 Απάτη εις βάρος της επιχείρησης	40
3.5 Ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή στην διερεύνηση της απάτης	41
3.6 Παραποίηση χρηματοοικονομικών καταστάσεων	42

3.7 Που εμφανίζεται η παραποίηση	44
3.8 Κίνητρα και πρακτικές παραποίησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων	45
<i>Κεφάλαιο 4 – Απάτες και τρόποι πρόληψης – Μελέτη περίπτωσης</i>	
4.1 Απάτη και τρόποι πρόληψης.....	47
4.2 Μελέτη περίπτωσης – Το σκάνδαλο της Enron	50
4.2.1 Πρακτικές της Enron που οδήγησαν στην πτώχευση	63
4.2.2 Ο ρόλος της Arthur Andersen στην κατάρρευση της Enron	64
4.2.3 Αντίκτυπος της πτώσης της Enron	65
<i>Συμπεράσματα και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....</i>	<i>67</i>
<i>Βιβλιογραφία.....</i>	<i>68</i>
<i>Παράρτημα</i>	<i>70</i>

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Είναι παντού γνωστή η αναγκαιότητα να ελέγχεται οποιαδήποτε οικονομική διαχείριση περιουσίας. Η αναγκαιότητα αυτή έχει τις ρίζες στην ανθρώπινη φύση και στο γεγονός ότι τα λάθη είναι έμφυτα στον άνθρωπο. Βέβαια, παρά το γεγονός ότι η επιστήμη έχει εξελιχθεί τόσο πολύ και τα ανθρώπινα λάθη έχουν εξαλειφθεί σε μεγάλο βαθμό, εντούτοις δεν έχουν εκλείψει. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα λάθη αυτά γίνονται επίτηδες, με σκοπό το όφελος είτε προσωπικό, είτε μιας μεγαλύτερης ομάδας ανθρώπων, είτε ολόκληρων επιχειρήσεων. Αυτά τα λάθη αποτελούν απάτη και γίνονται με χρήση της Δημιουργικής Λογιστικής.

Διαβάζοντας όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι είναι αναγκαία η πλήρης επιστημονική εφαρμογή συστημάτων εσωτερικού ελέγχου που καθιερώνουν την ελεγκτική διαδικασία και την παρουσιάζουν ως διέξοδο στην αντιμετώπιση φαινομένων απάτης. Σε αυτήν την διπλωματική εργασία παρουσιάζεται η σπουδαιότητα και η σημασία της ύπαρξης του εσωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις. Παρουσιάζονται επίσης οι έννοιες της απάτης και της Δημιουργικής Λογιστικής, παραδείγματα λογιστικής και άλλης απάτης και προτείνονται τρόποι πρόληψης μέσω του εσωτερικού ελέγχου. Αναφέρεται επίσης διεξοδικά το σκάνδαλο της Enron, ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα των ΗΠΑ.

Η γενικότερη στροφή του επιστημονικού ενδιαφέροντος στο ζήτημα του εσωτερικού ελέγχου και στα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα, ειδικότερα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε, έχει συντελέσει ώστε να αρχίσουμε να αντιλαμβανόμαστε καλύτερα την λειτουργία και την ανάπτυξη μιας επιχείρησης. Πλέον, Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί το απαραίτητο συμπλήρωμα οποιασδήποτε οικονομικής διαχείρισης περιουσίας.

Η εργασία στηρίζεται σε πρόσφατη βιβλιογραφία όπου παρατίθενται επίκαιρες απόψεις και άρθρα.

Λέξεις κλειδιά : εσωτερικός έλεγχος, ελεγκτική, λογιστική απάτη, εσωτερικός ελεγκτής, λογιστικό σκάνδαλο

ABSTRACT

It's widely known that any financial asset management needs to be controlled. This necessity springs from human nature, as well as from the fact that mistakes are innate. Certainly, despite the fact that science has developed in a great extent and that human mistakes are largely reduced, nonetheless, they haven't been wiped out yet. In several cases, these mistakes occur on purpose, either for personal profit, either for a large team profit or for the profit of an entire enterprise. These mistakes constitute a 'fraud' and Creative Accounting leads to their commission.

Taking into account all the previous, we can infer that the complete scientific settlement/application of the internal control system is necessary because an audit process is established and presented as the way out so that fraud phenomena can be dealt with. This dissertation refers to the importance and the consequences emanating from the existence of internal auditing in enterprises. Definitions of 'fraud' and 'Creative Accounting', examples of accounting and other fraud are also mentioned, and ways of prevention via internal auditing are suggested. The scandal of Enron, one of the biggest scandals in the USA, is also examined thoroughly.

The general shift of scientific interest in the issue of internal auditing and financial scandals, especially during the present period of economic crisis, has helped us understand better the function and the development of enterprises. Plus , Internal auditing is a necessary complement to any financial asset management.

This dissertation is based upon recent bibliography where current viewpoints are discussed.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον διακρίνεται από τις χειμαρρώδεις εξελίξεις των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που τρέχουν συνεχώς και από τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το οικονομικό περιβάλλον συνεχώς να διαφοροποιείται ώστε να προλαμβάνει όλα αυτά τα φαινόμενα που αποτελούν απειλές για τους επιχειρηματικούς σκοπούς του κάθε οργανισμού. Είναι γνωστό ότι το σύγχρονο πρόβλημα της Οικονομίας παγκοσμίως είναι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, καθώς οι συνέπειές της έχει αντίκτυπο σε οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και νομικό επίπεδο.

Η προσπάθεια για την πρόληψη της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων γίνεται μέσω του εσωτερικού ελέγχου, που έχει ως υποκείμενά του τους εσωτερικούς ελεγκτές. Το μεγαλύτερο πρόβλημα παρουσιάζεται σε εταιρίες που είναι εισηγμένες στην χρηματιστηριακή αγορά και οι οποίες υποχρεούνται να διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί και καταγράφει τις εσωτερικές διαδικασίες στην πράξη, επισημαίνει αδυναμίες και αποκλίσεις του συστήματος, παρέχει συμβουλές και προτείνει προσαρμογές. Πρωταρχικός του στόχος του εσωτερικού ελέγχου είναι να συμβάλλει στην ανάπτυξη και εμπέδωση της εταιρικής κουλτούρας μεταξύ των τμημάτων και των στελεχών της εταιρείας και η προσαρμογή της εταιρείας στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Ουσιαστικά, λοιπόν, ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα μηχανισμό επιτήρησης της εφαρμογής των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης, έχοντας συμβολή κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην προστασία της εταιρείας και στη διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων της.

Με τη βοήθεια του εσωτερικού ελέγχου θα αποφευχθούν οικονομικά σκάνδαλα, όπως το σκάνδαλο της Enron που ταλάνισε τις Η.Π.Α. και θα διευκολυνθούν οι οργανισμοί να λειτουργούν σωστά προλαμβάνοντας παρατυπίες που μπορεί να γίνονται από πρόσωπα είτε μέσα είτε έξω από τον οργανισμό.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή μου κύριο Λυγγίτσο Αλέξανδρο για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε δίνοντάς μου τη δυνατότητα να εκπονήσω την πτυχιακή μου εργασία στον επιστημονικό τομέα που επιθυμούσα. Επίσης, θα ήθελα να τον ευχαριστήσω για τη διάθεσή του να με βοηθήσει και να μου λύσει οποιαδήποτε απορία οποιαδήποτε στιγμή την χρειάστηκα.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στους φίλους μου, οι οποίοι μου συμπαραστάθηκαν όλο αυτό τον καιρό. Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου για την ηθική και οικονομική συμπαράσταση όχι μόνο κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τελευταίο διάστημα διαβάζουμε όλο και πιο συχνά περιπτώσεις λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων, κυρίως στις Η.Π.Α. (υποθέσεις Enron, Xerox, Worldcom, Merc κ.ά.) αλλά και στην Ευρώπη. Το θέμα είναι τεράστιο γιατί εμπλέκονται εκτός από τα στελέχη της εταιρείας που παραποιεί, εξωτερικά πρόσωπα, εταιρείες ορκωτών λογιστών καθώς και χρηματοπιστωτικοί οίκοι. Το να παραποιείς τις οικονομικές καταστάσεις αποτελεί σκόπιμο χειρισμό των οικονομικών στοιχείων κάθε φορά ανάλογα με το όφελος που θέλουμε να έχουμε.

Μπορεί αυτή η παραποίηση να είναι υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με στόχο να επιτύχουμε το επιθυμητό ύψος αυτών. Ο αντίστοιχος όρος για αυτή την διαδικασία είναι fraud (απάτη) και συνήθως αυτή η απάτη επιτυγχάνεται μέσω της Δημιουργικής Λογιστικής (Creative Accounting). Εδώ εισάγεται η έννοια του εσωτερικού ελέγχου που αποτελεί μια καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη δραστηριότητα που ελέγχει και κάνει καλύτερες όλες τις λειτουργίες και τα τμήματα του εκάστοτε οργανισμού βοηθώντας τον να επιτύχει τους στόχους του.

Ο εσωτερικός έλεγχος μέσω του υποκειμένου του, δηλαδή τους εσωτερικούς ελεγκτές, που ακολουθούν ένα κώδικα δεοντολογίας και είναι άρτια καταρτισμένοι και εκπαιδευμένοι (Κεφάλαιο 1), χρησιμοποιούν κάποιες τεχνικές και μεθόδους, ώστε να αντιμετωπίζουν τα μειονεκτήματα και τις δυσκολίες που μπορεί να έχει ο εσωτερικός έλεγχος στην εφαρμογή του. Σκοπός τους είναι να τον κάνουν να λειτουργεί ως εργαλείο βελτίωσης της σύγχρονης επιχείρησης. (Κεφάλαιο 2). Ο εσωτερικός έλεγχος δηλαδή έχει σαν στόχο να προλαμβάνει την απάτη, είτε είναι λογιστική είτε οτιδήποτε άλλο, απάτη που προφανώς έχει κάποια κίνητρα και μπορεί να λειτουργεί είτε προς όφελος της επιχείρησης είτε εις βάρος της (Κεφάλαιο 3). Ο εσωτερικός έλεγχος μας ενημερώνει και για τρόπους πρόληψης των λογιστικών απατών μέσω της Δημιουργικής Λογιστικής έτσι ώστε να αποφεύγουμε σκάνδαλα όπως αυτό της Enron. (Κεφάλαιο 4).

Μέσα από αυτήν την πτυχιακή εργασία θα αναφερθούμε σε όλα τα παραπάνω με απώτερο σκοπό να τονίσουμε την μεγάλη σημασία που διαδραματίζει η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη λογιστικών ή άλλων απατών σε κάθε επιχείρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εσωτερικός Έλεγχος

1.1 Ορισμός

Ο Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Auditing) είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική διαβεβαίωση και συμβουλευτική δραστηριότητα, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, που μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (λειτουργίες- εφαρμογή διαδικασιών), προσθέτει αξία και κάνει καλύτερες τις λειτουργίες του οργανισμού, ώστε να πετύχει την αποτελεσματική αποτίμηση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, τον περιορισμό ή εξαφάνιση αυτού, βοηθώντας έτσι την επιχείρηση στην επίτευξη των καλύτερων δυνατών στόχων.

Το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών ορίζει ότι (**Institute of Internal Auditors / IIA, 2004**), ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, οργανωμένη και σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού. Βοηθάει στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης, υιοθετώντας μια συστηματική και πειθαρχημένη προσέγγιση για την εκτίμηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας διαχείρισης κινδύνου, του ελέγχου και των διαδικασιών διακυβέρνησης.

Σύμφωνα με τον ορισμό του Ινστιτούτου των Αμερικανών Ορκωτών Λογιστών (**American Institute of Certified Public Accountants, AICPA**) , ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί το σχέδιο οργάνωσης και όλες οι συντονισμένες προσπάθειες , μέθοδοι και μέτρα που χρησιμοποιούνται μέσα στον οργανισμό , για να διαφυλαχτούν και να προστατευτούν τα περιουσιακά του στοιχεία, ο έλεγχος της ακρίβειας και αξιοπιστίας των λογιστικών στοιχείων, η προώθηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας και η ενθάρρυνση ώστε να διατηρηθεί η επιχειρηματική λογική που έχει προδιαγραφεί.

Σύμφωνα με την Επιτροπή **Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)**, ο Εσωτερικός Έλεγχος αποτελεί μια λειτουργία που διαδραματίζεται με την συμμετοχή του Διοικητικού Συμβουλίου, της Διοίκησης και του υπόλοιπου προσωπικού και είναι σχεδιασμένος ώστε να παρέχει επαρκή ασφάλεια για να επιτευχθούν οι παρακάτω στόχοι : α) αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των λειτουργιών, όπως η απόδοση και κερδοφορία από την επίτευξη των στόχων, προστασία πόρων κλπ, β) αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αναφορών και γ) συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς.

Σύμφωνα με την Επιτροπή των Διεθνών Ελεγκτικών και Ασφαλιστικών Προτύπων, (**International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB**), ο Εσωτερικός Έλεγχος ορίζεται ως το σύνολο των μεθόδων, διαδικασιών και πολιτικών, το οποίο εφαρμόζει η οικονομική μονάδα μέσα στα πλαίσια της κατάλληλης οργανωτικής

δομής για να εξασφαλίσει την ομαλή και αποδοτική λειτουργία της. Το σύνολο αυτό των πολιτικών και των μέτρων ελέγχου καλύπτει όλες τις δραστηριότητες, λειτουργικές και μη λειτουργικές.

Τέλος, σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision), μέσα από την έκθεσή της με τίτλο «Framework for Internal Control Systems in Banking Organizations», που εκδόθηκε τον Σεπτέμβριο του 1998, αναφέρεται στο Σύστημα του Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Control), και εικάζει ότι αποτελεί μια διαδικασία, της οποίας η εκτέλεση γίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, την Ανώτατη Διοίκηση και το προσωπικό όλων των επιπέδων. Δεν είναι απλώς μια διαδικασία ή πολιτική που εκτελείται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο αλλά είναι συνεχής και εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού. Σχετικά με τον ορισμό του Εσωτερικού Ελέγχου σε γενικές γραμμές, η Επιτροπή της Βασιλείας υιοθετεί αυτόν του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών Η.Π.Α, όπως αυτός έγινε αποδεκτός από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ινστιτούτου τον Ιούνιο του 1994 κι ο οποίος αναφέρθηκε πιο πάνω.

1.2 Αναγκαιότητα – Σκοπός

Ο Εσωτερικός Έλεγχος πραγματοποιείται σε κάθε λειτουργία ενός οργανισμού : στις οικονομικές καταστάσεις (Λογιστικός Έλεγχος), στην πιστή εφαρμογή των κανόνων και των πολιτικών που έχει θεμελιώσει η διοίκηση της επιχείρησης, στην αξιοποίηση των πόρων του οργανισμού, στα περιουσιακά της στοιχεία καθώς και στην εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας. Με την διενέργεια του Εσωτερικού Ελέγχου δηλαδή, μπορούμε να αξιολογήσουμε την αποδοτικότητα και τη λειτουργία κάθε τμήματος και έτσι θα βγάλουμε συμπεράσματα ή θα διαπιστώσουμε πιθανές ελλείψεις. Σε έναν υγιή οργανισμό, λόγω του συνεχώς αυξανόμενου μεγέθους του και του μεγαλύτερου όγκου οικονομικών συναλλαγών που γίνονται, η διοίκηση του πολλές φορές αδυνατεί να ελέγχει τις λειτουργίες των τμημάτων του με άμεσο τρόπο, γι' αυτό τον λόγο έχει στην διάθεσή της ένα σύστημα ελέγχου των επιχειρησιακών της δραστηριοτήτων.

Ο άνθρωπος από την φύση του κάνει εύκολα το λάθος. Χρησιμοποιώντας τον εσωτερικό έλεγχο, η διοίκηση ικανοποιεί την ανάγκη για πλήρη πληροφόρηση που έχει σχέση με τις ασφαλιστικές δικλίδες που αφορούν τα ανθρώπινα λάθη ή τις απάτες. Επειδή η εξάλειψη τους είναι σχεδόν απίθανο να γίνει, με τον εσωτερικό έλεγχο ελαχιστοποιούμε αρκετά το να γίνει κάτι λάθος ή με μη νόμιμες διαδικασίες.

Ο εσωτερικός έλεγχος λαμβάνει χώρα κυρίως για να εντοπίσει τα σημεία που το σύστημα απαιτεί βελτίωση. Προφανώς, όσο το νωρίτερο ενημερωθεί η διοίκηση για αυτά τα σημεία, τόσο νωρίτερα θα μεγιστοποιήσει το όφελος, παίρνοντας τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα. Τα μέτρα αυτά στοχεύουν στα παρακάτω : α) την προστασία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, β) την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εργασιών της επιχείρησης, γ) την αξιοπιστία και την ακρίβεια στις λογιστικές καταχωρήσεις στις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης και δ) να

ενθαρρύνουν την μέτρηση της παραγωγής και τη σύγκρισή της με τους στόχους και την πολιτική της επιχείρησης.

Ειδικότερα, στην περίπτωση που η επιχείρηση είναι εισηγμένη στην χρηματιστηριακή αγορά, η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου έχει ως κυρίαρχο μέλημά της να εκτιμά, να ελέγχει και να ενημερώνει το Διοικητικό Συμβούλιο της επιχείρησης ότι οι συναλλαγές, το πώς δραστηριοποιείται γενικά η επιχείρηση καθώς και η δραστηριότητα και επιχειρηματική συμπεριφορά των βασικών μετόχων, των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των μελών της επιχείρησης γίνονται χωρίς να θίγονται τα συμφέροντα των επενδυτών ή μετόχων της εταιρίας. Επίσης, ο εσωτερικός έλεγχος πρέπει να θεμελιώνει το γεγονός ότι όλα γίνονται με διαφάνεια χωρίς να υπάρχει απειλή για την εικόνα της χρηματιστηριακής αγοράς.

1.3 Ιστορική εξέλιξη

Η ανάγκη για την διενέργεια εσωτερικού ελέγχου είχε κάνει την εμφάνισή της εδώ και αρκετά χρόνια, εντούτοις τα τελευταία χρόνια επήλθε ανάπτυξη και βελτίωση του εσωτερικού ελέγχου, ώστε να αποτελεί ανεπτυγμένο επάγγελμα. Πριν από μια εικοσαετία, κάποιος που θα προσλαμβανόταν για να εφαρμόσει τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου, θα έβρισκε μπροστά του αρκετές δυσκολίες σχετικά με τον ελεγκτικό ρόλο, τις παρεχόμενες υπηρεσίες και την προσέγγιση.

Πριν την εγκαθίδρυση του Ινστιτούτου των Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) το 1941, που αποτελεί μια διεθνή επαγγελματική οργάνωση με παρουσία παγκόσμια και είναι η 'φωνή' του επαγγέλματος του εσωτερικού ελεγκτή καθώς έχει και εκπαιδευτικό ρόλο, ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή είχε να κάνει περισσότερο με δουλειά γραφείου, καθώς η πλειονότητα της τήρησης αρχείων γινόταν χειρωνακτικά και απαιτούνταν κυρίως για να ελέγχει τα λογιστικά δεδομένα που είχαν καταχωρηθεί για πιθανή εύρεση λαθών. Μάλιστα, θεωρείται ότι οι σιδηροδρομικές εταιρίες αποτέλεσαν τους πρώτους εργοδότες των εσωτερικών ελεγκτών, διότι τους προσλάμβαναν για να κάνουν επισκέψεις στους πράκτορες των εισιτηρίων στους σιδηροδρόμους και να επιβεβαιώνουν ότι όλες οι εισπράξεις από τα εισιτήρια είχαν καταχωρηθεί σωστά. Επρόκειτο δηλαδή για ένα είδος ασφάλειας και 'ασυνόμευσης' με κυρίαρχο μέλημα την αποκάλυψη της απάτης.

Φυσικά, ο εσωτερικός έλεγχος πέρασε από ένα αριθμό σταδίων, ωστόσο φτάσει στην τελική του κατάσταση στις μέρες μας. Αυτά τα στάδια συνεχώς διαφοροποιούνταν εξαιτίας της πολυπλοκότητας των επιχειρησιακών λειτουργιών, αλλά και από το γεγονός ότι αυξάνονταν τα διοικητικά προβλήματα που οδηγούσαν τις Διοικήσεις των Επιχειρήσεων να εισάγουν τον εσωτερικό έλεγχο σε πολλούς νευραλγικούς τομείς τους σε βαθμό που τελικά να θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι τους. Παρακάτω θα αναφερθούμε συνοπτικά σε μερικά από τα στάδια που πέρασε ο εσωτερικός έλεγχος μέχρι να φτάσει στην τωρινή του πολύπλευρη μορφή.

Αρχικά, η ελεγκτική λειτουργία έκανε την εμφάνισή της σαν μια βοηθητική και υποστηρικτική διαδικασία επιστασίας. Αφού καθιερώθηκε το Ινστιτούτο των Εσωτερικών Ελεγκτών το 1941, δόθηκε έμφαση σε αυτήν και πήρε την μορφή υπηρεσίας της Διοίκησης των Οργανισμών, μέχρι που τελικά κατέληξε να θεωρείται υπηρεσία στον Οργανισμό.

Εκτός από αυτές τις εξελίξεις, πιο σημαντικό ρόλο ανέλαβαν το Διοικητικό Συμβούλιο, η Ελεγκτική Επιτροπή και οι εξωτερικοί ελεγκτές βοηθώντας σημαντικά έτσι στην αναβάθμιση του ρόλου του εσωτερικού ελεγκτή. Αυτό είχε ως αντίκτυπο ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή να αποκτήσει και συμβουλευτικό χαρακτήρα, πέρα από τον ελεγκτικό. Έτσι, αφενός μεν ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή είχε πλέον περισσότερες αρμοδιότητες αφετέρου δε έπρεπε να θεμελιωθεί ένα καινούριο πλαίσιο με κανόνες και συμπεριφορές απέναντι στους ελεγχόμενους.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πριν, ο εσωτερικός έλεγχος όπως είναι στις μέρες μας, δεν έχει καμία σχέση με το πώς ήταν πριν 20 χρόνια. Λόγω του εποπτικού πλαισίου και του γεγονότος ότι έχουν επέλθει μεγάλες οικονομικές μεταβολές, οι Διοικήσεις των Επιχειρήσεων είναι σε εγρήγορση για να διαχειριστούν τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Αυτό είχε ως αντίκτυπο, να αποκεντρωθούν οι δραστηριότητες και να δημιουργηθούν καινούριες μονάδες, όπως Risk Management, Compliance & Controllers κι έτσι να φύγουν δραστηριότητες από την εποπτεία του εσωτερικού ελέγχου, ο οποίος παλαιότερα παρείχε πληροφορίες για μεγαλύτερες οντότητες.

Τώρα πλέον, ο εσωτερικός ελεγκτής έχει υπό την εποπτεία του όλες τις επιμέρους μονάδες και αυτό το γεγονός έχει ως συνέπεια την αναγκαιότητα να αναβαθμιστεί και να γίνει περαιτέρω εξειδικευμένος. Συνοψίζοντας, όλα τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε ότι ο εσωτερικός έλεγχος παίζει ενεργό ρόλο σε όλους τους τομείς μιας επιχείρησης και μέσω τις διττής του φύσης, συνεισφέρει τόσο στην διοίκηση μέσω της Ελεγκτικής Επιτροπής, όσο και στο προσωπικό της επιχείρησης.

1.4 Μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου

Εδώ θα αναφερθούμε στους μηχανισμούς του εσωτερικού ελέγχου κατά την περίοδο 1970-1994 καθώς και στις αλλαγές σε αυτούς τους μηχανισμούς και στο κατά πόσο έχουν επηρεάσει την αποτελεσματικότητά τους. Οι μηχανισμοί αυτοί υπάρχουν για να μην συγκρούονται τα συμφέροντα διευθυντών και μετόχων. Παρακάτω παραθέτουμε τους κύριους μηχανισμούς που επηρεάζουν το βαθμό τον οποίο η Διοίκηση μιας επιχείρησης αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα των μετόχων :

- Το Διοικητικό Συμβούλιο (Board of Directors)
- Τα σχέδια αποζημίωσης (Board Compensation)
- Η εταιρική ιδιοκτησία (Institutional Stockholder Ownership)
- Η χρήση δανεισμού (Takeover Complete)

Τα στοιχεία συλλέχθηκαν από τις ετήσιες έρευνες του Αμερικανικού περιοδικού Forbes (Mark R. Huson, Robert Parrino & Laura T. Starks, 2001) και αφορούσαν εκτελεστικά στελέχη που ασκούσαν το επάγγελμα τους και τα καθήκοντά τους για ένα το πολύ χρόνο σε δημόσιες επιχειρήσεις. Επίσης να αναφέρουμε ότι χρησιμοποιήθηκαν οι ανακοινώσεις του περιοδικού Wall Street για να προσδιοριστεί η έναρξη των καθηκόντων των διευθυντικών στελεχών (Chief Executive Officers- CEOs). Μετά την διενέργεια του στατιστικού ελέγχου χ^2 , εκτιμήθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ του Διοικητικού Συμβουλίου και της εταιρικής ιδιοκτησίας όσον αφορά την αναδιοργάνωση των εκτελεστικών στελεχών. Όταν το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου μειώνεται, τότε οι μέτοχοι έχουν όφελος, ενώ αντιθέτως η αντιπροσώπευση του συμβουλίου από εξωτερικά, μη εκτελεστικά μέλη αυξάνεται¹.

Παρά το γεγονός ότι διαπιστώθηκαν σημαντικές αλλαγές στους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου, η σχέση ανάμεσα στην πιθανότητα αναδιοργάνωσης των CEOs, απόλυσης και αντικατάστασης αυτών και στην επίδοση της επιχείρησης δεν έχει αλλάξει σημαντικά κατά την περίοδο 1970-1994. Ιδιαίτερα, προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπήρξαν αλλαγές στα χαρακτηριστικά των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου και στη φύση αναδιοργάνωσης (για παράδειγμα, η συχνότητα αναπλήρωσης της θέσης του CEO αυξήθηκε) και διαδοχής του CEO (για παράδειγμα από εξωτερικούς διευθυντές που άλλαξαν την ποιότητα ελέγχου), ωστόσο δεν παρατηρήθηκε κάποια ουσιαστική μεταβολή στην ευαισθησία που είχε αυτή η αναδιοργάνωση στην απόδοση του οργανισμού.

Ακόμα, η μερισματική πολιτική δρα ως υποκατάστατος εταιρικός μηχανισμός, διότι η διανομή υψηλού μερίσματος δεσμεύει την Διοίκηση για υψηλά μελλοντικά μερίσματα. Μέσω των μερισμάτων αυτών μεταβιβάζεται η απόφαση της επένδυσης των κερδών της επιχείρησης στους μετόχους των επιχειρήσεων, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο την πιθανότητα υπερεπένδυσης από την διοίκηση και εξασφαλίζοντας την πειθαρχία της εταιρίας στις κεφαλαιαγορές. (Belden, Fister, Knapp, 2005). Σε χώρες όπου η νομική προστασία είναι χαμηλή, η μερισματική πολιτική παίζει σημαντικό ρόλο, χωρίς την ύπαρξη ισχυρών μετόχων.

1.5 Υποκείμενο Εσωτερικού Ελέγχου

Πρόκειται για τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι αποτελούν στελέχη μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού και το καθήκον τους είναι η πραγματοποίηση ελέγχων μέσα στον ίδιο τον οργανισμό. Οι αρμοδιότητές τους είναι διάφορες, ανάλογα πάντα με την επιχείρηση και είναι δυνατόν να εκτείνονται μόνο σε ελέγχους των εσωτερικών οδηγιών και κανονισμών ή ακόμα όμως να επεκτείνονται σε λειτουργικούς και διαχειριστικούς ελέγχους των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης. Στην δεύτερη

¹ Βλ. Mark R. Huson, Robert Parrino & Laura T. Starks, Internal Monitoring Mechanisms and CEO Turnover: A Long-Term Perspective, The Journal of Finance, Vol.56, No.6, pp.2265-2297, Dec. 2001

περίπτωση, καθώς διενεργούνται οι έλεγχοι αυτοί ενημερώνουν μετά το πέρας τους την Διοίκηση της επιχείρησης για τυχόντα λάθη, είτε ακούσια είτε εκούσια, αλλά και για λογιστικές αντιδεοντολογικές πράξεις.

Ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών ουσιαστικά έγκειται στην παροχή αξιόλογων και διασταυρωμένων πληροφοριών στην Διοίκηση του οργανισμού, κάνοντας ευκολότερη με αυτόν τον τρόπο την ορθή λήψη αποφάσεων που θα διασφαλίζει την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του. Για να αποδίδει η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, είναι πρόπον να υπάρχει ανεξαρτησία μεταξύ αυτών και των ελεγχόμενων. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο το τμήμα των εσωτερικών ελεγκτών υπάγεται απευθείας στην Διοίκηση της επιχείρησης ή στην Επιτροπή Ελέγχου, αποφεύγοντας έτσι τις προστριβές και τις επαφές με τους ελεγχόμενους.

Στις μικρές επιχειρήσεις το έργο του εσωτερικού ελεγκτή επιτελείται από μέλη της Διοίκησης, ενώ σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις, το έργο της εποπτείας ανατίθεται σε εσωτερικό ελεγκτή από την Διοίκηση. Στα διεθνή πρότυπα του IIA, σχετικά με τις επαγγελματικές πρακτικές του εσωτερικού ελέγχου, γίνεται αναφορά στον ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή στην εταιρική πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά ότι πρωταρχικό μέλημα των εσωτερικών ελεγκτών είναι η σωστή εκτίμηση και συμβουλή προς την Διοίκηση του οργανισμού έτσι ώστε να βελτιωθούν οι διαδικασίες εταιρικής διακυβέρνησης. Επιπροσθέτως, δίνεται έμφαση στην συμβολή τους στις διαδικασίες διαχείρισης του κινδύνου.

Τα στελέχη τα οποία αποτελούν το δυναμικό του σώματος των εσωτερικών ελεγκτών είναι συνήθως προϊστάμενοι διαφόρων υπηρεσιών της επιχείρησης και πρέπει να διαθέτουν αξιόλογη και μακροχρόνια πείρα. Πέραν της πείρας, πρέπει να έχουν υψηλό επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων και να είναι καταρτισμένοι ώστε να πραγματοποιούν ενδεδειγμένες ευέλικτες ενέργειες. Συμπληρωματικά θα πρέπει να διαθέτουν το γενικά παραδεκτό ήθος των ατόμων που εφαρμόζουν τον εσωτερικό έλεγχο.

Αρκετές φορές όμως αμφισβητείται η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου, γιατί θεωρείται ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν λειτουργούν ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη επιχείρηση, παρότι μένουν μακριά από τις επιρροές των υπεύθυνων των ελεγχόμενων τμημάτων. Κάποιος άλλος λόγος για τον οποίο μπορεί να προκύψουν θέματα εμπιστοσύνης είναι η εξέλιξη των επαγγελματικών σχέσεων σε φιλικές, που ενδέχεται να οδηγήσει σε άμβλυνση των της αμεροληψίας και της αντικειμενικότητας του ελέγχου. Επίσης, ο εσωτερικός ελεγκτής μπορεί και άθελα του να παραβλέψει μια παρατυπία ή ένα λάθος. Αυτό μπορεί να έχει τις ρίζες του στην μονότονη ενασχόληση του όλο με τα ίδια θέματα, που θα έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της οξύτητας και της παρατηρητικότητάς του.

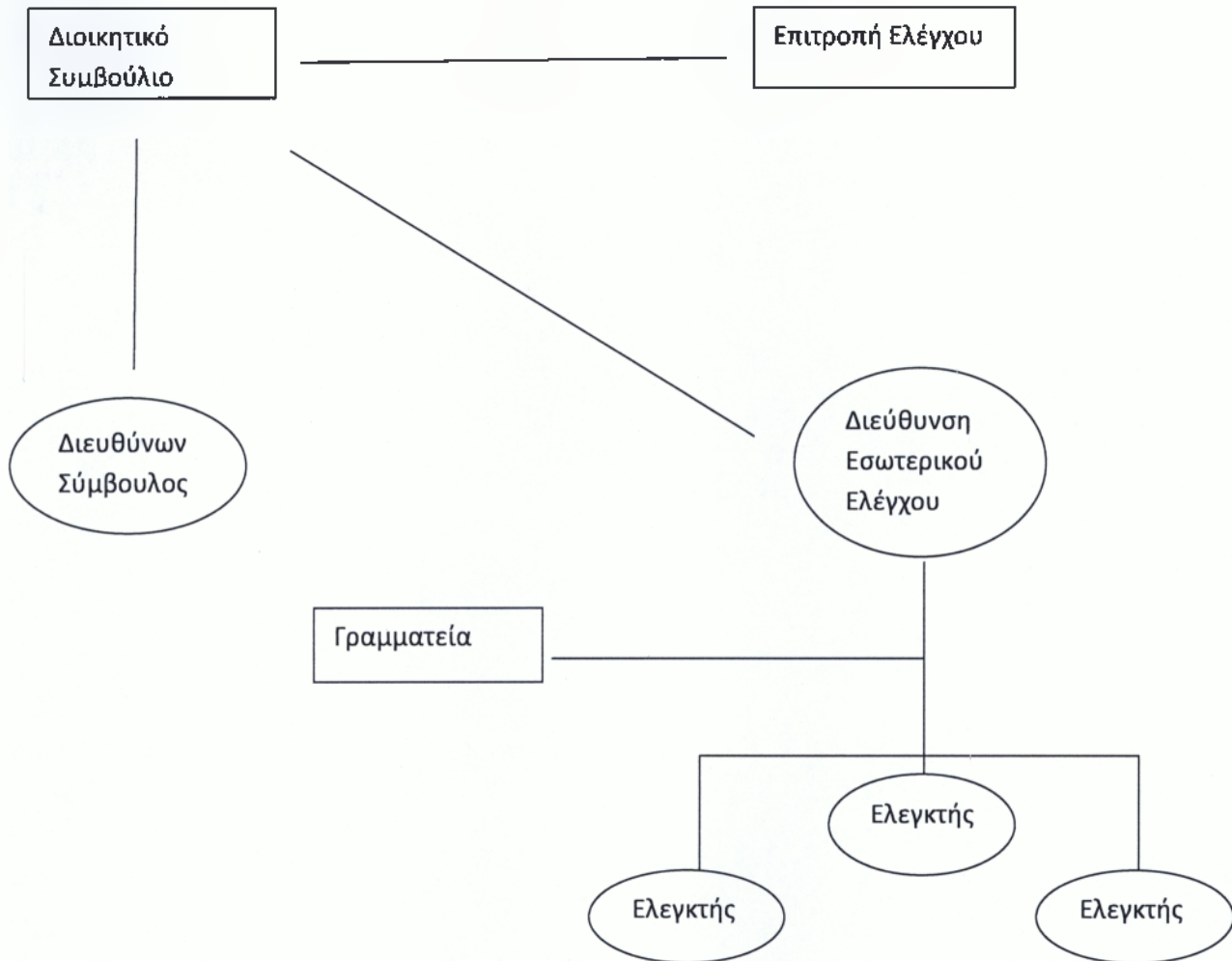
Θα επισημάνουμε τώρα κάποια βήματα με τα οποία ο εσωτερικός ελεγκτής βοηθάει την Διοίκηση για την εκπλήρωση των ευθυνών της :

- Βοηθάει το Διοικητικό Συμβούλιο στην εκτίμηση της εταιρικής δράσης

- Εφοδιάζει με νέες ιδέες την Ελεγκτική Επιτροπή σχετικά με τις διαδικασίες ελέγχου και την διαχείριση κινδύνου
- Αναζητεί τρόπους για να επιτύχει την μείωση των μακροπρόθεσμων κοστίων συμμόρφωσης
- Διενεργεί ετήσιους ελέγχους και διαδικασίες, καθώς και ανακοινώνει τα αποτελέσματα αυτά στην Ελεγκτική Επιτροπή
- Ανανεώνει τις πολιτικές ηθικής, διασφαλίζοντας έτσι ότι είναι σύγχρονες κι αποδεκτές από όλους τους εργαζόμενους
- Διευθετεί τις ανάγκες για διαφάνεια του ετήσιου ελεγκτικού σχεδίου

Δεν πρέπει να αμελούμε εδώ ότι όπως αναφέρθηκε και πρωτύτερα το προσωπικό του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να είναι ανεξάρτητο, εξειδικευμένο και επιστημονικά καταρτισμένο. Με αφορμή την μεγάλη σπουδαιότητα που χαρακτηρίζει τον εσωτερικό έλεγχο στην σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα, είναι επιβεβλημένη η σύσταση κάποιων εποπτικών οργάνων στις εταιρίες που είναι εισηγμένες στην χρηματιστηριακή αγορά. Γι' αυτό λοιπόν, με την απόφαση 5/204/2000 και τον νόμο 3016/2002 η Ελληνική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς επέβαλλε τη θέσπιση ενός τέτοιου εποπτικού οργάνου, την λεγόμενη Επιτροπή Ελέγχου, για όλες τις εταιρίες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο ή που πρόκειται να εισαχθούν. Επιπροσθέτως, η Τράπεζα της Ελλάδος, με την διοικητική πράξη 2438/1998, εισάγει την Επιτροπή Ελέγχου σε πιστωτικά ιδρύματα που έχουν ενεργητικό μεγαλύτερο των 880.410.858 ευρώ. Η διοικητική αυτή πράξη βελτιώθηκε αργότερα με την πρόσφατη Πράξη του Διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος 2577/2006.

Παρακάτω παρατίθεται η διαγραμματική απεικόνιση του εσωτερικού ελέγχου για εταιρίες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, σύμφωνα με τις προσαγές τις Ελληνικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς² :

² Βλ. Παντελής Σ. Παπαστάθης, Ο σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος στις επιχειρήσεις-οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του, Ά τόμος , σελ. 79, Αθήνα , 2003

1.6 Εκπαίδευση και Αξιολόγηση των Εσωτερικών Ελεγκτών

Η απόδοση του τμήματος του εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο εκπαίδευσης των εκάστοτε εσωτερικών ελεγκτών. Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να επιμορφώνονται διαρκώς, ώστε να ασκούν το επάγγελμά τους με επαρκή τεχνική κατάρτιση και να παράγουν αποτελεσματικό και αποδοτικό έργο.

Επομένως, η στελέχωση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου γίνεται με άτομα των οποίων η τεχνογνωσία και το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο διασφαλίζει την καλύτερη δυνατή πραγματοποίηση του ελέγχου. Αυτό σημαίνει ότι το προσωπικό του τμήματος εσωτερικού ελέγχου είναι επανδρωμένο με στελέχη τα οποία διαθέτουν υψηλό επίπεδο γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων για να ανταποκρίνονται στα καθήκοντά τους χωρίς να αντιμετωπίζουν ιδιαίτερο πρόβλημα. Συμπερασματικά, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να διαθέτουν κάποια προσόντα, τα οποία συνοψίζονται παρακάτω :

- Να διαθέτουν ανώτατη πανεπιστημιακή εκπαίδευση και να διακρίνονται για την οικονομική τους σκέψη καθώς και για το οργανωτικό-διοικητικό τους πνεύμα
- Να έχουν εξειδικευμένες γνώσεις συνοδευόμενες με εμπειρίες και επαγγελματική κατάρτιση
- Να μπορούν να αξιολογούν, να κρίνουν και να εκτιμούν επί των συστημάτων και της λειτουργίας τους και όχι επί των προσώπων
- Να μπορούν κατά τις συζητήσεις τους με τους ελεγχόμενους να αντιλαμβάνονται τις πιθανές αδυναμίες των λειτουργιών και το μέγεθος αυτών
- Να έχουν αναλυτική ικανότητα και οξυδέρκεια κατά την ανάλυση των ευρημάτων, των γεγονότων και των καταστάσεων, δυνατότητα συνθέσεων αυτών και να μπορούν να ερμηνεύουν τα αίτια που τα προκαλούν
- Να διακρίνονται για την αμερόληπτη στάση τους, να μην είναι ευθυνόφοβοι και να έχουν το θάρρος να αποδίδουν ευθύνες όπου χρειάζεται, είτε σε κατώτερα είτε σε ανώτερα ιεραρχικά επίπεδα
- Να διακρίνονται για την πλήρη εχεμύθειά τους, την τιμιότητά τους, την ειλικρίνεια, την ευθύτητα, την ηθική και την υπευθυνότητά τους
- Να έχουν σιγουριά και αυτοπεποίθηση για τον εαυτό τους ώστε στις εκθέσεις και στις αναφορές που παρουσιάζουν να υπερασπίζονται την θέση τους, ειδικά σε θέματα όπου επιβάλλουν λήψη σοβαρών αποφάσεων
- Να επιδεικνύουν λεπτότητα, διακριτικότητα και να είναι διπλωματικοί στις επαφές τους
- Να μπορούν να αντιστέκονται στους πειρασμούς και στα διλήμματα που ενδέχεται να παρουσιαστούν κατά την τέλεση της δουλείας τους
- Να έχουν συναίσθηση της ευθύνης τους και του έργου που επιτελούν, να γνωρίζουν την αίσθηση του κόστους και του οφέλους για το καθετί που ελέγχουν και να μπορούν να το ποσοτικοποιούν και να το εκφράζουν σε αξία, που αποτελεί και τον κύριο στόχο της επιχείρησης

Μελετώντας όλα τα παραπάνω προσόντα, διαπιστώνουμε ότι η αξιολόγηση των εσωτερικών ελεγκτών είναι απαραίτητη και αποτελεί μία από τις πρωταρχικές ευθύνες του Διευθυντή του τμήματος. Εννοείται, ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει συνεχώς να ελέγχονται και να αξιολογούνται και αυτοί κάτι που ενδέχεται να είναι κουραστικό, εντούτοις είναι ρεαλιστικότερο και αποτελεσματικότερο. Η επιτήρηση της εργασίας του προσωπικού που αποτελείται από τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι δίχως αμφιβολία ένα σημαντικό στοιχείο για να διασφαλιστεί η ορθή αξιολόγηση του εσωτερικού ελεγκτή και κατ' επέκταση η εύρυθμη και σωστή λειτουργία ολόκληρου του κομματιού του εσωτερικού ελέγχου.

1.7 Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικού Ελεγκτή

Ο Κώδικας Δεοντολογίας (Ηθικής) των Εσωτερικών Ελεγκτών υιοθετήθηκε από το Ινστιτούτο των Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA) ,στις 17/6/2000. Ο σκοπός αυτού του Κώδικα, σύμφωνα με το IIA είναι η προώθηση μιας ηθικής κουλτούρας στο επάγγελμα του εσωτερικού ελέγχου. Ο Κώδικας Δεοντολογίας αποτελείται από κάποια συστατικά στοιχεία που είναι οι **αρχές** και οι **κανόνες συμπεριφοράς**. Οι **αρχές** αφορούν το επάγγελμα και την εξάσκηση του εσωτερικού ελέγχου, ενώ οι **κανόνες συμπεριφοράς** είναι μια βοήθεια για την παρουσίαση των αρχών και πρέπει να τηρούνται από τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Όπως αναφέραμε και πριν, ο σκοπός του Κώδικα Δεοντολογίας είναι η προαγωγή της ηθικής κουλτούρας στο επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή. Οι εσωτερικοί ελεγκτές εμπνέουν εμπιστοσύνη και παρέχουν βάσεις για να στηρίξουν τις κρίσεις τους, αφού όλες οι πράξεις τους διακρίνονται από ακεραιότητα. Ασκούν τα καθήκοντά τους με τιμιότητα και παρατηρούν το νομικό πλαίσιο συνεισφέροντας έτσι στην επίτευξη των νόμιμων και ηθικών στόχων του οργανισμού. Κατά την συγκέντρωση, εκτίμηση και μετάδοση των πληροφοριών οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι σε μέγιστο βαθμό επαγγελματικά αντικειμενικοί. Αποφεύγουν τις δραστηριότητες και τις σχέσεις που υπονομεύουν την αντικειμενικότητά τους. Αυτό επιτυγχάνεται με την ορθολογική εκτίμηση όλων των σχετικών περιστάσεων και με το γεγονός ότι δεν επηρεάζονται από τα συμφέροντα άλλων ή τα δικά τους.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές σέβονται την αξία και την πηγή της πληροφόρησής τους και δεν αποκαλύπτουν πληροφορίες, χωρίς την κατάλληλη εξουσία και αν δεν είναι νομικά ή επαγγελματικά υποχρεωμένοι για αυτό. Αυτό σημαίνει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να χρησιμοποιούν την πληροφόρηση με σύνεση και για δικό τους όφελος. Τέλος, οι εσωτερικοί ελεγκτές εκτελούν την εργασία τους σύμφωνα με τα Πρότυπα και έχουν συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη, ακολουθώντας μέχρι κεραίας την γνώση τις ικανότητες και την εμπειρία που απαιτείται για τον ρόλο τους.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας δεν υποχρεώνει τους εσωτερικούς ελεγκτές για την εφαρμογή του, απλά τους συμβουλεύει. Στα περιεχόμενά του υπάρχουν πρακτικές

οδηγίες, οι οποίες έχουν κοινά χαρακτηριστικά με άλλους κλάδους και αφορούν το πώς πρέπει να συμπεριφέρονται οι εσωτερικοί ελεγκτές κατά τρόπο επαγγελματικό. Επισημαίνει την ευθύνη που έχουν οι εσωτερικοί ελεγκτές απέναντι στην Διοίκηση, απέναντι στον οργανισμό που εργάζονται, απέναντι στους συναδέλφους τους, απέναντι σε τρίτους που συνεργάζονται στον οργανισμό καθώς και απέναντι στο κοινωνικό σύνολο. Το πλαίσιο με τις αρχές βρίσκεται στον κανονισμό λειτουργίας του τμήματος του εσωτερικού ελέγχου και υιοθετείται με την έγκριση της ανώτατης διοίκησης. Οι εσωτερικοί ελεγκτές διαφοροποιούνται από τους άλλους εργαζόμενους επειδή οφείλουν να τηρούν και να διασφαλίζουν τις αρχές αυτές. Αντιθέτως, αν δεν μπορούν να αποδεχθούν τις αρχές αυτές, υποβαθμίζεται το έργο τους.

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας, οι Εσωτερικοί Ελεγκτές πρέπει να εφαρμόζουν και να υποστηρίζουν τις παρακάτω αρχές :

- **Ακεραιότητα** -> με την ακεραιότητά τους, οι εσωτερικοί ελεγκτές επιτυγχάνουν να γίνονται αποδέκτες εμπιστοσύνης και να τους παρέχεται βάση για την στήριξη στις κρίσεις τους. Δηλαδή, ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να είναι δίκαιος, αξιότιμος και έντιμος στο να παρέχει επαγγελματικές υπηρεσίες και να αποφεύγει πράξεις, όπως για παράδειγμα η λήψη 'δώρων', που ενδέχεται να επηρεάζουν την επαγγελματική του κρίση.
- **Αντικειμενικότητα** -> κατά την συγκέντρωση, αξιολόγηση και κοινοποίηση των πληροφοριών για την δραστηριότητα ή την διαδικασία που ελέγχεται, οι εσωτερικοί ελεγκτές επιδεικνύουν το υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας. Ακόμα, οι εσωτερικοί ελεγκτές εκτιμούν ολοκληρωμένα όλες τις περιστάσεις και δεν επηρεάζονται αδικαιολόγητα από τα δικά τους συμφέροντα ή τα συμφέροντα άλλων κατά τον σχηματισμό των κρίσεών τους. Οφείλουν να διακρίνονται για την αμεροληψία τους και να διαφυλάσσουν την αντικειμενικότητα με την συμπεριφορά τους.
- **Εμπιστευτικότητα** -> οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να σέβονται την αξία και την κυριότητα της πληροφορίας (ownership) που λαμβάνουν και δεν κοινοποιούν πληροφορίες χωρίς την κατάλληλη εξουσιοδότηση, εκτός αν υφίσταται νομική ή επαγγελματική υποχρέωση για κάτι τέτοιο. Όλο το ελεγκτικό προσωπικό οφείλει να διακρίνεται για την εχεμύθειά του για να προστατεύει έτσι την εμπιστευτική φύση των πληροφοριών, που τους έγιναν γνωστές κατά την τέλεση του έργου τους.
- **Επάρκεια** -> οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών, γιατί με την χρήση των γνώσεων των εμπειριών και των δεξιοτήτων που αποκτούν μέσω της διαρκούς επιμόρφωσής τους, παρέχουν τις υπηρεσίες τους με δέουσα φροντίδα, ικανότητα και επιμέλεια.

Όσων αφορά τους Κανόνες Συμπεριφοράς, οι εσωτερικοί ελεγκτές αναμένεται ότι θα ακολουθούν τα παρακάτω :

Ακεραιότητα

- Πρέπει να εργάζονται με τιμιότητα, πειθαρχία και υπευθυνότητα
- Πρέπει να παρατηρούν το νομικό πλαίσιο και να προχωρούν σε γνωστοποιήσεις που απαιτούνται από τον νόμο και την εργασία τους
- Δεν πρέπει να εμπλέκονται σε παράνομες ή σε επαίσχυντες δραστηριότητες για το επάγγελμά τους ή την επιχείρησή τους
- Πρέπει να σέβονται και να συνεισφέρουν στην επίτευξη των νόμιμων και ηθικών στόχων του οργανισμού.

Αντικειμενικότητα

- Δεν πρέπει να συμμετέχουν σε δραστηριότητες ή σχέσεις οι οποίες ενδεχομένως να εξασθενούν την αντικειμενική τους εκτίμηση. Η συμμετοχή αυτή περιλαμβάνει τις δραστηριότητες ή σχέσεις που συγκρούονται με τα συμφέροντα του οργανισμού
- Δεν πρέπει να αποδέχονται οτιδήποτε εξασθενεί την επαγγελματική τους κρίση
- Πρέπει να αποκαλύπτουν όλα τα σημαντικά γεγονότα, τα οποία αν δεν δημοσιοποιηθούν ίσως να παραποιήσουν την αναφορά των δραστηριοτήτων.

Εμπιστευτικότητα

- Πρέπει να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που λαμβάνουν μόνο κατά την διάρκεια τέλεσης των καθηκόντων τους
- Δεν πρέπει να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες για προσωπικό όφελος ή με οποιοδήποτε τρόπο που να αντιτίθεται στον νόμο ή που να είναι επιζήμιο για τους νόμιμους και ηθικούς στόχους του οργανισμού.

Επάρκεια

- Πρέπει να εμπλέκονται σε υπηρεσίες όπου διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις, ικανότητες και εμπειρίες
- Πρέπει να ασκούν τις ελεγκτικές εργασίες σύμφωνα με τα πρότυπα του Εσωτερικού Ελέγχου
- Πρέπει να προσπαθούν συνεχώς για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών τους

Συμπερασματικά, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, ο στόχος του Κώδικα Δεοντολογίας είναι να προωθήσει μια κουλτούρα ηθικής στο ελεγκτικό επάγγελμα παγκοσμίως, καθώς εφαρμόζεται και ισχύει τόσο για μεμονωμένα άτομα, όσο και για εταιρίες που παρέχουν υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου.

1.8 Ο σύγχρονος ανθρωποκεντρικός ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή

Θα πρέπει σήμερα ο εσωτερικός ελεγκτής να δίνει μέγιστη σημασία στο καλό εργασιακό κλίμα μεταξύ του ίδιου και των ελεγχομένων. Γνωρίζουμε ότι ο ανθρώπινος παράγοντας στο σύγχρονο πολυδύναμο εργασιακό περιβάλλον επηρεάζει άμεσα την επίτευξη των στόχων του εσωτερικού ελεγκτή.

Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι **εργαλείο των ελεγχομένων**, είναι ο άνθρωπος που βοηθά στην αποτελεσματικότητα της εργασίας των ελεγχομένων και για τον λόγο αυτό απαιτούνται η αποδοχή του από αυτούς και η αρμονική συνεργασία τους. Οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν πρέπει να ξεχνούν ότι οι ελεγχόμενοι είναι και αυτοί συνάδελφοι και αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα και έχουν τους ίδιους στόχους.

Η επίτευξη των στόχων σε μια επιχείρηση είναι προσπάθεια όλων των εργαζομένων και όχι μόνο των εσωτερικών ελεγκτών.

Ο εσωτερικός έλεγχος στο ΧΑΑ, λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω και μέσω της αξιολόγησης των διαδικασιών και της διενέργειας των διαφόρων ελέγχων, διαβεβαιώνει τα στελέχη των τμημάτων ότι αυτό που κάνουν είναι σύμφωνα με τις αποφάσεις και τις εντολές της διοίκησης και εισηγείται βελτιωτικές διαδικασίες όπου υπάρχουν τα περιθώρια. Σημειώνεται ότι ο εσωτερικός έλεγχος δεν υποκαθιστά την ευθύνη των τμημάτων για τη σύνταξη κανονισμών και διαδικασιών, καθώς και για τη διενέργεια της εργασίας

Μετά την ολοκλήρωση της ελεγκτικής εργασίας (εκτός από την περίπτωση καταδολίευσης) από τον εσωτερικό ελεγκτή δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε τη σημασία ενημέρωσης της ελεγχόμενης μονάδας για τα ευρήματα του ελέγχου. Έτσι, οι ελεγχόμενοι ενημερώνονται για τις παρατηρήσεις του εσωτερικού ελεγκτή και επιβεβαιώνουν τους λόγους ύπαρξης των συγκεκριμένων ευρημάτων. Σε περίπτωση αντίθεσης της ελεγχόμενης μονάδας με τα ευρήματα του εσωτερικού ελεγκτή, συμπεριλαμβάνεται και η γνώμη της ελεγχόμενης μονάδας στην ελεγκτική έκθεση.

Με αυτόν τον τρόπο ενημερώνεται σφαιρικά η διεύθυνση του οργανισμού για το συγκεκριμένο πρόβλημα. Σημειώνεται ότι στην ετοιμασία των ελεγκτικών εκθέσεων θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι απόψεις των εσωτερικών ελεγκτών είναι υπεύθυνες γνώμες και όχι ιεραρχικές εντολές όπως παλαιότερα.

Επίσης δεν πρέπει να αγνοούμε ότι ζούμε σε ένα **μηχανογραφικό περιβάλλον** όπου οι περισσότερες εργασίες και πληροφορίες των επιχειρήσεων είναι μηχανογραφημένες ή τυγχάνουν μηχανογραφικής επεξεργασίας.

Στο σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον η ανθρώπινη παρέμβαση μειώνεται αισθητά και έτσι η φύση, τα είδη των ελέγχων και τα μέτρα ασφαλείας θα πρέπει να μπορούν να εγγυηθούν ένα δυνατό και αξιόπιστο μηχανογραφικό σύστημα.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές κάθε σύγχρονου και ανταγωνιστικού οργανισμού θα πρέπει να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στην ανάπτυξη ασφαλών και αξιόπιστων πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών όσο και στην ανάλυση των διαδικασιών χρηστής διαχείρισης των πληροφοριακών συστημάτων του οργανισμού.

Στο πλαίσιο του ετήσιου ελεγκτικού προγράμματος ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να πραγματοποιεί ελέγχους στις μηχανογραφικές διαδικασίες που ακολουθούνται από τον οργανισμό ελαχιστοποιώντας έτσι τους παράγοντες κινδύνου προτού αυτοί αναπτυχθούν και ολοκληρωθούν. Θα πρέπει να τοποθετούνται οι απαιτούμενες ασφαλιστικές δικλίδες για διασφάλιση της εμπιστευτικότητας, της ασφάλειας και της ακεραιότητας των μηχανογραφημένων πληροφοριών.

Είναι κατά γενική ομολογία καλύτερο να προλαμβάνεις ένα πρόβλημα με τη χρήση προληπτικών ελέγχων από το να το διαχειρίζεσαι αφού αυτό συμβεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Είδη Εσωτερικού Ελέγχου

Μέσα από μια εκτενή ανασκόπηση της ελληνικής αρθρογραφίας και βιβλιογραφίας εξάγονται τα βασικότερα από τα είδη του εσωτερικού ελέγχου, τα οποία αναλύονται περιληπτικά στις παρακάτω παραγράφους :

1) Λειτουργικός Έλεγχος

Ο λειτουργικός έλεγχος έχει ως σκοπό να αξιολογήσει κατά πόσο μια λειτουργία, αποσπασματική ή συνολική εκτελείται σύμφωνα με κάποια επιστημονικά κριτήρια και αρχές του συγκεκριμένου κλάδου, αλλά και σύμφωνα με γενικότερες επιχειρησιακές και διοικητικές αρχές (εγχειρίδια διαδικασιών, κανονισμούς, ελέγχους πληροφόρησης κ.α.). Διαφορετικά, ο λειτουργικός έλεγχος έχει ως στόχο να επαληθεύσει ότι μια διεργασία / λειτουργία εκτελείται με τον πλέον κατάλληλο τρόπο. Στο πλαίσιο αυτό διασφαλίζονται τα απαραίτητα εργαλεία για να είναι η εφαρμογή των λειτουργιών αποδοτική και αποτελεσματική. Τέλος, ο λειτουργικός έλεγχος αναφέρεται στον τρόπο διοίκησης, δηλαδή κατά πόσο οι αποφάσεις και οι διαδικασίες είναι αποτελεσματικές και αν με τις κατάλληλες παρεμβάσεις επιτυγχάνονται οι στόχοι της επιχείρησης.

2) Οικονομικός Έλεγχος

Ο οικονομικός έλεγχος πιστοποιεί την ορθότητα και το κατά πόσο είναι ακριβείς οι λογιστικές καταστάσεις. Με άλλα λόγια ο οικονομικός έλεγχος περιλαμβάνει τις δραστηριότητες εκείνες που έχουν σχέση με τη χρηματοδότηση της εταιρίας, δηλαδή με τα κεφάλαια (ιδία και ξένα) που είναι απαραίτητα για να λειτουργεί ομαλά. Ο κίνδυνος χαμένων κεφαλαίων και ο πιστωτικός κίνδυνος προβάλλονται ως καθοριστικοί για την βιωσιμότητά της. Στα πλαίσια της μείωσης του κινδύνου και της σωστής κατάρτισης οικονομικών καταστάσεων, διενεργούνται:

- Έλεγχος για εξουσιοδοτήσεις και διαδικασίες, όπου διαπιστώνεται αν οι επενδύσεις είναι πάντα σύμφωνα με την επενδυτική πολιτική που έχει εγκριθεί.
- Έλεγχος για τις αξιολογήσεις και επιβεβαιώσεις, όπου κυρίως διενεργείται σύγκριση του κόστους των επενδύσεων με τις τρέχουσες αξίες και γίνεται συμφωνία των υπολοίπων βασικών λογαριασμών, δηλαδή του «ταμείου», των «καταθέσεων» και των «δανείων».
- Έλεγχος διαθεσίμων, συμμετοχών, καταθέσεων σε τράπεζες και δανείων, όπου συμπεραίνεται η τακτική ενημέρωση αυτών και επιβεβαιώνονται τα υπόλοιπά τους.

Επιπλέον, διαπιστώνεται αν ακολουθείται η κατάλληλη στρατηγική χρηματοοικονομικής διαχείρισης, και αν οι οικονομικές καταστάσεις είναι σωστά καταρτισμένες. Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι η διαχείριση και καταχώρηση όλων των οικονομικών δεδομένων από τους εργαζομένους οφείλει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε:

- να εξασφαλίζεται η ακεραιότητα, ορθότητα και η αμεσότητα τους
- να τεκμηριώνονται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα
- να παρουσιάζουν την πραγματική κατάσταση κάθε συναλλαγής
- να γίνεται σαφές το επίπεδο υπευθυνότητας

3) Έλεγχος συμμόρφωσης

Με κατάλληλους ελέγχους πετυχαίνεται η συμμόρφωση με τις καθιερωμένες πολιτικές της εταιρικής διακυβέρνησης, τα σχέδια, την ισχύουσα νομοθεσία, τις συμβατικές υποχρεώσεις και τις κανονιστικές διατάξεις καθώς επίσης και τις εταιρικές διαδικασίες.

4) Έλεγχοι Συστημάτων Πληροφόρησης

Επικεντρώνονται στην διασφάλιση της αξιοπιστίας, εμπιστευτικότητας, ακεραιότητας και διαθεσιμότητας των πληροφοριών. Η διαρκώς αυξανόμενη εξάρτηση των σύγχρονων εταιριών από τις λογισμικές και υλιστικές εφαρμογές καθιστούν την διασφάλιση των παραπάνω ζωτικής σημασίας, αφού όλες σχεδόν οι στρατηγικές αποφάσεις λαμβάνονται με γνώμονα το πώς επεξεργάζονται ηλεκτρονικά τα διάφορα δεδομένα.

5) Έλεγχοι Παραγωγής

Αφορούν τη διαδικασία παραγωγής, την ποσότητα των προϊόντων που παράγονται κατά τη διάρκεια του έτους σύμφωνα με την πολιτική της επιχείρησης, την ορθή χρήση του τεχνολογικού και μηχανολογικού εξοπλισμού, την κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού, τον σωστό ανεφοδιασμό πρώτων υλών στη διαδικασία παραγωγής και τον έλεγχο της ποιότητας τους. Τέλος, ασχολείται με τη διαδικασία συσκευασίας, παράδοσης – παραλαβής των προϊόντων και γενικότερα όλες τις απαραίτητες διαδικασίες που αφορούν την παραγωγή προϊόντων.

6) Διοικητικοί Έλεγχοι

Ασχολούνται με τις μεθόδους που αφορούν το διοικητικό τομέα της εταιρίας και αξιολογούν το κατά πόσο είναι αποτελεσματικός. Οι εσωτερικοί ελεγκτές διερευνούν

και εξετάζουν τις λειτουργίες της οργάνωσης, συνεργασίας και επικοινωνίας όλων των τμημάτων και επιπέδων της επιχείρησης, έχοντας ως στόχο την αντιμετώπιση των όποιων δυσλειτουργιών. Εξετάζουν το κατά πόσο αξιοποιούνται και κατανέμονται σωστά οι πόροι της επιχείρησης και γενικότερα επιδιώκουν την σωστή και ομαλή λειτουργία της επιχείρησης με το λιγότερη δυνατή δαπάνη και το μεγαλύτερο κέρδος.

7) Έλεγχος Μηχανοργάνωσης

Η ανάπτυξη και συντήρηση των καταλληλότερων μηχανογραφικών συστημάτων, πρέπει να λαμβάνει χώρα βάσει συγκεκριμένου σχεδίου. Για τον λόγο αυτό, η κάθε επιχείρηση διενεργεί τους παρακάτω ελέγχους:

- Έλεγχος οργάνωσης συστημάτων μηχανοργάνωσης, όπου μπορούμε να διαπιστώσουμε την ύπαρξη κατάλληλης μελέτης σκοπιμότητας για τα προγράμματα, και ακολουθείται η τεχνοοικονομική διαδικασία μηχανογράφησης.
- Έλεγχος επεξεργασίας δεδομένων, όπου διαπιστώνεται η σωστή είσοδος και έξοδος των στοιχείων
- Έλεγχος ασφάλειας μηχανοργάνωσης, όπου διαπιστώνεται αν έχουν τηρηθεί αντίγραφα ασφαλείας και αν υπάρχουν κανονισμοί έκτακτης ανάγκης

2.2 Αποτελεσματική εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου

Το αν είναι αποτελεσματικός ή όχι ο εσωτερικός έλεγχος δεν είναι μόνο απλά θέμα απεικόνισής του στο οργανόγραμμα, αλλά μια σειρά παραμέτρων που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν από την Διοίκηση της επιχείρησης. Ως τέτοιες παράμετροι θεωρούνται :

- Η ξεκάθαρη πολιτική και στρατηγική που θα πρέπει να έχει η Διοίκηση για τον Εσωτερικό Έλεγχο
- Η ανεξαρτησία του Εσωτερικού Ελέγχου. Αυτό σημαίνει να μπορεί να διακριθεί το που υπάγεται ιεραρχικά το τμήμα του Εσωτερικού Ελέγχου, δηλαδή αν υπάγεται στον Διευθύνοντα Σύμβουλο(Διοίκηση) ή στην Επιτροπή Ελέγχου ή σε κάποια διεύθυνση. Το που υπάγεται καθορίζει και τον βαθμό υποστήριξής του. Αν υπάγεται στην Διοίκηση ή στην Επιτροπή Ελέγχου θα έχει μεγάλο βαθμό υποστήριξης, διαφορετικά η ένταξη του σε μια διεύθυνση περιορίζει την λειτουργία του σημαντικά
- Η ελευθερία δράσης, το κατά πόσο δηλαδή οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν την ελευθερία κινήσεων και το απρόσκοπτο της πρόσβασης στα αρχεία της εταιρίας, στο προσωπικό και στα περιουσιακά της στοιχεία
- Η αναγκαιότητα, το κατά πόσο δηλαδή επιθυμεί η Διοίκηση ο εσωτερικός έλεγχος να λειτουργεί ως απαραίτητο εργαλείο της, που θα εξασφαλίζει την εύρυθμη

λειτουργία της, κι όχι ως μέσο πυρόσβεσης ή αστυνόμευσης για την έξωθεν καλή μαρτυρία.

Αυτές είναι κάποιες παράμετροι που συντελούν με την εφαρμογή τους στην αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου. Από κει και πέρα, τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών είναι στην διακριτική ευχέρεια της Διοίκησης. Ωστόσο, μέσα από κάποιες εμπειρικές μελέτες, υπάρχουν ορισμένοι τομείς που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για έναν εσωτερικό ελεγκτή, όπως ο προέλεγχος, ο έλεγχος μισθοδοσίας και οι αξιώσεις τρίτων, ο έλεγχος των κινήσεων της αποθήκης, η διεξαγωγή εσωτερικών ερευνών καθώς και η αξιολόγηση της διαχείρισης και η συνεχή επανεξέταση και αξιολόγηση των υφιστάμενων εσωτερικών μέτρων ελέγχου.

2.3 Μειονεκτήματα - Δυσκολίες Εσωτερικού Ελέγχου

Ο μεγαλύτερος προβληματισμός που υφίσταται σήμερα αφορά το κατά πόσο ο εσωτερικός έλεγχος σε μια επιχείρηση είναι αποδεκτός από τους εργαζομένους. Από μόνη της η λέξη 'έλεγχος' δημιουργεί μια φυσιολογική αντίδραση. Γι' αυτόν τον λόγο λοιπόν, ο εσωτερικός έλεγχος δημιουργεί, αν όχι μια επιθετική στάση από τους εργαζόμενους, σίγουρα μια αμυντική, δυσχεραίνοντας έτσι το έργο που επιτελούν οι ελεγκτές, αφαιρώντας κατά πολύ την δυνατότητα να συνδράμει αποτελεσματικά στο έργο της διοίκησης καθώς και στο έργο των ελεγχόμενων.

Δυστυχώς, τις περισσότερες φορές οι σχέσεις μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενων είναι ανησυχητικές και ενοχλητικές. Ο ελεγχόμενος, ειδικά αν εμπλέκεται στην εργασία του ελεγκτή, μπορεί να κάνει πολύ δύσκολο το έργο του. Σε κάθε περίπτωση αλληλεπίδρασης ελεγκτή – ελεγχόμενου η πολιτιστική διάσταση προσθέτει συχνά ακόμα μεγαλύτερα προβλήματα. Για παράδειγμα, ο πρωταρχικός στόχος ενός ελεγκτή είναι να ελέγξει αν ένα σύστημα έχει τοποθετηθεί ή όχι, αν έχει τοποθετηθεί σωστά ή αν έχει εφαρμοστεί. Για να πειστεί ο ελεγκτής πρέπει να επαναλάβει την διαδικασία γιατί πολλές φορές αν δεν τον δει με τα ίδια του τα μάτια δεν πρόκειται να πειστεί. Αυτό όμως οδηγεί συχνά σε παρεξηγήσεις, καθώς όπως συμβαίνει σε πολλές χώρες, ειδικότερα και στην Γερμανία, ο τρόπος αντίδρασης του ελεγκτή, ο οποίος ουσιαστικά κάνει την δουλειά του, εκλαμβάνεται ως κάτι δυσάρεστο, ως προσβολή κι όχι ως αστείο. Οι εργαζόμενοι σε αυτές τις χώρες έχουν υπερηφάνεια για την δουλειά τους και ενδέχεται να δυσανασχετήσουν με κάποιον που τους ασκεί κριτική ή που μπορεί να προτείνει αλλαγές στην δουλειά τους. Τέτοιες συμπεριφορές δημιουργούν προβλήματα στην διαδικασία λογιστικού ελέγχου.

Άλλη περίπτωση συγκρούσεων μεταξύ ελεγκτή και εργαζόμενου μπορεί να κάνει την εμφάνισή της όταν ο εσωτερικός ελεγκτής προσπαθεί να εκμαιεύσει πληροφορίες για την διαδικασία ελέγχου που χρησιμοποιεί, και ο ελεγχόμενος δεν απαντάει με σαφή τρόπο. Επίσης, συγκρούσεις ενδέχεται να προκύψουν και από σκόπιμη προσπάθεια για απόκρυψη στοιχείων και δεδομένων, κάτι που μπορεί να δημιουργήσει λειτουργικά

προβλήματα. Αυτές οι συγκρούσεις, το πιθανότερο είναι να οφείλονται σε παρανοήσεις. Εντούτοις, αρκετές φορές μπορεί να οφείλονται και σε πολιτιστικές διαφορές. Μια λέξη, μια φράση, μια χειρονομία μπορεί να ερμηνευθεί διαφορετικά από διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα.³

Η μη ελεύθερη αποδοχή του εσωτερικού ελέγχου απορρέει σε μεγάλο βαθμό από την έλλειψη διαμόρφωσης πολιτικής και ελεγκτικής κουλτούρας, καθώς και ανάλογης υποστήριξης που παρατηρείται από τους φορείς. Βέβαια, ανάλογο μερίδιο ευθύνης έχουν και ο εσωτερικοί ελεγκτές, καθώς και αυτοί από μέρους τους δεν φροντίζουν ώστε να διαμορφώσουν ένα κατάλληλο ελεγκτικό κλίμα, αλλά ενίοτε δεν κάνουν και διακριτικούς χειρισμούς των ελεγκτικών θεμάτων, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Οι τελευταίες αποφάσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, που υποχρεώνουν τις εισηγμένες στη χρηματιστηριακή αγορά εταιρίες να διαθέτουν τμήμα εσωτερικού ελέγχου, οι αποφάσεις των τραπεζικών οργανισμών και ιδρυμάτων για υιοθέτηση του εσωτερικού ελέγχου, καθώς και η προβολή του εσωτερικού ελέγχου μέσω του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών, έχουν συμβάλει θετικά, παρότι υπάρχει αρκετός δρόμος ακόμη, στους εργαζόμενους να αποδεχθούν σταδιακά την διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου, ως βοήθεια απέναντι στις ευθύνες που έχουν αναλάβει. Κι όλα αυτά εν αντιθέσει με το αρνητικό κλίμα αποδοχής και αμφισβήτησης του έργου που επιτελεί ο εσωτερικός έλεγχος.

Για να είναι επαρκές ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου, πρέπει να παρέχει την βεβαιότητα ότι τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας προστατεύονται και δημιουργούνται αξιόπιστα οικονομικά στοιχεία, για την ορθολογική διοίκηση της εταιρίας και για την ετοιμασία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Για να έχει επιτυχία όμως ο εσωτερικός έλεγχος και για να επιτύχει τους στόχους του, θα πρέπει το κόστος που απαιτείται για την παροχή των υπηρεσιών του τμήματος εσωτερικού ελέγχου να είναι ελεγχόμενο. Αυτό σημαίνει ότι οι ωφέλειες που προκύπτουν από μια διαδικασία εσωτερικού ελέγχου πρέπει να υπερβαίνουν το κόστος της υιοθέτησης της διαδικασίας αυτής.

Τέλος, η επέμβαση ή μη της Διοίκησης μπορεί να ευθύνεται για την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου, ειδικότερα αν επεμβαίνει με αρνητικό τρόπο για να δικαιολογήσει ή να συγκαλύψει ορισμένες παρατυπίες, σφάλματα ή παραλείψεις. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι τα συστήματα του εσωτερικού ελέγχου επανδρώνονται με ανθρώπους, επομένως η πιθανότητα του ανθρώπινου λάθους ή της απροσεξίας ή αβλεψίας ή της κακής εκτίμησης, ακόμα και της μη σωστής κατανόησης οδηγιών μπορούν να τα αποδυναμώσουν.⁴

³ BRUCE M. Woodworth, KAMAL E. Said, 1996. Internal auditing in a multicultural environment: the Saudi Arabia experience. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 11, Nv 2

⁴ ΤΣΑΚΛΑΓΚΑΝΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, 2005, *Ελεγκτική*, 2^η έκδοση, Θεσσαλονίκη. Αφοί Κυριακίδη

2.4 Τεχνικές Εσωτερικού Ελέγχου

Η διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου οφείλεται να λαμβάνει χώρα με μια συστηματική διαδικασία, η οποία θα εξασφαλίζει ότι καλύπτονται επαρκώς όλοι οι κίνδυνοι που χαρακτηρίζουν τον οργανισμό. Παρουσιάζεται παρακάτω η μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθούν οι εσωτερικοί ελεγκτές και η οποία είναι σύμφωνη με τα Διεθνή Επαγγελματικά Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου, καθώς επίσης και οι τεχνικές που καλούνται να χρησιμοποιήσουν οι εσωτερικοί ελεγκτές προκειμένου να επιτύχουν το μέγιστο καλύτερο αποτέλεσμα στην εργασία τους.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές χρησιμοποιούν σαν οδηγό για τα βήματα του ελέγχου που πρέπει να κάνουν τον σχεδιασμό του κάθε ελεγκτικού έργου και την κατάρτιση του σχετικού προγράμματος ελέγχου (**Work Program**). Αυτά παρέχουν χρήσιμες καθοδηγητικές πληροφορίες για τις ελεγκτικές διαδικασίες που θα χρησιμοποιηθούν. Πιο συγκεκριμένα στα περιεχόμενά του έχει μια σειρά από τεκμηριωμένες διαδικασίες ελέγχου (αναλυτικά βήματα ελέγχου), σχεδιασμένες ώστε να διευκολύνουν την διεκπεραίωση του ελεγκτικού έργου σωστά και γρήγορα.

Η διαδικασία **σχεδιασμού** του ελεγκτικού έργου έχει ως αφετηρία συνήθως την έκδοση σχετικής εντολής Ελέγχου, η οποία είναι ουσιαστικά η αρχή της προετοιμασίας του ελεγκτικού έργου για τον ελεγκτή. Αργότερα, αφού φτάσει στα χέρια του υπεύθυνου της ελεγχόμενης περιοχής η Εντολή Ελέγχου, Ο εσωτερικός ελεγκτής αρχίζει την διαδικασία **συλλογής πληροφοριών**, οι οποίες σχετίζονται με τις λειτουργίες, τις διαδικασίες ή τις δραστηριότητες που πρόκειται να ελεγχθούν. Αφού οι εσωτερικοί ελεγκτές καθορίσουν τα σημεία που χρίζουν ελέγχου, προχωρούν σταδιακά στην **εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος ελέγχου** και στη συνέχεια ακολουθεί η **παρουσίαση του προγράμματος** αυτού σε γενικές γραμμές στον προϊστάμενο του ελεγχόμενου τμήματος προκειμένου να συμβάλει και εκείνος στην απαιτούμενη διαθεσιμότητα του προσωπικού αλλά και στο είδος των τεκμηρίων που θα απαιτηθούν για την ομαλή διενέργεια του ελεγκτικού έργου.

Πριν αρχίσει να διενεργείται ο έλεγχος επιβάλλεται να έχει γίνει ο κατάλληλος σχεδιασμός του, προκειμένου να επιτευχθούν όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα και οικονομικότερα οι στόχοι του ελέγχου. Έτσι ο εσωτερικός ελεγκτής καλείται να διενεργήσει μια προκαταρκτική αξιολόγηση των δικλίδων ασφαλείας της περιοχής ελέγχου ώστε να θέσει με σαφήνεια το σκοπό και το εύρος του ελέγχου που θα διενεργήσει.

Συνοψίζοντας, τα βήματα που απαιτούνται για την διενέργεια ενός εσωτερικού ελέγχου είναι τα παρακάτω ⁵ :

⁵ SAWYER, Lawrence B. and DITTENHOFER, Mortimer A. 1996. *Sawyer's Internal Auditing: The Practice of Modern Internal Auditing*. 4th Edition. Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors

- Έκδοση Εντολής Ελέγχου
- Συλλογή Πληροφοριών
- Αναγνώριση κινδύνων και ελεγκτικών στόχων
- Εκπόνηση αναλυτικού προγράμματος Ελεγκτικού Έργου
- Παρουσίαση αναλυτικού προγράμματος Ελεγκτικού Έργου
- Ετοιμασία προγραμμάτων ελέγχου
- Εκτέλεση Έργου
- Συλλογή τεκμηρίων Ελέγχου
- Αξιολόγηση τεκμηρίων Ελέγχου
- Εξαγωγή συμπερασμάτων
- Παρουσίαση ευρημάτων
- Μεθοδολογία ελέγχου
- Περιοχές ελεγκτικής κάλυψης
- Απόκτηση τεκμηρίων Ελέγχου
- Δειγματοληψία

2.5 Μέσα και μέθοδοι μελέτης εσωτερικού ελέγχου

Πριν την εφαρμογή εσωτερικού ελέγχου σε μια προς έλεγχο επιχείρηση, πρέπει να εξεταστεί και να μελετηθεί ο εσωτερικός έλεγχος που ενδέχεται να χρειαστεί. Οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν δικές τους μεθόδους ή έχουν την δυνατότητα να συνδυάσουν πηγές πληροφοριών για την μελέτη συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Αυτό μεταφράζεται στο ότι ο εσωτερικός ελεγκτής θα χρειαστεί να ανατρέξει σε πηγές για να συλλέξει τις απαραίτητες πληροφορίες που θα χρειαστούν για την περιγραφή των διάφορων λειτουργιών της υπό έλεγχο μονάδας, έτσι ώστε μετά να οδηγηθεί στην διαπίστωση ότι υπάρχει ή όχι αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου επί των λειτουργιών αυτών.

Οι πηγές πληροφοριών μπορεί να είναι κάποιες από τις παρακάτω :

- 1) Τα εγχειρίδια οργάνωσης και διαδικασιών επάνδρωσης καθώς και περιγραφής αντιστοίχων καθηκόντων σε κάθε επίπεδο και λειτουργία της επιχείρησης
- 2) Η επιμέρους οργάνωση του λογιστηρίου όπως αυτή απεικονίζεται στα ιδιαίτερα οργανογράμματα, καθώς και η περιγραφή των λειτουργιών σε αυτό
- 3) Οι συνεντεύξεις και συζητήσεις με τα στελέχη αλλά και συγκεκριμένα σημαντικά κατά περίπτωση μέλη του προσωπικού της επιχείρησης, ανεξαρτήτως επιπέδου
- 4) Οι φάκελοι χρήσεων από που έχουν κρατηθεί από προηγούμενους εσωτερικούς ελέγχους
- 5) Η εξέταση του καταστατικού της επιχείρησης, αλλά και των πρακτικών γενικής συνελεύσεως, διοικητικού συμβουλίου, αλλά και της εν γένει αλληλογραφίας της μονάδας αν χρειαστεί

- 6) Επιθεώρηση, παρατήρηση και εξοικείωση του εσωτερικού ελεγκτή με τις διαδικασίες και λειτουργίες, καθώς και τις εγκαταστάσεις και τα μέσα διεκπεραίωσης των ελεγχόμενων λειτουργιών και διαδικασιών.

Σχετικά με τις μεθόδους μελέτης του εσωτερικού ελέγχου αυτές μπορούν να γίνουν πραγματικότητα είτε με διαγράμματα ροής (flowcharts), είτε με ερωτηματολόγια, είτε με γραπτή περιγραφή είτε με τεστ. Αναλυτικότερα :

1) Τα **διαγράμματα ροής (flowcharts)** μπορούν να παρουσιάσουν γραφικά επιμέρους στάδια και διαδικασίες μιας λειτουργίας της επιχείρησης και μέσα από την παράσταση αυτή να τονιστούν σημεία αδυναμίας στην άσκηση εσωτερικού ελέγχου επί της συγκεκριμένης λειτουργίας. Η χρήση διαγραμμάτων ροής στα υποσυστήματα εσωτερικού ελέγχου είναι πολύ διαδεδομένη, γιατί μας δίνει το πλεονέκτημα της άμεσης και γρήγορης οπτικής άποψης της διαδικασίας υπό μελέτη αφενός, και αφετέρου της ευκολότερης σε σύγκριση με την γραπτή , παρουσίασης της συγκεκριμένης διαδικασίας. Είναι αναγκαία βεβαίως να γνωρίζουμε κάποια κοινά αποδεκτά και χρησιμοποιούμενα σύμβολα για καλύτερη επικοινωνία, συνήθως δανειζόμενα από την μηχανογράφηση, των οποίων η χρήση δεν είναι, βεβαίως απαραίτητη ή υποχρεωτική. Υπάρχουν στο εμπόριο ειδικοί πλαστικοί χάρακες / οδηγοί με την χρήση των οποίων είναι απλή και γρήγορη η χάραξη των συμβόλων αυτών.

2) Τα **ερωτηματολόγια** του εσωτερικού ελέγχου συνιστούν μια μεθοδική αναφορά με χρήση ερωτήσεων σε όλες τις πτυχές του συγκεκριμένου συστήματος και υποσυστήματος συγκεκριμένης εσωτερικής λειτουργίας ή διαδικασίας, δίνοντας σημασία και ευαισθησία σε στοιχεία τούτων που αφορούν και μπορούν να αποκαλύψουν την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία εσωτερικού ελέγχου ή προβλημάτων. Μια απλή μορφή ερωτηματολογίου αναφέρεται στην ελεγκτική βιβλιογραφία ως κατάλογος σημείων (checklist).

Το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιείται ευρέως από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρίες σε όλο τον κόσμο, καθόσον τούτο πρόκειται για πρακτικό τρόπο προσέγγισης της μελέτης εσωτερικού ελέγχου, καθώς και εποπτείας της εν λόγω διαδικασίας σε έναν έλεγχο από τους υπευθύνους της ομάδας που διενεργεί τον έλεγχο. Η αλήθεια είναι ότι έχει επικριθεί για την κατάχρηση που γίνεται και με βασικό αλλά και σοβαρό επιχείρημα ότι τούτο αντικαθιστά – ως μηχανιστική διαδικασία απαντήσεων στις ερωτήσεις «ναι», «όχι» - πολλές φορές την κριτική και αναλυτική σκέψη αυτού που μελετά τα εν λόγω συστήματα εσωτερικού ελέγχου.

Το ερωτηματολόγιο είναι τέτοιας μορφής είναι που οι αρνητικές απαντήσεις σε κρίσιμες ερωτήσεις σημαίνουν πρόβλημα εσωτερικού ελέγχου στην ελεγχόμενη διαδικασία ή λειτουργία και παραπέμπουν στο να ληφθούν μέτρα προς αντιμετώπιση της εντοπισθείσας αδυναμίας από μέρους του ελεγκτή με κατάλληλη διαμόρφωση (κα πολλές φορές προσαρμογή του μόνιμου για την συγκεκριμένη επιχείρηση, τουλάχιστον) του προγράμματος ελέγχου , αλλά και σε παράλληλη επισήμανση των εν λόγω αδυναμιών στο γράμμα των ελεγκτών προς την διοίκηση στο τέλος του ελέγχου.

Εξυπακούεται ότι τα ερωτηματολόγια έχουν διαφορές ως προς το περιεχόμενό τους. Αυτό εξαρτάται από τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση.

3) Η μέθοδος της **γραφπής περιγραφής** αποτελεί μια απεικόνιση γραπτώς των φάσεων μιας λειτουργίας, αλλά και των ανθρώπων που υπεισέρχονται σε κάθε φάση μαζί με τα καθήκοντά τους. Σε αυτή τη μέθοδο, εκτός από την περιγραφή των επιμέρους φάσεων της λειτουργίας που περιγράφεται, ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει ταυτόχρονα να αποφανθεί και ως προς την ύπαρξη ή μη εκείνων των διαδικασιών που συνιστούν μέσα εξάσκησης εσωτερικού ελέγχου και των οποίων η ύπαρξη, στην μέθοδο του ερωτηματολογίου, διερευνάται υπό μορφή σαφούς και συγκεκριμένης ερωτήσεως. Η συγχρόνως επισήμανση των αδυναμιών επιβάλλεται έτσι ώστε να μην παραβλέψει ο εσωτερικός ελεγκτής τις σχετικές λεπτομέρειες.

Η γραπτή περιγραφή, ως διαδικασία-μέθοδος μελέτης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου μιας λειτουργίας, έχει το προτέρημα ότι εξυπηρετεί με καλύτερο τρόπο τις περιπτώσεις μικρών επιχειρήσεων στις οποίες έχει την δυνατότητα προσαρμογής, καθώς και το πλεονέκτημα ότι καλύπτει πιο πολλές λεπτομέρειες της υπό μελέτης λειτουργίας.

4) Ο εσωτερικός ελεγκτής αφού έχει με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο οδηγηθεί σε μια ιδέα για την εικόνα όλων των λειτουργιών της μονάδας, πάντοτε με έμφαση στην παρουσίασή τους στην διαφάνεια του εσωτερικού ελέγχου, οφείλει να επιβεβαιώσει αρχικά την λειτουργία τους κατά τον εμφανιζόμενο τρόπο και έπειτα να κάνει την αξιολόγηση του όποιου εσωτερικού ελέγχου. Η διαδικασία αυτή απαιτεί τη δοκιμή των διαδικασιών που περιγράφουμε, που μπορεί να γίνει με δύο τρόπους : α) φυσική παρακολούθηση (όπου είναι δυνατόν) της περιγραφόμενης λειτουργίας από τον εσωτερικό ορκωτό ελεγκτή, β) αναδρομή όλων των παραστατικών μιας πράξης, που εκτελούνται στα πλαίσια της συγκεκριμένης λειτουργίας, μέσα από όλα τα στάδια της εκτέλεσής της. Η επιβεβαίωση της εκτέλεσης της λειτουργίας, όπως τούτη αναφέρεται μέσα από αυτήν την μέθοδο της αναδρομής των παραστατικών, στηρίζεται στην λογική ότι τούτο θα αποδειχθεί, αφού τα εν λόγω παραστατικά καλύπτουν και καταγράφουν αυτή την διαδρομή.

2.6 Ο εσωτερικός έλεγχος ως εργαλείο βελτίωσης της σύγχρονης επιχείρησης

Η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου είναι μία ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική υπηρεσία, προς τη διοίκηση, η οποία είναι σχεδιασμένη να προσθέτει αξία στον οργανισμό καθώς και να βελτιώνει τις διαδικασίες και λειτουργίες του, που σκοπό έχει να αξιολογεί τακτικά το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Αν και παραδοσιακά ο έλεγχος επικεντρωνόταν στη διεκπεραίωση της εργασίας και βασιζόταν πρωτίστως σε χρηματοοικονομικές εκθέσεις, δεν είναι ικανός πλέον να αντιμετωπίσει σε βάθος τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν σήμερα οι οργανισμοί.

Μια προοδευτική μεθοδολογία ελέγχου βασίζεται στον **συνδυασμό προληπτικών και κατασταλτικών ελέγχων**, στη **βελτίωση των διαδικασιών** και στη **συνεχή αποτίμηση των κινδύνων**. Οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις διαδικασίες που φανερώνουν τον τρόπο με τον οποίο ασκείται η διοίκηση του οργανισμού. Ο εσωτερικός έλεγχος σήμερα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μία αναγκαία λειτουργία του σύγχρονου "management", ο οποίος παρέχει συμβουλές σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα της διοίκησης.

Στην Ελλάδα η υπηρεσία βρίσκει εφαρμογή σε οργανισμούς του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, κυρίως οι οργανισμοί που είναι υποχρεωμένοι από το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων (π.χ. εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών επιχειρήσεις), αλλά και κάποιοι που αντιλαμβάνονται τα οφέλη που απορρέουν από την σύσταση, στελέχωση και δραστηριοποίηση τμημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (π.χ. τράπεζες και πολυεθνικές επιχειρήσεις).

Για να χαρακτηριστεί ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου ως αποτελεσματικό θα πρέπει να πληροί τα εξής κριτήρια:

- **Ανεξαρτησία.** Η ανεξαρτησία είναι πρωταρχικό στοιχείο κατά την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου, αν και ο εσωτερικός ελεγκτής δεν δύναται να είναι τόσο ανεξάρτητος όσο ένας εξωτερικός ελεγκτής, που εκφράζει απόψεις προερχόμενες από τα αποτελέσματα του ελέγχου. Επιπλέον, το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου δεν θα πρέπει να βρίσκεται κάτω από την ίδια διεύθυνση με κανένα άλλο τμήμα.
- **Υπευθυνότητα.** Η υπευθυνότητα δηλώνει ικανότητα οργάνωσης και αποτελεσματικότητα κατά την επίλυση προβλημάτων. Για να καταστεί αυτό δυνατό απαιτείται να προηγηθεί διαχωρισμός μεταξύ του οργάνου ελέγχου και διενέργειας του ελέγχου.
- **Αποδοτικότητα.** Η δημιουργία ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου αποσκοπεί στην παραγωγή άμεσου ή έμμεσου κέρδους για την επιχείρηση. Για τον λόγο αυτό η εταιρία θα πρέπει να επικεντρωθεί στη βελτίωση της διοίκησης και αποφυγής σφαλμάτων.

Οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται από το Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου δεν πρέπει να περιορίζονται στον παραδοσιακό οικονομικό έλεγχο, δηλαδή έλεγχο επί των οικονομικών καταστάσεων και μόνο, αντιθέτως να κινούνται σε ένα **ευρύτερο πεδίο εφαρμογής** (π.χ. έλεγχοι παραγωγής, διοικητικοί έλεγχοι, λειτουργικοί έλεγχοι κ.λπ.) καλύπτοντας έτσι όλες τις λειτουργίες του οργανισμού.

Απώτερος σκοπός της αξιολόγησης των διαδικασιών είναι η αναγνώριση της πιθανής ανεπαρκούς λειτουργίας των σημείων ελέγχου ή των δυνατοτήτων βελτίωσής τους και η παροχή εισήγησης προς τη διοίκηση του οργανισμού για βελτίωση αυτών των διαδικασιών. Με αυτό τον τρόπο η εργασία του εσωτερικού ελεγκτή προσθέτει

αξία και θωρακίζει έτσι την αποτελεσματικότητα του οργανισμού στην επίτευξη των στόχων του.

Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς, ότι ανάλογα με την φύση και τις δραστηριότητες του οργανισμού που καλείται να υπηρετήσει ο υποψήφιος εσωτερικός ελεγκτής, θα πρέπει να διαθέτει και τα κατάλληλα προσόντα, δεξιότητες και εμπειρίες.

Τα στελέχη μιας σύγχρονης δραστηριότητας Εσωτερικού Ελέγχου, μπορεί και επιβάλλεται να έχουν διαφορετικό ακαδημαϊκό και επαγγελματικό υπόβαθρο, λόγω των διαφορετικών δραστηριοτήτων και διαδικασιών που ελέγχουν στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους.

Έτσι, μία υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί να απαρτίζεται από Οικονομολόγους, Λογιστές, Μηχανικούς, Τεχνικούς Πληροφοριακών Συστημάτων, κλπ. Επειδή όμως δεν έχουν όλες οι εταιρείες την δυνατότητα επαρκούς στελέχωσης τμημάτων εσωτερικού ελέγχου, κυρίως λόγω περιορισμένου προϋπολογισμού, αρκετές φορές αναγκάζονται να τα στελεχώσουν με 1-2 άτομα μόνο, και όπου απαιτείται λαμβάνουν βοήθεια από εμπειρογνώμονες. Έχει άλλωστε αποδειχθεί και στην πράξη ότι οι συνεργασίες τμημάτων εσωτερικού ελέγχου με εξωτερικούς συμβούλους που παρέχουν υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου (co-sourcing) επιφέρει θετικά αποτελέσματα και για τα δύο μέρη, αλλά κυρίως για τον οργανισμό που υπηρετούν.

Ο εσωτερικός έλεγχος στις καινοτόμες επιχειρήσεις δείχνει ότι θα αναπτύσσεται συνεχώς και θα προσαρμοστεί πλήρως στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Θα παρέχει τις υπηρεσίες και θα ικανοποιεί τις προσδοκίες της ανώτατης ηγεσίας και των λειτουργικών σημείων μιας επιχείρησης, θα συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της εταιρικής διοίκησης, θα αναπτύσσει νέες στρατηγικές και θα αυξήσει τα οικονομικά οφέλη.

Εξαιτίας των σημαντικών ευθυνών, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αναδιαμορφώνει συνεχώς την οργανωτική του δομή καθώς και τη στελέχωσή του. Τα άτομα που εργάζονται ως εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να έχουν γνώσεις πάνω σε μεγάλη ποικιλία θεμάτων, ανώτατη μόρφωση και σημαντική εργασιακή εμπειρία. Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να συλλέγουν, αναλύουν προσεκτικά ποικίλες πληροφορίες καθώς και να ενδυναμώνουν την ποιότητα των ελέγχων και των αξιολογήσεων με στόχο να αυξήσουν την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

3.1 Εισαγωγή

Στον ελεγκτικό τομέα, και ειδικότερα στον εσωτερικό έλεγχο, μεγάλη σημασία έχει αφενός να διαπιστώσουμε αν η διατύπωση των λογιστικών εγγράφων είναι ορθή και αφετέρου να εντοπίσουμε την απάτη και κατά συνέπεια τον δόλο ή την αμέλεια. Για τους εσωτερικούς ελεγκτές, κυρίαρχος σκοπός είναι ο εντοπισμός λογιστικών λαθών που έχουν την προέλευσή τους στον δόλο και έχουν σα στόχο την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων έτσι ώστε να εξαπατηθούν οι εργαζόμενοι , οι μέτοχοι, οι πιστωτές ή οι κρατικοί φορείς.

Τα λογιστικά λάθη μπορούμε να τα κατηγοριοποιήσουμε στις παρακάτω κατηγορίες ⁶ :

- Λάθη λογιστικής ερμηνείας
- Λάθη παραλείψεων
- Λάθη απόδοσης
- Λάθη αρχών
- Λάθη αριθμητικά
- Λάθη εκτέλεσης της λογιστικής εργασίας

Να σημειώσουμε εδώ πέρα ότι υπάρχει διαφορά στην έννοια του λάθους από αμέλεια και του λάθους από σκοπιμότητα, που έχει σαν τελικό σκοπό την απάτη. Όπως γίνεται λόγος και στο Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA) , στο πρότυπα 99 (SAS), η απάτη είναι η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή η παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις εταιριών. Επομένως, οι αιτίες παρατυπιών μπορεί να είναι είτε λάθη είτε απάτες που θα εκφράζονται είτε με παραποίηση οικονομικών καταστάσεων είτε με λανθασμένη παρουσίαση στοιχείων ενεργητικού.

Η απάτη μπορεί να διαπραχθεί από έναν ή και περισσότερους εργαζόμενους. Αυτό μπορεί να γίνει για προσωπικό τους όφελος και συμβαίνει συνήθως εις βάρος της επιχείρησης και εν αγνοία της (υπεξαίρεση χρημάτων ή λοιπών περιουσιακών στοιχείων).

Η απάτη επίσης μπορεί να γίνεται και με συνεργασία μερικών εργαζομένων μιας επιχείρησης και εργαζομένων μιας άλλης επιχείρησης που μπορεί να είναι πιστωτές, προμηθευτές ή και πελάτες. Υπάρχει περίπτωση όμως η απάτη να διαπράττεται και από την ίδια την διοίκηση (white collars), μέσω της αλλοίωσης των στοιχείων του Ισολογισμού , με στόχο την συγκάλυψη δυσμενών ή μη φανερών αποτελεσμάτων. Κάθε

⁶ ΤΣΑΚΛΑΓΚΑΝΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ, 2005, «ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

φορά, τα στοιχεία Ισολογισμού μπορούν να υπερεκτιμούνται ή να υποεκτιμούνται ανάλογα με το στόχο που θέλουν να επιτύχουν. Αυτός ο στόχος μπορεί να είναι παροχή πίστωσης, επίτευξη εξαγοράς ή συγχώνευσης, πληρωμή μερισμάτων, μεταβολή της τιμής της μετοχής της επιχείρησης, παραπλάνηση των ανταγωνιστών και πολλά άλλα ακόμα.

Οι απάτες τις περισσότερες φορές συνοδεύονται και από πλαστά έγγραφα – δικαιολογητικά όπως τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής, τραπεζικές συναλλαγές και άλλα. Ακόμη σε μια απάτη σίγουρα θα έχουμε και νόθευση των λογιστικών βιβλίων με χρήση λογιστικών τεχνασμάτων, αυξομείωση της απογραφής, συνεχής αλλαγή της λογιστικής μεθόδου αποτίμησης, λογιστικοποίηση εικονικών πράξεων και εγγράφων καθώς και μια σειρά άλλων μεθόδων.

3.2 Ορισμός

Αρχικά θα αναφέρουμε την διαφορά μεταξύ του όρου « απάτη» και του όρου «σφάλμα», σύμφωνα με το ελεγκτικό πρότυπο 240. Όσων αφορά το σφάλμα, το σφάλμα αναφέρεται σε ακούσια λάθη των οικονομικών καταστάσεων, παραδείγματος χάριν μαθηματικά ή γραφειοκρατικά λάθη σε βασικές εγγραφές και λογιστικά στοιχεία, αβλεψίες ή παρερμηνείες γεγονότων και καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών αρχών και μεθόδων, σε αντίθεση με την απάτη όπου υφίσταται πρόθεση για την αλλοίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων. Από τα πιο πάνω, βγαίνει το συμπέρασμα ότι η ειδοποιός διαφορά της απάτης και του σφάλματος έγκειται στο γεγονός ότι στην μια περίπτωση υπάρχει ενώ στην άλλη δεν υπάρχει η πρόθεση για ανειλικρινή παρουσίαση των οικονομικών δεδομένων. Ακόμα, το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, ενώ εμπεριέχει μόνο την έννοια της απάτης που σχετίζεται με παραπλάνηση οικονομικών καταστάσεων, εντούτοις αναφέρει την κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων με απατηλές πράξεις ή παραλείψεις που διενεργούνται εις βάρος της εταιρίας. Εμείς θα επικεντρωθούμε στις λογιστικές και άλλες απάτες και όχι στα σφάλματα.

Στην Διεθνή Βιβλιογραφία δεν συναντάται ορισμός της «απάτης» και κατ' επέκταση της «παραποίησης οικονομικών δεδομένων» που να είναι κοινωνικά αποδεκτός από την Διοίκηση της επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Καζαντζή, στο βιβλίο του 'Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος' (2006), η ασυμφωνία οριοθέτησης αυτού του φαινομένου μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους ερευνητές. Σύμφωνα με τον Σπαθή, στο βιβλίο του 'Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων' (2002), στις ΗΠΑ, όπου έχουν λάβει χώρα τα πιο κραυγαλέα οικονομικά σκάνδαλα σχετικά με την λογιστική απάτη, ο όρος που χρησιμοποιείται κυρίως είναι 'απάτη' (fraud), και ερμηνεύεται όπως είπαμε και πριν ως η σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για να επιτευχθούν οι παραποιήσεις αυτών είναι κάποιες μέθοδοι

που περιλαμβάνονται στον όρο **Δημιουργική ή Επινόητική Λογιστική (Creative Accounting)**.

Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, ο όρος «απάτη» σημαίνει η εσκεμμένη πράξη ενός ή περισσότερων ατόμων της Διοίκησης, υπαλλήλων ή τρίτων που οδηγεί σε παρερμηνευση ή παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Η απάτη μπορεί να οδηγεί, σύμφωνα πάντα με το ίδιο ελεγκτικό πρότυπο, σε νόθευση ή αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων, σε αλλοιωμένη παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης, να αποκρύπτει ή να παραλείπει αποτελέσματα συναλλαγών από λογιστικές εγγραφές ή παραστατικά, καταχώρηση συναλλαγών άνευ ουσίας (εικονικές συναλλαγές) και καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων. Για να δώσουμε μια διαφορετική ερμηνεία, ως απάτη χαρακτηρίζεται κάθε συμπεριφορά με την οποία ένα άτομο σκοπεύει να κερδίσει ένα μη σύννομο πλεονέκτημα εις βάρος ενός άλλου ατόμου. Σχετικά με την λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, υπάρχουν πολλοί υποστηρικτές για την σημαντικότητα του παρακάτω τριγώνου για την απάτη :

Απάτη (fraud) = Κίνητρο (Motive) + Μέσα (Means) + Ευκαιρία (Opportunity)

Τα τρία αυτά χαρακτηριστικά είναι γνωστά και ως το « Τρίγωνο της Απάτης» (The Fraud Triangle). Από την παραπάνω εξίσωση του τριγώνου της απάτης συμπεραίνουμε ότι ένα στέλεχος μιας επιχείρησης που ενδέχεται να αντιμετωπίζει ένα σοβαρό οικονομικό πρόβλημα (κίνητρο), μπορεί να διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις (μέσα), και μπορεί να έχει την ευκαιρία να αποκρύψει το γεγονός της απάτης (ευκαιρία), είναι πολύ πιθανόν να διαπράξει απάτη εις βάρος της επιχείρησης. Η απάτη μπορεί να λάβει χώρα είτε στο εσωτερικό της εταιρίας από εργαζόμενους είτε εξωτερικά της εταιρίας από τρίτους. Ενδεχομένως, μπορεί να συμβεί και από την συνεργασία εργαζομένων και τρίτων. Η απάτη μπορεί να είναι μια μεμονωμένη πράξη ή να είναι συνεχιζόμενη. Μπορεί να σχεδιασθεί προσεκτικά για μεγάλο χρονικό διάστημα και σε τέτοια περιστατικά ενδέχεται να υπάρχει επιπρόσθετη δυσκολία στο να αποκαλυφθεί χωρίς συνεχείς και πρόσθετους ελέγχους.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, αποδίδει στο πρότυπο SAS 99 την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων ως «απάτη», μέσα από την σκόπιμη παράβλεψη λογαριασμών ή παραποίηση αυτών, ενώ ο Rezzae, στο βιβλίο «Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων», αναφέρει ότι η λογιστική απάτη μέσω παραποίησης των οικονομικών δεδομένων (financial statement fraud), αποτελεί την σκόπιμη προσπάθεια των επιχειρήσεων να κοροϊδέψουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, και κυρίως τους επενδυτές και τους πιστωτές, προβαίνοντας σε σύνταξη και δημοσίευση αλλοιωμένων οικονομικών δεδομένων.

Ο Μπαρλέξης (2004) ορίζει την επινοητική λογιστική (Creative Accounting) , ως την εκμετάλλευση των αδυναμιών των λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και την παραβίαση αυτών, με σκοπό να απεικονίσει μία επιχείρηση τις λογιστικές της καταστάσεις προς όφελός της. Προχωρώντας πιο πέρα η επινοητική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή (legitimate) και αθέμιτη (illegitimate). Η πρώτη επωφελείται από τα κενά που υπάρχουν στους λογιστικούς κανόνες ή στους νόμους, ενώ η δεύτερη παραβιάζει τις λογιστικές αρχές και τους νόμους διαφοροποιώντας σκόπιμα το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και παραπλανώντας το επενδυτικό κοινό.

Αντίστοιχα οι Amat, Blance και Dowds (1999) ορίζουν τη «Δημιουργική Λογιστική» ως μία μέθοδο όπου οι λογιστές χρησιμοποιούν εποικοδομητικά τις γνώσεις τους για τους λογιστικούς κανόνες προκειμένου να χειραγωγήσουν τα μεγέθη που εμφανίζονται στους λογαριασμούς μιας επιχείρησης. Ομοίως, οι Gowthorpe και Amat (2005) τονίζουν ότι η Δημιουργική Λογιστική αναφέρεται στη σκόπιμη διαστρέβλωση της επικοινωνίας μεταξύ επιχειρήσεων και μετόχων μέσω εκείνων που συντάσσουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και έχουν ως στόχο να αλλοιώσουν το περιεχόμενο των μηνυμάτων που μεταδίδονται.

Άλλες απόψεις σχετικά με τη Δημιουργική Λογιστική που υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία και συγκεκριμένα στα πλαίσια της Μεγάλης Βρετανίας είναι οι παρακάτω:

- Ο Ian Griffiths (1986, σελ. 1) έχει μια δριμύτερη θεώρηση του θέματος αφού ισχυρίζεται ότι "κάθε εταιρεία στη Μεγάλη Βρετανία παίζει κατά κάποιο τρόπο με τα κέρδη της. Όλες οι δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις βασίζονται σε ένα διακριτικό "μαγείρεμα των βιβλίων" το οποίο προσπαθεί να κρύψει κάθε ενοχή του επιχειρηματία όταν διατίθεται στο κοινό και που σε τελική ανάλυση είναι δικαιολογημένο".
- Ο Jameson (1988,σελ. 7) γράφει ότι "οι λογιστικές διεργασίες αποτελούνται από σχέσεις και αντιμετώπιση πολλών ζητημάτων κρίσεως καθώς επίσης από αποφάσεις επί αντιθέσεων μεταξύ ανταγωνιζόμενων προσεγγίσεων στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων εκ χρηματοοικονομικών γεγονότων και συναλλαγών. Αυτή ακριβώς η ευέλικτη διαδικασία που παρέχει στον λογιστή τη δυνατότητα διαχείρισης, εξαπάτησης ψευδούς καταχώρησης και παρουσίασης των διαφόρων στοιχείων ονομάζεται Επινοητική λογιστική".
- Επιπλέον, ο Terry Smith (1996) ο οποίος έγινε γνωστός με το βιβλίο «Accounting for Growth», έλαβε μια παρομοίως αισιόδοξη άποψη "όταν αυτός ισχυρίζεται ότι όλοι αισθανθήκαμε πως μέγα μέρος από την ανάπτυξη των κερδών η οποία συνέβη στη δεκαετία του 1980 ήταν το αποτέλεσμα συνένωσης λογιστικών τεχνασμάτων παρά αληθούς οικονομικής ανάπτυξης".
- Τέλος, στην μελέτη του ο Naser (1993,σελ.2) προσέθεσε τον εξής ορισμό: "Δημιουργική λογιστική είναι ένας μετασχηματισμός των λογιστικών ποσών από το τι αυτά πραγματικά είναι στο τι οι καταρτίζοντες τις λογιστικές καταστάσεις

επιθυμούν να είναι, εκμεταλλευόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες και / ή αγνοώντας μερικούς ή όλους από αυτούς’.

Η απάτη περιλαμβάνει παράνομες πράξεις που έχουν ως στοιχεία τους την εξαπάτηση, την απόκρυψη και την παραβίαση της εμπιστοσύνης. Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης των Η.Π.Α. χαρακτήρισε αυτήν την κατηγορία της απάτης ως επαγγελματική απάτη και κατάχρηση και την καθιέρωσε ως τη χρησιμοποίηση του επαγγέλματος κάποιου, προκειμένου να επιτύχει προσωπικό πλούτο, να έχει προσωπικό όφελος δηλαδή, πραγματοποιώντας σκόπιμα κακή χρήση ή κακή αξιοποίηση των πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων του εργοδότη του. Η απάτη αυτή χωρίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία, σε δύο μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα με το που υπάρχει όφελος.

Αναλυτικότερα, έχουμε :

- Απάτη προς όφελος της επιχείρησης
- Απάτη εις βάρος της επιχείρησης (προσωπικό όφελος)

3.3 Απάτη προς όφελος της επιχείρησης

Σε αυτήν την κατηγορία, η επιχείρηση είναι ο ωφελημένος της δόλιας πράξης. Αυτό διαδραματίζεται καθώς η ανώτατη διοίκηση με τις ενέργειές της γιγαντώνει την οικονομική θέση της επιχείρησης με ενέργειες που υπερεκτιμούν το αποτέλεσμα, τις πωλήσεις ή το ενεργητικό ή παρουσιάζει υποτιμημένη εμφάνιση δαπανών και υποχρεώσεων. Η απάτη προς όφελος της επιχείρησης είναι αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός άδικου ή ανήθικου πλεονεκτήματος, που ενδέχεται να εξαπατάει ένα τρίτο πρόσωπο. Σχετικά παραδείγματα μιας τέτοιου είδους απάτης αποτελούν τα παρακάτω, σύμφωνα με τον Καζαντζή, (Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, 2006) :

- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού
- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών
- Εκούσια εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους εκτός επιχείρησης τρίτους
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια
- Φορολογική απάτη

3.4 Απάτη εις βάρος της επιχείρησης

Σε αυτήν την κατηγορία η επιχείρηση αποτελεί τον χαμένο της δόλιας πράξης. Όπως προαναφέραμε η απάτη μπορεί να συντελεστεί από τους ίδιους τους εργαζόμενους της επιχείρησης, από τρίτους καθώς και από συνεργασία εξωτερικών και εσωτερικών προσώπων. Σχετικά παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης αποτελούν τα παρακάτω :

I) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εσωτερικούς δράστες

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων
- Παραποιήσεις αποθεμάτων , χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών

II) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εξωτερικούς δράστες

- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους ,τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές
- Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες

Παρακάτω θα αναφερθούμε σε συνήθεις μορφές απατηλών οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, 2006), ένα είδος απάτης όπως η παραποίηση, νόθευση ή αλλοίωση των παραστατικών ή στοιχείων μπορεί να γίνει με κάποιον από τους παρακάτω τρόπους : 1) με αλλαγή της ημερομηνίας των τιμολογίων αγορών , 2) με αλλαγή ημερομηνιών των δελτίων αποστολής, 3) αλλαγή των ποσών στα τιμολόγια δαπανών, 4) προσθήκη ανειλικρινών δελτίων απογραφής εμπορευμάτων, 5)εικονικά τιμολόγια πωλήσεων ή δαπανών.

Ένα άλλο είδος απάτης που μπορεί να συμβεί, είναι η συγκάλυψη ή παράλειψη απεικόνισης των επιπτώσεων των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν στα παραστατικά και στα βιβλία της επιχείρησης, δηλαδή η κακή εφαρμογή των λογιστικών πολιτικών. Αυτό μπορεί να γίνει με έναν από τους παρακάτω τρόπους : 1) παράλειψη καταχώρησης τιμολογίων, 2) δημιουργία φανταστικών πελατών, 3) παγιοποίηση εξόδων πρώτης εγκατάστασης, 4) δημιουργία ανεπαρκών προβλέψεων.

Επιπροσθέτως, ένα άλλο είδος απάτης που μπορεί να γίνει αποτελεί η παράλειψη αποκάλυψης σημαντικών πληροφοριών. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε με 1) απόκρυψη της απομείωσης της αξίας ορισμένων περιουσιακών στοιχείων, 2) απόκρυψη εκκρεμών οικονομικών διεκδικήσεων από τρίτους, είτε τέλος με 3) παράλειψη αναφοράς μιας μεταβολής στη λογιστική πολιτική της επιχείρησης.

3.5 Ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή στη διερεύνηση της απάτης

Το φαινόμενο της απάτης μπορεί να κάνει την εμφάνισή του σε κάθε επιχείρηση ή οργανισμό, σε οποιονδήποτε τομέα της οικονομικής δραστηριότητας. Οι δράστες, εξωτερικοί ή εσωτερικοί, μπορούν να εμφανιστούν σε όλα τα τμήματα και τις λειτουργίες του οργανισμού. Είναι ξεκάθαρο ότι δεν δύναται να εγγυηθεί κανείς εξάλειψη της απάτης από οποιοδήποτε σύστημα ελέγχου, είτε εσωτερικό είτε εξωτερικό είτε από κάποια ομάδα συμβούλων.

Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι υπεύθυνος για να αποτρέψει την απάτη. Γι' αυτό τον λόγο οφείλει να ελέγχει αν υπάρχουν ρεαλιστικοί στόχοι για την επιχείρηση, αν υπάρχουν γραπτοί περιορισμοί που να συνοψίζουν περιορισμένες δραστηριότητες καθώς και αν χρησιμοποιούνται πολιτικές και πρακτικές για την παρακολούθηση δραστηριοτήτων και τη διασφάλιση περιουσιακών στοιχείων.

Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός και διακριτικός κατά την τέλεση του καθήκοντός του, καθώς θα πρέπει συνεχώς να διαθέτει τα κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία για την εξακρίβωση της απάτης. Ακόμα, θα πρέπει να έχει τις γνώσεις και την οξυδέρκεια να ξεχωρίζει και να αντιλαμβάνεται τις μεθόδους και τις μορφές απάτης. Τέλος, στις αρμοδιότητές του είναι να είναι ικανός να κάνει μελέτη και να μπορεί να διερευνά την πιθανή απάτη αλλά και να μπορεί να εντοπίσει με τη βοήθεια ειδικών τον ή τους υπαίτιους για την προαναφερθείσα απάτη.

Η διερεύνηση της απάτης ακολουθεί μια διαδικασία εκτεταμένου ελέγχου για να έχει την δυνατότητα ο εσωτερικός ελεγκτής να εξακριβώσει με ασφάλεια αν η απάτη έχει διαπραχθεί, όπως μπορεί να διαφαίνεται από τις υπάρχουσες ενδείξεις. Πέρα από την διαδικασία του ελέγχου, ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να έχει συγκεντρώσει επαρκές υλικό με αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με συγκεκριμένες διαστάσεις της απάτης που ενδέχεται να αποκαλυφθεί. Όταν θα πραγματοποιούνται οι διαδικασίες εκτεταμένου ελέγχου, ο εσωτερικός ελεγκτής της ελεγχόμενης επιχείρησης θα πρέπει :

- Να είναι σε θέση να εκτιμήσει το επίπεδο και την έκταση της πολυπλοκότητας της απάτης μέσα στον οργανισμό
- Να είναι ικανός να καθορίσει την γνώση, τις ικανότητες και την πειθαρχία που είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική διενέργεια της έρευνας
- Να μπορεί να σχεδιάσει τις κατάλληλες διαδικασίες που απαιτείται να εκτελεστούν έτσι ώστε να εντοπιστούν οι ηθικοί αυτουργοί της απάτης, να εντοπιστεί η έκταση της και οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για την διάπραξη της απάτης
- Να έχει την ικανότητα να συντονίζει τις δραστηριότητες της Διοίκησης, των νομικών συμβούλων και άλλων ειδικών που είναι απαραίτητοι για την έρευνα της απάτης
- Να μπορεί να ενημερωθεί για τα δικαιώματα αυτών που έχουν διαπράξει την απάτη στα πλαίσια της φήμης της ίδιας της επιχείρησης.

Μπορούμε να αντιληφτούμε ότι, για τον εσωτερικό έλεγχο, αυτό το περιβάλλον είναι πολύ πιθανόν να εμπεριέχει προκλήσεις και ευκαιρίες, καθώς οι εσωτερικοί ελεγκτές που κατορθώνουν να αναπτύξουν προγράμματα καταπολέμησης της απάτης προσφέρουν προστιθέμενη αξία στους οργανισμούς τους. Στην αντίθετη περίπτωση, οι εσωτερικοί ελεγκτές που δεν καταφέρνουν να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις της επιχείρησης και των μετόχων θέτουν σε κίνδυνο την επαγγελματική τους ασφάλεια.

Η απάτη αποτελεί πλέον ίσως τον μεγαλύτερο κίνδυνο που αντιμετωπίζει ένας οργανισμός. Ο εσωτερικός έλεγχος καλείται να διαβεβαιώσει ότι οι κίνδυνοι που έχουν σχέση με την απάτη έχουν αποκαλυφθεί και εκτιμηθεί με τον σωστό τρόπο από την διοίκηση. Επίσης, ο εσωτερικός έλεγχος θα κάνει σίγουρο ότι οι δικλείδες ελέγχου έχουν σχεδιασθεί ορθά ώστε να μπορούν να διευθετούν τους κινδύνους που σχετίζονται με την απάτη καθώς και ότι η λειτουργία τους είναι αποτελεσματική και σωστή. Εν ολίγοις, η ύπαρξη του τμήματος εσωτερικού ελέγχου αποτελεί παράγοντα που αποτρέπει την παράνομη συμπεριφορά και δραστηριότητα.

Σύμφωνα με διεθνή έρευνα της Ernst & Young, βγήκε το συμπέρασμα ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να βρεθούν και να προσληφθούν στελέχη με εξειδίκευση στους παρακάτω τομείς ελέγχου: **πληροφοριακών συστημάτων, απάτης και επιχειρηματικού και λειτουργικού κινδύνου**. Τα κύρια συμπεράσματα αυτής της παγκόσμιας έρευνας έδειξαν ότι αφενός η συμμόρφωση με τις ανάγκες της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης κατέχει δεσπόζουσα θέση στο επάγγελμα των εσωτερικών ελεγκτών τα τελευταία χρόνια, και αφετέρου οι εσωτερικοί ελεγκτές καλούνται όλο και με μεγαλύτερη συχνότητα να καλύψουν μια ευρύτερη σειρά κινδύνων, συμπεριλαμβανομένων κι εκείνων που έχουν σχέση με την απάτη. Η έρευνα έδειξε ότι περισσότερο από το 30% των στελεχών που συμμετείχαν δε διέθεταν εκπαιδευμένο και σωστά καταρτισμένο προσωπικό στην πρόληψη και στην ανίχνευση της απάτης. Η έρευνα διενεργήθηκε σε 138 υπεύθυνους εσωτερικού ελέγχου σε μεγάλους οργανισμούς από 24 χώρες.

3.6 Παραποίηση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων

Παρακάτω θα αναφερθούμε στα κυριότερα στοιχεία του ζητήματος της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Θα βασιστούμε πάνω στο μοντέλο που ανέπτυξε ο Rezaee και το οποίο ονομάζεται μοντέλο 'CRIME'. Η διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων είναι η κατάληξη της εφαρμογής ενός συνόλου μεθόδων Δημιουργικής Λογιστικής και αποδίδεται στην επίδραση κάποιων παραγόντων. Το μοντέλο του Rezaee τονίζει αυτούς τους παράγοντες και ονομάζεται CRIME (έγκλημα στα ελληνικά). Η ονομασία αυτή προέρχεται από τα αρχικά γράμματα των παρακάτω λέξεων : Cooks – Μάγειρες, Recipes – Συνταγές, Incentives – Κίνητρα, Monitoring – Επίβλεψη, Effects – Συνέπειες. Ακολουθεί η περιγραφή του καθενός όρου.

Μάγειρες (Cooks)

Τα πρόσωπα που έχουν εμπλοκή σε περιπτώσεις παραποίησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων και εφαρμογής πρακτικών Δημιουργικής Λογιστικής (σύμφωνα και με τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών) είναι στελέχη της διοίκησης από υψηλά επίπεδα. Πρόκειται για τους CEOs (Chief Executive Officers), CFOs (Chief Financial Officers), διευθυντές και προέδρους. Οι έρευνες, ειδικότερα, έχουν κάνει σαφές ότι σε ποσοστό που φτάνει το 80% των περιπτώσεων των επιχειρήσεων που διαστρέβλωσαν την πραγματική εικόνα τους, τα ανώτερα στελέχη της διοίκησης ήταν εμπλεκόμενα με άμεσο τρόπο. Ένα ακόμη συμπέρασμα που ανάγεται από αυτές τις έρευνες είναι ότι τελικά δεν έχουν ευθύνη αποκλειστικά και μόνο οι λογιστές για την παραποίηση, πεποίθηση που εκφράζεται συχνά από την κοινή γνώμη.

Συνταγές (Recipes)

Οι συνταγές αναφέρονται στις δυνητικές μορφές που μπορεί να εκλάβει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Από τις πιο συχνές μορφές είναι η διαχείριση των κερδών και σπανιότερα θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι οι πληρωτέοι λογαριασμοί (Accounts Payable). Η καταγραφή εικονικών συναλλαγών θεωρείται η πιο επιθετική μορφή δημιουργικής λογιστικής.

Κίνητρα (Incentives)

Η υιοθέτηση πρακτικών Δημιουργικής Λογιστικής και Διαχείρισης Κερδών παρακινείται από κάποια κίνητρα. Τα κίνητρα αυτά είναι κυρίως οικονομικής φύσεως και έχουν σχέση με προσέλκυση νέων επενδυτών, προβλήματα ρευστότητας κ.ά. Στο μοντέλο του (CRIME), ο Rezaee σημειώνει ότι τα κίνητρα αυτά ενδέχεται να είναι και “ψυχωτικά”, δηλαδή η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων να έχει τις αιτίες της σε συνήθη τάση (habitual criminal) ορισμένων στελεχών να καταστρώνουν και να εμπλέκονται σε δολοπλοκίες. Στα κίνητρα μπορούμε να συμπεριλάβουμε επίσης το ιδεολογικό υπόβαθρο όπως επίσης και τον εγωκεντρισμό του διοικητικού συμβουλίου να δημιουργήσει ένα ισχυρό prestige που θα καθιερώσει την επιχείρηση ηγέτιδα στον κλάδο που εφαρμόζει τις δραστηριότητες.

Επίβλεψη (Monitoring)

Με τον όρο της επίβλεψης ο Rezaee κάνει αναφορά στην έκταση και την ποιότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων αφενός από την πλευρά του εσωτερικού ελέγχου, αφετέρου από την πλευρά του εξωτερικού ελέγχου. Επιπροσθέτως, γίνεται

προσπάθεια για εντοπισμό των ευθυνών σε επίπεδο ελεγκτών αλλά και σε επίπεδο διοίκησης.

Συνέπειες (Effects)

Στις συνέπειες γίνεται περιγραφή του αντίκτυπου που έχει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις σχέσεις της επιχείρησης με τους επενδυτές, τους πιστωτές της καθώς και με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η σπύλωση του ονόματος του οργανισμού οδηγεί σε ελάττωση αξιοπιστίας και ενδεχομένως σε μείωση της αξίας της μετοχής, σε περίπτωση που είναι ενταγμένη στην χρηματιστηριακή αγορά, και ένταξη του οργανισμού σε καθεστώς επιτήρησης για μεγάλο χρονικό διάστημα. Υπάρχουν περιστατικά επιβολής χρηματικών προστίμων όπως επίσης και ποινές φυλάκισης για τα στελέχη που εμπλέκονται.

3.7 Που εμφανίζεται η παραποίηση

Σύμφωνα με το Σπαθή (2002), “η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αφορά όλους τους κλάδους των επιχειρήσεων αλλά οι μεγαλύτερες επιπτώσεις αναφέρονται στους κλάδους αξιοποίησης ακινήτων (real estate), στη βιομηχανία, στις τράπεζες, στις εταιρίες πετρελαιοειδών, στον κατασκευαστικό κλάδο και στον κλάδο υγείας. Περιστατικά παραποίησης εμφανίζονται τελευταία και στον κλάδο της ψηφιακής (νέας) οικονομίας. Το παραπάνω φαινόμενο γίνεται εμφανές σταδιακά σε όλο και περισσότερες χώρες μέσω της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και του διεθνούς εμπορίου”. Η Δημιουργική Λογιστική χρησιμοποιείται διαρκώς από τις επιχειρήσεις με σκοπό να βελτιώσουν την εικόνα τους στον κλάδο που δραστηριοποιούνται με κυρίαρχο στόχο να προσελκύσουν κεφάλαια. Οφείλουμε να αναφέρουμε ότι οι μεγάλοι οργανισμοί διαθέτουν την απαραίτητη εξειδίκευση όχι μόνο για μια “ανώδυνη” παραποίηση αλλά και μια πιο γενική απορρόφηση των ζημιών και των συνεπειών στο ενδεχόμενο που αποκαλυφθούν οι ατασθαλίες.

Η διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων δεν παρατηρείται μόνο σε οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα αλλά και στον δημόσιο, καθώς και σε εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα σύμφωνα με τους Stalebrink και Sacco (2005). Οι παράγοντες που βοηθούν σε αυτό το γεγονός είναι το κοινωνικό πρόσωπο της εταιρίας που απωθεί κάθε είδους καχυποψία περί της αξιοπιστίας του οργανισμού, το κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης που υπάρχει τόσο μεταξύ των στελεχών της όσο και μεταξύ εταιρίας και κράτους, οι πιο χαλαροί λογιστικοί έλεγχοι και η έλλειψη επιχειρηματικής και χρηματοοικονομικής εμπειρίας (Greenle, Fischer, Gordon, και Keating, 2005).

Παράλληλα, οι Stalebrink και Sacco (2005) θεμελίωσαν επίσης την άποψη ότι αν για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις το πρόβλημα λαμβάνει οικονομικές, κυρίως, διαστάσεις, για τις δημόσιες το θέμα είναι κατά βάση πολιτικό. Σκοπός των τελευταίων είναι να απεικονίσουν ένα μικρό πλεόνασμα, είτε αυτό υπάρχει είτε όχι στην πραγματικότητα.

3.8 Κίνητρα και πρακτικές παραποίησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Τα κίνητρα που έχει μια επιχείρηση για να παραποιήσει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της ενδέχεται να προέρχονται είτε από εξωτερικούς ανθρώπους είτε από εσωτερικούς ανθρώπους του περιβάλλοντος της επιχείρησης. Τα κίνητρα που αναφέρονται συχνότερα στην διεθνή βιβλιογραφία είναι τα παρακάτω :

- Εξωτερική πίεση, δηλαδή ειδικοί όροι δανειακών συμβάσεων , σύγκλιση προς τις προσδοκίες των αναλυτών, ανταγωνισμός των επιχειρήσεων, συγχωνεύσεις και εξαγορές και άλλα.
- Εσωτερική πίεση, δηλαδή μη ρεαλιστικοί στόχοι, μερισματική πολιτική της επιχείρησης, προσπάθεια φοροδιαφυγής και άλλα
- Απαιτήσεις Κεφαλαιαγοράς, δηλαδή για παράδειγμα άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο
- Πίεση αμοιβής / αποζημίωσης, δηλαδή για παράδειγμα αμοιβές που σχετίζονται με τα δημοσιευμένα κέρδη ή την τιμή της μετοχής
- Κίνδυνος χρεωκοπίας ή κατάχρησης
- Προσωπικές φιλοδοξίες των υψηλά υφισταμένων

Όσων αφορά την μέθοδο με την οποία η διοίκηση ενός οργανισμού δύναται να επηρεάσει την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων, αναφέρονται ως εξής :

- 1) Ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου
- 2) Δημιουργική παρέμβαση της διοίκησης, όταν δεν υπάρχει ένα πρότυπο που να ρυθμίζει ένα συγκεκριμένο λογιστικό ζήτημα
- 3) Υποκειμενικός έλεγχος και άσκηση κρίσης από την διοίκηση όταν τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν περιθώρια επιλογών στην αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων

Η λογιστική απάτη δεν ξεκινά πάντοτε με μια παράνομη πράξη. Πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι οι επιλογές των μάντζερ όσον αφορά τις λογιστικές μεθόδους έχουν εξαρτημένη σχέση με τις αναμενόμενες οικονομικές συνέπειές τους. Είναι ευρέως διαδεδομένο, ότι οι λογιστικές μέθοδοι επιλέγονται ανάλογα με το πώς επιδρούν στο ανακοινωθέν εισόδημα, ανάλογα με τις μεθόδους καθορισμού της αποζημίωσης των στελεχών και ανάλογα με το πόσο στενά ελέγχονται οι μάντζερ από τους ιδιοκτήτες (Riahi – Belkaoui, 2003).

Όπως αναφέρει ο Dooley (2002), "όταν πρόκειται για απάτη μέσω παραποίησης, η ανθρώπινη φαντασία είναι ικανή να εφεύρει μυριάδες συνδυασμούς λογιστικών παρατυπιών για να εξαπατήσει τους επενδυτές". Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα και παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, μέσω των οποίων

κατηγοριοποιούνται. Συγκεκριμένα, ο Schilit (2002) αναφέρει επτά κατηγορίες πρακτικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων οι οποίες διαπιστώθηκαν με έρευνα του C.F.R.A. (Center of Financial Research and Analysis) και είναι οι εξής :

- 1) Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αναγνώριση εσόδων «αμφισβητήσιμης ποιότητας» (π.χ. αναγνώριση εσόδων όταν εξακολουθούν να παρέχονται μελλοντικές υπηρεσίες, αναγνώριση εσόδων πριν να αποσταλούν τα εμπορεύματα ή πριν την αποδοχή από τον πελάτη, πωλήσεις σε θυγατρικές εταιρίες κ.ά.)
- 2) Αναγνώριση «πλασματικών» εσόδων (π.χ. αναγνώριση μετρητών που λήφθηκαν στα πλαίσια δανεισμού ως έσοδα, αναγνώριση εισοδημάτων από επενδύσεις ως έσοδα από κανονική λειτουργία, αναγνώριση των επιστρεφόμενων ποσών από προμηθευτές ως έσοδα κ.ά.)
- 3) Ενίσχυση εισοδήματος με κέρδη «μιας φορές», (πχ δημιουργία εισοδήματος από την ανακατάταξη/ αναδιάρθρωση των λογαριασμών του Ισολογισμού
- 4) Μετάθεση τρεχόντων εξόδων σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη χρήση (πχ κεφαλαιοποίηση λειτουργικών εξόδων)
- 5) Αποφυγή καταγραφής υποχρεώσεων (στοιχείων Παθητικού) ή μη κανονική μείωσή τους
- 6) Μετάθεση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη χρήση
- 7) Μετάθεση μελλοντικών εξόδων στην τρέχουσα χρήση ως «ειδικές χρεώσεις»

Αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης των τεχνικών παραποίησης, αξίζει να γίνει γνωστή η έρευνα του Deloitte Forensic Center η οποία δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2007 βασισμένη στις αναφορές / εκθέσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α.(«Accounting and Auditing Enforcement Releases») που κυκλοφόρησαν από τον Ιανουάριο του 2000 μέχρι το Δεκέμβριο του 2006. Η έρευνα, της οποίας τα ευρήματα συμφωνούν, σε γενικές γραμμές, με αυτά προγενέστερων αντίστοιχων ερευνών, διαπίστωσε ότι οι διάφορες πρακτικές αναγνώρισης των εσόδων κυριαρχούν, συνιστώντας το 41% του συνόλου των περιστατικών λογιστικής απάτης. Τη δεύτερη και τρίτη θέση των συνηθέστερων πρακτικών παραποίησης κατέχουν, αντίστοιχα, οι ανακριβείς γνωστοποιήσεις οι οποίες συνοδεύουν τις οικονομικές καταστάσεις (12%) και οι πρακτικές παραποίησης του λογαριασμού των εξόδων (11%). Μετά από αυτά ακολουθούν οι πρακτικές παραποίησης των λογαριασμών των περιουσιακών στοιχείων (8%), των υποχρεώσεων (7%) και των αποθεματικών (7%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Απάτες και τρόποι πρόληψης

Σε αυτό το κομμάτι θα αναφερθούμε σε διάφορα παραδείγματα λογιστικών ή άλλων απατών και στον ή στους τρόπους που μπορεί ο εσωτερικός έλεγχος να τα προλάβει. Γνωρίζουμε ότι σε κάθε επιχείρηση γίνονται μεταφορές και διακινήσεις χρηματικών ποσών μεταξύ των τμημάτων ή από τα άτομα του προσωπικού της επιχείρησης. Μπορεί εύκολα κάποιος εργαζόμενος, είτε και υψηλά ιστάμενος (διεύθυνση παραγωγής ή έρευνας και ανάπτυξης) να χρησιμοποιήσει ένα ποσό προκειμένου να καλύψει δικές του ανάγκες (πχ ανέγερση σπιτιού, αγορά αυτοκινήτου, κτλ) με κατάλληλα λογιστικά τρικ, παρουσιάζοντας το ποσό αυτό ως έξοδα της εκάστοτε εταιρίας. Σε μία τέτοια περίπτωση ο εσωτερικός έλεγχος αυτό που θα πρέπει να προκρίνει ως λύση για να προληφθούν τέτοια περιστατικά είναι να γίνεται έγκριση των ποσών για τα διάφορα έξοδα από ένα τμήμα της επιχείρησης (πχ τμήμα εξόδων), είτε από ένα ανώτατο στέλεχος. Δηλαδή, να 'περνάει' από επίσημα χέρια η έγκριση ποσών, ώστε να μη μπορεί κανείς να χρησιμοποιεί κεφάλαια της εταιρίας προς όφελός του.

Ένα άλλο είδος 'απάτης' που μπορεί να υπάρχει σε έναν οργανισμό ή σε μια επιχείρηση είναι το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχουν εργαζόμενοι, οι οποίοι δεν κάνουν σωστά την δουλειά τους ή που δεν έρχονται στην δουλειά τους τις ώρες που πρέπει ή φεύγουν νωρίτερα ή καθυστερούν επίτηδες τις προθεσμίες για να μην έχουν φόρτο εργασίας κτλ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όταν ο εσωτερικός έλεγχος διαπιστώσει κάποιο πρόβλημα, μια λύση που ενδείκνυται είναι να εφοδιαστεί η επιχείρηση με ολοκληρωμένα συστήματα επίβλεψης και ελέγχου της παραγωγικότητας και αποδοτικότητας των εργαζομένων. Μπορούν να τοποθετηθούν κάμερες σε καίρια σημεία των εγκαταστάσεων, ώστε να μπορεί να ελέγχεται η δουλειά και η παραγωγικότητα που έχει ο καθένας. Ακόμα μια άλλη λύση είναι να έχει ο κάθε εργαζόμενος την προσωπική του κάρτα και κάθε φορά που εισέρχεται ή εξέρχεται της επιχείρησης να την 'χτυπάει', ώστε να ελέγχεται έτσι αν είναι όλοι στην ώρα τους. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να υπάρχει και απαραίτητη εξουσιοδότηση (πχ καρτελάκι) για οποιονδήποτε θα επιχειρεί να εισέλθει στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης προκειμένου να ελέγχεται ποιος μπαίνει και ποιος βγαίνει από τα κτίρια της επιχείρησης.

Κάτι άλλο που ενδέχεται να λαμβάνει χώρα μέσα στην επιχείρηση είναι το εξής : Μπορεί κάποιοι εργαζόμενοι, είτε και ανώτερα στελέχη διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης να τροποποιούν με διάφορα τρικ τα στοιχεία του τμήματος έχοντας ως σκοπό είτε την ευνοϊκότερη αξιολόγηση από τους ανώτερους τους, είτε να γίνουν υποψήφιοι προαγωγών, είτε για να εξασφαλίσουν παραπάνω μέρες άδεια κτλ. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να προτείνει την τοποθέτηση σε κάθε τμήμα αρμοδίου, ο οποίος να ελέγχει ανά τακτά χρονικά διαστήματα τα λογιστικά μεγέθη του τμήματος ούτως ώστε να αποφεύγονται τέτοιου είδους φαινόμενα.

Εννοείται ότι ο αντίστοιχος αρμόδιος θα πρέπει να είναι έμπειρος όσων αφορά τα θέματα του τμήματός του και επίσης αμερόληπτος και ηθικά δίκαιος.

Ένα άλλο ενδεχόμενο απάτης που μπορεί να παρουσιαστεί είναι να χρησιμοποιούν οι εργαζόμενοι και το προσωπικό της επιχείρησης τα προϊόντα της επιχείρησης προς όφελός τους είτε κλέβοντάς τα, είτε προκαλώντας φθορές άθελά τους δηλώνοντάς τα ως απώλειες. Σε αυτήν την περίπτωση το μόνο που μπορεί να κάνει ο εσωτερικός έλεγχος είναι να προτείνει να υπάρχει επαρκή φύλαξη των υπηρεσιακών στοιχείων από τις κλοπές, απώλειες, φθορές κτλ. Ουσιαστικά δηλαδή, την ύπαρξη κάποιου φύλακα στις αποθήκες της επιχείρησης. Αυτή η 'απάτη' μπορεί να γίνει και με άλλο τρόπο. Ενδέχεται οι εργαζόμενοι ή τα στελέχη να κάνουν χρήση οχημάτων ή και των κινητών τους τηλεφώνων και να δηλώνουν τα έξοδά τους ως έξοδα της εταιρίας. Ή ακόμα χειρότερα, μπορεί ένας διευθύνων σύμβουλος για παράδειγμα να παραγγέλλει 1 τόνο τσιμέντο εκ μέρους της επιχείρησης και να το χρησιμοποιεί για να χτίσει το σπίτι του ή κάτι σαν αυτό και να το παρουσιάζει στα έξοδα της επιχείρησης ως αναλώσεις πρώτων υλών. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να προκρίνει την ανάγκη να μπαίνει πλαφόν στα μεγάλα ποσά, να μην μπορεί ο καθένας να παραγγέλλει χωρίς να ζητά έγκριση. Επίσης, μπορεί να προκρίνει να υπάρχει περιορισμένη εξουσιοδότηση σε όλους, ειδικότερα διαβαθμισμένη εξουσιοδότηση ακόμα και στα ανώτερα στελέχη έτσι ώστε όλοι να μπορούν να ελέγχονται. Αυτός είναι και ο βασικός στόχος του εσωτερικού ελέγχου εξάλλου.

Αξίζει επίσης να αναφέρουμε και τις 'απάτες' που μπορούν να γίνουν με τις προσλήψεις. Είναι πιθανόν πολλές προσλήψεις να γίνονται δίχως την έγκριση όλων των ανωτέρων μελών της διοίκησης ή μπορεί να γίνονται δίχως αξιολογικά κριτήρια. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να προκρίνει διαβάθμιση της διαδικασίας προσλήψεων και να γίνονται συνεντεύξεις ή τεστ ικανοτήτων τα οποία να παραμένουν στο αρχείο της επιχείρησης για όσο καιρό διαρκεί η σύμβαση εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορεί να αποφευχθεί ότι ο εκάστοτε υπάλληλος δεν έχει τα απαραίτητα τυπικά προσόντα για την δουλειά. Επίσης, θα πρέπει να τιμωρείται το στέλεχος που έκανε την πρόσληψη.

Άλλο ένα φαινόμενο απάτης που μπορεί να παρατηρηθεί, αυτή την φορά σε δημόσιο φορέα, είναι το γεγονός ότι αποδίδονται αρκετές φορές συντάξεις σε ανθρώπους οι οποίοι δεν δικαιούνται. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και με επιδόματα, τα οποία χορηγούνται σε άτομα που δεν είναι δικαιούχοι. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός και σχολαστικός, διότι τέτοιου είδους απάτες έχουν πολλά στάδια και αρκετούς εμπλεκόμενους. Θα πρέπει να μπουν δικλείδες και θα πρέπει η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου να συντονίζει την έρευνά της μαζί με άλλα τμήματα του δημόσιου φορέα για να εξακριβώνεται το λάθος. Τα πιστοποιητικά που καταθέτει ο καθένας θα πρέπει συνεχώς να ελέγχεται σε τακτή χρονική βάση η ισχύ τους, έτσι ώστε να εξακριβώνεται όσο το δυνατόν συντομότερα το λάθος.

Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα που πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας για τυχόν απάτη, είναι το ζήτημα της αντιπροσώπευσης (agency theory). Το ζήτημα της αντιπροσώπευσης αναφέρεται στο γεγονός ότι αρκετές φορές μέσα στην επιχείρηση μπορεί να υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των μετόχων και των μάντζερ που διοικούν την επιχείρηση. Οι μέτοχοι έχουν ως πρωταρχικό στόχο να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, μέσω της αύξησης της τιμής της μετοχής, ενώ οι μάντζερ έχουν ως σκοπό να αυξήσουν τον μισθό τους. Σε αυτήν την περίπτωση, ο εσωτερικός έλεγχος έρχεται για να προβλέψει αυτά τα προβλήματα που μπορούν να δημιουργηθούν από τυχόν 'διαφωνίες'. Ένας τρόπος είναι να δίνεται μερίδιο από τα κέρδη στους μάντζερ σε μετοχές, σαν μορφή bonus, έτσι ώστε να έχουν μεγαλύτερο κίνητρο για να διοικούν την επιχείρηση με στόχο το μακροχρόνιο κέρδος κι όχι το βραχυχρόνιο. Με αυτόν τον τρόπο προσπαθούν να επιτύχουν την ταύτιση συμφερόντων, διότι σε διαφορετική περίπτωση, οι μάντζερ ενδέχεται να έπαιρναν αποφάσεις με σκοπό το βραχυχρόνιο κέρδος, δηλαδή κοιτάζοντας το όφελός τους. Για παράδειγμα, μπορεί ένας μάντζερ που σε 2-3 χρόνια να συνταξιοδοτείται να μην παίρνει τις κατάλληλες αποφάσεις με σκοπό το μακροχρόνιο κέρδος και να παραποιεί δεδομένα (πχ να μην υπολογίζει για κάποιο καιρό τις αποσβέσεις) έτσι ώστε να ανεβαίνει πλασματικά η τιμή της μετοχής και να καρπώνεται αυτός μέσω της αύξησης του μισθού ή μέσω διαφόρων bonus μέρος των 'κερδών'.

Η σύγκρουση αυτή των συμφερόντων μπορεί να γίνεται και μεταξύ προϊσταμένων και εργαζόμενων του ίδιου τμήματος, όπου η κάθε πλευρά, για δικούς της λόγους να διαπράξει 'απάτη'. Παραδείγματος χάρη, ένας προϊστάμενος ενός τμήματος θέλει να ελέγχει ο,τιδήποτε συμβαίνει στο τμήμα του, αλλά πολλές φορές δεν έχει τις απαιτούμενες πληροφορίες. Δηλαδή, μπορεί να δοθεί στο τμήμα ένα project με προθεσμία υλοποίησης της 10 μέρες, και οι ιστάμενοι, για δικούς τους λόγους (λόγω άνεσης, λόγω φόβου ότι θα υποστούν κυρώσεις αν δεν είναι μέσα στην προθεσμία) να ενημερώσουν τον προϊστάμενο ότι η εργασία θα ολοκληρωθεί σε 20 μέρες. Κάτι τέτοιο όμως μειώνει την παραγωγικότητα της επιχείρησης και λειτουργεί εις βάρος της. Τέτοια γεγονότα συναντάμε συνήθως στους ελαστικούς προϋπολογισμούς.

Ένα τελευταίο ζήτημα που πρέπει να τονιστεί είναι ότι πολλές από τις λογιστικές ή και άλλες απάτες που μπορούν να συμβαίνουν σε μια επιχείρηση μπορούν να προκύψουν από την δίψα του κάθε τμήματος να αποδείξει ότι η δουλειά που κάνει είναι σωστή και αποδίδει καρπούς, παραποιώντας καμιά φορά τα στοιχεία. Ο εσωτερικός έλεγχος λοιπόν, σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να κάνει τακτικά σύγκριση κόστους-οφέλους για κάθε τμήμα της επιχείρησης, ώστε να βγάλει συμπέρασμα για το ποια τμήματα της επιχείρησης είναι κερδοφόρα και ποια ζημιογόνα.

4.2 Μελέτη περίπτωσης

Το σκάνδαλο της Enron

Το **Σκάνδαλο της Enron** είναι οικονομικό σκάνδαλο που αναδείχθηκε το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρεία Enron και την ελεγκτική **Arthur Andersen**. Έπειτα από μια σειρά αποκαλύψεων που αφορούσαν αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές που διενεργήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990, η Enron βρέθηκε στο χείλος της χρεοκοπίας το Νοέμβριο του 2001. Μια απόπειρα διάσωσης λευκού ιππότη από μία παρόμοια αλλά μικρότερη ενεργειακή εταιρεία, την **Dynegy** δεν κατέστη βιώσιμη. Η Enron κήρυξε πτώχευση στις 2 Δεκεμβρίου του 2001.

Καθώς το σκάνδαλο αποκαλυπτόταν, οι μετοχές της Enron σημείωσαν κατακόρυφη πτώση από τα \$90.00 ανά μετοχή σε λιγότερο από 50 σεντς ανά μετοχή. Κι ενώ η εταιρεία συγκαταλεγόταν μεταξύ των blue chip, αυτή η απρόσμενη εξέλιξη είχε μεγάλο αντίκτυπο στην αγορά. Η βουτιά της Enron σημειώθηκε μετά από την αποκάλυψη ότι πολλά από τα κέρδη και τα έσοδα ήταν αποτέλεσμα συμφωνιών με οντότητες ειδικού σκοπού, εταιρίες περιορισμένης ευθύνης που ήλεγχε. Απόρροια των ανωτέρω ήταν πολλά από τα χρέη και οι απώλειες της εταιρείας να μην εμφανιστούν στις οικονομικές της καταστάσεις.

Επιπροσθέτως, το σκάνδαλο προκάλεσε τη διάλυση της **Arthur Andersen**, η οποία αποτελούσε μέχρι εκείνη την περίοδο μία εκ των πέντε κορυφαίων ελεγκτικών εταιριών. Ιδιαίτερα ζημιωμένα βγήκαν τα μέλη ποικίλων ομάδων ενδιαφερομένων, όπως μέτοχοι, κράτος, πιστωτές, εργαζόμενοι κ.α. Παρακάτω θα αναφερθούμε διεξοδικά στο θέμα.

Ιστορικό Πλαίσιο

Στις αρχές του 1990, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών πέρασε νομοθετική ρύθμιση που απελευθέρωνε την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Το ίδιο είχε πράξει και για την αγορά φυσικού αερίου μερικά χρόνια νωρίτερα. Η ενεργειακή αγορά που δημιουργήθηκε ευνόησε την ανάπτυξη εταιριών όπως η Enron, ενώ η συνεπαγόμενη μεταβλητότητα των τιμών λόγω του ανταγωνισμού προκαλούσε την αντίδραση παραγωγών και τοπικών διοικήσεων. Έντονα φαινόμενα lobbying εκ μέρους της Enron και λοιπών εταιριών όμως, διατήρησαν το σύστημα ως είχε.

Η Enron είχε δημιουργήσει εταιρίες offshore, μονάδες που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για φορολογικό σχεδιασμό και φοροδιαφυγή, εκτοξεύοντας την κερδοφορία της επιχείρησης. Οι ονομασίες αυτών των οντοτήτων ήταν **Bob West Treasure**, **Jedi** και **Hawaii**. Το γεγονός αυτό προλείανε το έδαφος για πλήρη ελευθερία συναλλαγματικού σχεδιασμού, καθώς και πλήρη ανωνυμία που μπορούσε να διασκορπίσει τις απώλειες που η επιχείρηση εξαφάνιζε από τους ισολογισμούς της. Αυτές οι εταιρίες βοηθούσαν την Enron να φαίνεται πιο κερδοφόρα απ' όσο

πραγματικά ήταν, ενώ δημιουργήθηκε ένας τεχνητός κύκλος μεταφοράς απωλειών από τα στελέχη. Αυτή η πρακτική εκτόξευσε την τιμή των μετοχών της, κάτι που έδωσε τη δυνατότητα στα στελέχη της να αξιοποιούν εσωτερική πληροφόρηση για να κερδοσκοπούν σε ατομικό επίπεδο. Οι άνθρωποι της Enron γνώριζαν τα πάντα για τους offshore λογαριασμούς της εταιρείας, στους οποίους κρύβονταν οι απώλειές της, παρά ταύτα, οι επενδυτές δε γνώριζαν τίποτα απ' όλα αυτά. Ο Οικονομικός Διευθυντής Andrew Fastow καθοδηγούσε την ομάδα που δημιούργησε τις εταιρίες-οχήματα και αξιοποίησε τις συμφωνίες της επιχείρησης ώστε να εξασφαλίσει για τον ίδιο, την οικογένεια και τους φίλους του εκατοντάδες εκατομμυρίων δολαρίων εγγυημένων εισοδημάτων, εις βάρος της επιχείρησης την οποία έπρεπε να υπηρετεί και τους συμμετόχους της.

Το 1999, η Enron ξεκίνησε τη λειτουργία της **EnronOnline**, μια διαδικτυακή υπηρεσία συναλλαγών, η οποία χρησιμοποιείτο από σχεδόν όλες τις ενεργειακές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο πρόεδρος και Γενικός Διευθυντής Παραγωγής **Jeffrey Skilling** συνηγορούσε στην εξής καινοφανή ιδέα, ότι η εταιρεία δε χρειαζόταν πραγματικά στοιχεία υπό την κατοχή της. Εφαρμόζοντας στο έπακρο τη διεισδυτική επενδυτική στρατηγική της επιχείρησης, κατέστησε την Enron το μεγαλύτερο χονδρέμπορο αερίου και ενέργειας, με \$27 δισεκατομμύρια συναλλαγές ανά τρίμηνο. Τα νούμερα της εταιρείας, μολαταύτα, έπρεπε να εμφανίζονται στην ονομαστική τους αξία. Με τον Skilling, η Enron υιοθέτησε μια λογιστική της αγοραίας αξίας, με την οποία προβλεπόμενα μελλοντικά κέρδη από οποιαδήποτε συμφωνία λογίζονταν επιτόπου στα βιβλία της. Συνεπώς, η εταιρεία σημείωνε κέρδη από οτιδήποτε θα μπορούσε με το χρόνο να ανατραπεί και να μεταβληθεί σε απώλεια, καθώς τα δημοσιονομικά της υπονομεύονταν από την ανάγκη χειραγώγησης της χρηματιστηριακής της αξίας στη Wall Street, κατά την περίοδο της τεχνολογικής έκρηξης του χρηματιστηρίου.

Όταν όμως η επιτυχία μια εταιρείας μετράται με καθορισμένες πρακτικές κατάρτισης οικονομικών καταστάσεων που προκύπτουν από μια συστημική προσέγγιση, έναν όρο που ο Skilling αποδεχόταν, οι πραγματικοί ισολογισμοί δεν ήταν και ιδιαίτερα επιθυμητοί. Πραγματικά, οι επιτηδευμένες πρακτικές της Enron αποτελούσαν συχνά κερδοσκοπικά παιχνίδια για τη διατήρηση της ισχύουσας τάξης και να ανεβαίνει η τιμή της εταιρείας, που ανακοινωνόταν καθημερινά στον ανελκυστήρα της. Οι αυξανόμενοι αριθμοί συνοδεύονταν και από χορηγούμενα επενδυτικά κεφάλαια τα οποία συντηρούσε παρά τα χρέη της. Μια πιθανή πτώση της θα αποτελούσε ένα φαινόμενο ντόμινο. Υπό την πίεση να διατηρήσει τη φαινομενική της εικόνα, ο Skilling επιτέθηκε φραστικά στον αναλυτή της Wall Street **Richard Grubman**, ο οποίος αμφισβήτησε τις ασυνήθιστες λογιστικές πρακτικές της Enron κατά τη διάρκεια μιας ηχογραφημένης διάσκεψης. Όταν ο Grubman τόνισε ότι η Enron ήταν η μοναδική εταιρεία που δε δημοσίευε τον ισολογισμό της μαζί με την κατάσταση αποτελεσμάτων, ο Skilling απήντησε "Λοιπόν, σας ευχαριστούμε πάρα πολύ, εκτιμούμε αυτό τον....μαλάκα."

Στα τέλη του 1990, η Enron έκανε συναλλαγές \$80-90 ανά μετοχή και αρκετοί έδειχναν να ανησυχούν με το θολό τοπίο που δημιουργείτο με τις οικονομικές αποκαλύψεις. Στα μέσα του Ιουλίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε κέρδη \$50,1 δισεκατομμυρίων, σχεδόν τα τριπλάσια από τις αρχές του Ιανουαρίου, καταρρίπτοντας τις εκτιμήσεις των αναλυτών κατά 3 σεντς ανά μετοχή. Παρά ταύτα, το περιθώριο κέρδους είχε διατηρηθεί σε ένα συντηρητικό μέσο περίπου 2,1% και η τιμή της μετοχής της είχε πέσει περισσότερο από 30% σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν.

Οι προβληματισμοί γίνονταν ολοένα και πιο έντονοι. Η Enron είχε αντιμετωπίσει αρκετά σοβαρά λειτουργικά προβλήματα, όπως προβλήματα τροφοδοσίας κατά το χειρισμό μιας μονάδας συναλλαγών ευρείας ζώνης, την κατασκευή του Dabhol Power και μια μονάδα εγκαταστάσεων στην Ινδία, αλλά και κριτική για το ρόλο που θεωρήθηκε πως διαδραμάτισε στην ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια του 2000-2001.

Το χρονικό της πτώσης

Στις 14 Αυγούστου του 2001, ο Jeffrey Skilling, ο γενικός διευθυντής της Enron, πρώην σύμβουλος ενέργειας στην **McKinsey & Company** ο οποίος συνεργάστηκε με την Enron το 1990, ανακοίνωσε πως θα αποχωρούσε από τη θέση του σε έξι μήνες. "Οι λόγοι της αποχώρησής μου είναι προσωπικοί...", είπε ο Skilling τότε, "...αλλά δεν μπορώ να τους γνωστοποιήσω.". Παρατηρητές πρόσεξαν πως κατά τους μήνες που έμεναν μέχρι την αποχώρησή του, ο Skilling είχε πουλήσει τουλάχιστον 450.000 μετοχές της Enron σε αξία γύρω στα \$33 εκατομμύρια (παρά το γεγονός ότι κατείχε ακόμη ένα εκατομμύριο μετοχές κατά την ημέρα που έφυγε). Παρά ταύτα, ο Kenneth Lay, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, διαβεβαίωνε τους αναλυτές πως δεν υπήρχαν λογιστικά, συναλλακτικά, αποθεματικά ή γενικότερα άλλα ζητήματα σε εκκρεμότητα, αναφερόμενος στην αποχώρηση. Επιπροσθέτως, διαβεβαίωσε τους έκπληκτους παρατηρητές της αγοράς ότι δε θα υπήρχαν αλλαγές στην απόδοση της εταιρείας ή στην πορεία της προς την πρόοδο εξαιτίας της παραίτησης του Skilling. Ο Lay ανακοίνωσε επίσης ότι θα αναλάμβανε ξανά ο ίδιος τη θέση του γενικού διευθυντή.

Την επομένη όμως ημέρα ο Skilling παραδέχθηκε ότι ένα πολύ βασικός λόγος της αποχώρησής του από την Enron ήταν η αξία της εταιρείας που κατρακυλούσε στην αγορά. Ο αρθρογράφος Paul Crugman, σε σχετική στήλη της NY Times, ισχυρίστηκε ότι η κατάσταση της Enron αντικατόπτριζε τις συνέπειες στην απελευθέρωση της αγοράς και τον παραγκωνισμό των εμποδίων σε αγορές όπως αυτή της ενέργειας. Μερικές ημέρες αργότερα, σε γράμμα προς τον αρθρογράφο, ο Kenneth Lay υπερασπίστηκε την εταιρεία του και τη φιλοσοφία που τη διέπνεε:

‘Ανώτερος σκοπός της τελευταίας επίθεσης του Crugman για την Enron φαίνεται πως είναι να κιβδηλώσει το σύστημα της ελεύθερης αγοράς, ένα σύστημα που επιτρέπει στους ανθρώπους να λάβουν άφοβα αποφάσεις και να απολαύσουν τους καρπούς της εργασίας, των δεξιοτήτων, της ευφυΐας και της καλής τους πρόθεσης. Προφανώς θα επικροτούσε ένα μονοπωλιακό σύστημα που θα κατευθύνεται ή θα

επιχορηγείται από την κυβέρνηση για να λάβει αποφάσεις. Διαφωνούμε καθέτως με τέτοιες απόψεις που αφήνουν αμφιβολίες σχετικά με την ακεραιότητα και την καλή πίστη τέτοιων οργανισμών και των διοικούντων τους'.

Η ανησυχία των επενδυτών

Στα τέλη του Αυγούστου, κι ενώ η αξία της Enron στο χρηματιστήριο κατρακυλούσε, ο Lay όρισε τον **Greg Whalley**, πρόεδρο και γενικό προϊστάμενο λειτουργίας των Υπηρεσιών Χονδρικής και τον **Mark Frevert**, ο οποίος ήταν παλαιότερα προϊστάμενος του κυρίου Whalley στις χονδρικές πωλήσεις, μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Ορισμένοι παρατηρητές υποστήριξαν πως οι επενδυτές της Enron βρίσκονταν σε δεινή θέση εξαιτίας της αδυναμίας να κατανοήσουν τις διοικητικές πρακτικές της εταιρείας (συχνά χαρακτηριζόμενες και ως "ανεξιχνίαστες") και της δυσκολίας της να εκφράσει τα μεγέθη της επακριβώς σε μια οικονομική κατάσταση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, είναι πραγματικά δύσκολο για τους αναλυτές να ξεκαθαρίσουν σε ποια τρίμηνα η εταιρεία ήταν κερδοφόρα και πότε χάνει χρήματα. Ο Lay ισχυρίστηκε η διοίκηση μιας επιχείρησης όπως η Enron είναι ένα σύνθετο ζήτημα, αλλά διαβεβαίωσε τους αναλυτές πως "ποτέ δε θα εισχωρούσαν σε όλες τις πληροφορίες που θα επιθυμούσαν να διεisdύσουν, απλά και μόνο προς τέρψη της περιέργειάς τους." Επιπροσθέτως, εξήγησε πως η πολυπλοκότητα της διοίκησης μιας τέτοιας εταιρείας οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό σε θέματα φορολογικού σχεδιασμού και στρατηγικές αντιστάθμισης κινδύνου.

Οι προσπάθειες του Lay έδειχναν να μη συγκινούν τους παρατηρητές. Στις 9 Σεπτεμβρίου του 2001, ένας διακεκριμένος διαχειριστής κεφαλαίων σημείωσε πως "Οι μετοχές της Enron συναλλάσσονται σε ένα ομιχλώδες τοπίο". Η απρόσμενη αποχώρηση του Skilling σε συνδυασμό με την αδιαφάνεια των λογιστικών βιβλίων καθιστούσαν δύσκολη την αξιολόγηση της εταιρείας στη Wall Street. Επιπλέον, η εταιρεία παραδέχθηκε συστηματική χρήση "διεταρικών συναλλαγών" με τις θυγατρικές της, γεγονός που έκανε πολλούς να φοβούνται πως ήταν πολύ εύκολη η μεταφορά απωλειών που σε αντίθετη περίπτωση θα εμφανίζονταν στον ισολογισμό της Enron. Μια ιδιαιτέρως προβληματική πτυχή αυτής της πρακτικής ήταν ότι πολλές από τις "συγγενικές" επιχειρήσεις είχαν γίνει αντικείμενο χειραγώγησης από τον οικονομικό διευθυντή της Enron, τον **Andrew Fastow**..

Μετά το τρομοκρατικό χτύπημα 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, το ενδιαφέρον των ΜΜΕ στράφηκε μακριά από την εταιρεία και τα προβλήματά της. Σε λιγότερο από ένα μήνα αργότερα, η Enron ανακοίνωσε την πρόθεσή της να μπει στη διαδικασία να μοιραστεί τα στοιχεία που παρείχαν μικρότερα περιθώρια κέρδους προς όφελος των κεντρικών της επιχειρήσεων αερίου και πώλησης ενέργειας. Αυτή η ενέργεια περιελάμβανε πώληση της **Portland General Electric** σε μια άλλη κοινωφελή εταιρεία του Oregon, τη **Northwest Natural Gas** στην τιμή των \$1,9 δισεκατομμυρίων σε μετρητά και μετοχές, καθώς και πιθανή πώληση μεριδίου 65% στο σχέδιο του Dabhol στην Ινδία.

Το ξετύλιγμα της υπόθεσης

Μερικές ημέρες αργότερα, στις 17 Οκτωβρίου του 2001, η Enron ανακοίνωσε ότι τα αποτελέσματα του τρίτου τριμήνου της ήταν αρνητικά, εξαιτίας απρόσμενης χρέωσης περισσότερων από \$1 δισεκατομμυρίων. Η διοίκηση της εταιρείας ισχυρίστηκε ότι οι απώλειες οφείλονταν κυρίως σε επενδυτικές ζημιές, μαζί με χρεώσεις ύψους περίπου \$180 εκατομμυρίων σε λεφτά που ξοδεύτηκαν για την ανοικοδόμηση της προβληματικής μονάδας διευρυμένων συναλλαγών. "Έπειτα από μια ενδελεχή επισκόπηση των εταιριών μας, αποφασίσαμε να αναλάβουμε αυτές τις χρεώσεις ώστε να ξεκαθαρίσουμε ζητήματα τα οποία επισκίαζαν την απόδοση και την κερδοφόρο προοπτική των βασικών ενεργειακών μας επιχειρήσεων." είπε ο Kenneth Lay σε μία δήλωσή του. Ορισμένοι αναλυτές βρίσκονταν σε σύγχυση. "Τί έπεται;", ρώτησε ο David Fleischer τον **Goldman Sachs**, ένα αναλυτή τον οποίο είχε αποκαλέσει παλαιότερα ως ένα από τους μεγαλύτερους υποστηρικτές της εταιρείας, δηλώνοντας πως η διοίκηση της Enron έχασε την αξιοπιστία της και θα έπρεπε να καταβάλει προσπάθειες για να την επανακτήσει. "Πρέπει να πείσουν τους επενδυτές ότι αυτά τα κέρδη είναι πραγματικά, πως η εταιρεία είναι ειλικρινής και ότι η ανάπτυξη θα επιτευχθεί.

Επιπροσθέτως, η Enron διαβεβαίωσε πως η διευρυμένη μονάδα από μόνη της άξιζε \$34 δισεκατομμύρια, ένας ισχυρισμός που επίσης αντιμετωπιζόταν με δυσπιστία. "Δε νομίζω πως γνωρίζει κανείς τί κοστίζει η λειτουργία του broadband", είπε ο Todd Shipman, ένας αναλυτής της Standard & Poor's.

Στις 22 του Οκτωβρίου του 2001, η τιμή της μετοχής της Enron έπεσε στα \$20,65 με απώλεια \$5,40 σε μια μέρα, ακολουθώντας την ανακοίνωση της SEC πως διερευνά ποικίλες ύποπτες συμφωνίες που έκανε η Enron, τονίζοντας πως πρόκειται για μερικές από τις πιο θολές συναλλαγές εντός ομίλου που παρατηρήθηκαν ποτέ. Στον αντίποδα της απόπειρας να αιτιολογηθούν οι χρεώσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων και να καθησυχαστούν οι επενδυτές, οι αποκαλύψεις για την Enron αναφέρονταν σε "άνευ κόστους συμφωνίες μετοχών", "παράγωνα εργαλεία που έρχονταν σε αντίθεση με την επείγουσα φύση των υπαρχόντων περιορισμένων forwards" και "στρατηγικές που εξυπηρετούσαν την αντιστάθμιση κινδύνου σε συγκεκριμένες εμπορικές επενδύσεις και λοιπά στοιχεία". Αυτή η αινιγματική φρασεολογία καταδείκνυε το σκοτάδι που επικρατούσε στην κατανόηση των αναλυτών ως προς το πώς ακριβώς η Enron διοικείτο. Όσον αφορά τις έρευνες του SEC, ο πρόεδρος και γενικός διευθυντής Lay είπε: "Προτιθέμεθα να φανούμε απολύτως συνεργάσιμοι με τον S.E.C. και αδημονούμε να εξαλείψουμε οποιαδήποτε ανησυχία που μπορεί να έχει παρουσιαστεί σχετικά με αυτές τις συναλλαγές."

Ανησυχητικές Ενδείξεις

Ανησυχίες σχετικά με τη ρευστότητα της Enron ανάγκασαν τον Lay να συμμετάσχει σε μια τηλεφωνική διάσκεψη στις 23 Οκτωβρίου, κατά την οποία προσπάθησε να διαβεβαιώσει τους επενδυτές ότι τα χρηματικά αποθέματα της εταιρείας ήταν επαρκή και πως δεν προβλέπονταν άλλες έκτακτες χρεώσεις. Δευτερευόντως, ο Lay επέμεινε έντονα πως δεν υπήρχαν ατασθαλίες αναφορικά με τις συναλλαγές της Enron με τους συνεργάτες της που διοικούνταν από τον Andrew Fastow, στο πρόσωπο του οποίου έδειξε την αμέριστη εμπιστοσύνη του. Ο David Fleischer, αναλυτής της Goldman εξακολουθούσε να είναι σκεπτικός, λέγοντας στους Lay και Fastow ότι: "Υπάρχουν ενδείξεις πως κρύβετε κάτι." Μολαταύτα, ο Fleischer επέμεινε στην τόνωση των μετοχών, ισχυριζόμενος πως δεν πιστεύει ότι λογιστές ή ελεγκτές θα μπορούσαν ποτέ να επιτρέψουν μια τέτοια ολοκληρωτική αταξία".¹ Ο Lay αποπειράθηκε επιπλέον να καθησυχάσει τους συνδιασκεπτόμενους τονίζοντας πως όλες οι χρηματοοικονομικές και λογιστικές μανούβρες είχαν εξεταστεί εξονυχιστικά από τον εξωτερικό τους ελεγκτή, την Arthur Andersen. Μετά από πολλές αμφισβητήσεις που υπέστη η εταιρεία, ο Lay δήλωσε ότι "η διοίκηση της Enron προτίθεται να εξασφαλίσει περισσότερο αναλυτικές δηλώσεις χάριν της καλύτερης κατανόησης των σχέσεων της εταιρείας με τις ειδικές οντότητες που διοικούνταν από τον Fastow.

Δύο μέρες αργότερα, στις 25 Οκτωβρίου του 2001, παρά τις πρότερες διαβεβαιώσεις του, ο Kenneth Lay απομάκρυνε τον Fastow από τη θέση του. Οι μετοχές της Enron πλέον συναλλάσσονταν στα \$15,41, έχοντας χάσει τη μισή τους αξία σε λιγότερο από μία εβδομάδα. "Κατά τις συνεχείς συνομιλίες μου με την οικονομική κοινότητα, μου κατέστη εμφανές πως για να επανακτήσουμε την αυτοπεποίθηση των επενδυτών θα πρέπει να αντικαταστήσουμε τον Andy", δήλωσε ο Lay σε μια ανακοίνωση σχετικά με την απομάκρυνση του Fastow.. Παρόλα αυτά, με τον Skilling και τον Fastow απόντες, ορισμένοι αναλυτές φοβούνταν πως το να χυθεί φως στην υπόθεση σχετικά με τις πρακτικές της εταιρείας θα ήταν ακόμη πιο δύσκολο.

Στις 27 Οκτωβρίου η εταιρεία ξεκίνησε την επαναγορά όλων των εμπορικών χρεογράφων που αποτιμούνταν σε περίπου \$3,3 δισεκατομμύρια, σε μια προσπάθεια να κρατήσει τους επενδυτές μακριά από ανησυχίες σχετικά με το απόθεμα ρευστών της εταιρείας. Η Enron χρηματοδότησε την επαναγορά εξαντλώντας όλα τα περιθώρια πίστωσης που διέθετε σε ποικίλες τράπεζες. Κι ενώ η πιστοληπτική της ικανότητα χαρακτηριζόταν ακόμη BBB, οι ομολογίες της συναλλάσσονταν σε επίπεδα σχετικά πιο χαμηλά, καθιστώντας μια μελλοντική τους πώληση προβληματική.

Καθώς ο Οκτώβριος τελείωνε, σοβαρές ανησυχίες αναδεικνύονταν από αναλυτές σχετικά με πιθανή καταστρατήγηση των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών. Παρά ταύτα, ορισμένοι ισχυρίζονταν πως ολοκληρωμένη ανάλυση ήταν αδύνατη βάσει των ατελών πληροφοριών που παρείχε η εταιρεία.

Αρκετοί πλέον φοβούνταν ανοιχτά πως η Enron ήταν η νέα Long-Term Management Capital, τα κεφάλαια της οποίας κατέρρευσαν το 1998, απειλώντας να

δημιουργήσουν μια συστημική αποτυχία στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές. Η τεράστια παρουσία της Enron ανησυχούσε πολλούς σχετικά με τις επιπτώσεις μιας πιθανής κατάρρευσης. Τα στελέχη της Enron παρέμεναν σιωπηλά, δεχόμενα ερωτήσεις μόνο σε γραπτή μορφή.

Κίνδυνος πιστοληπτικής αξιολόγησης

Ο κεντρικός βραχυπρόθεσμος κίνδυνος επιβίωσης της Enron στα τέλη του Οκτωβρίου φαινόταν πως ήταν η πιστοληπτική της βαθμολόγηση. Ανεφέρθη πως κατά την περίοδο που η Moody's και η Fitch, δύο από τους τρεις μεγαλύτερους οικονομικούς οίκους αξιολόγησης είχαν καλέσει την Enron για επανεκτίμηση και πιθανή υποτίμηση.¹ Μια τέτοια μείωση της βαθμολογίας της θα εξανάγκαζε την Enron να εκδώσει εκατομμύρια μετοχών για την κάλυψη δανείων που είχε εγγυηθεί, μια κίνηση που θα έριχνε την αξία των διατηρούμενων μετοχών ακόμη περισσότερο.

Επιπλέον, όλες οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις άρχισαν να επανεξετάζουν τις υπογεγραμμένες συμφωνίες με την Enron, ιδιαίτερα όσες αφορούσαν το μακροπρόθεσμο ορίζοντα, για το ενδεχόμενο πτώσης της βαθμολογίας της κάτω από το BBB, κάτι που θα δημιουργούσε εμπόδια και σε μελλοντικές συμφωνίες.¹

Αναλυτές και παρατηρητές συνέχισαν τη συντονισμένη τους επίθεση σχετικά με τη δυσκολία της εταιρείας, ή την αδυναμία της να γίνει αντικείμενο ασφαλούς ανάλυσης με τόσο αινιγματικές οικονομικές καταστάσεις. Πολλοί φοβούνταν πως κανένας στην Enron πέραν του Skilling και του Fastow θα μπορούσε να εξηγήσει χρόνιες μυστηριώδεις συναλλαγές. "Τέτοιες ερωτήσεις με ξεπερνούν." είχε πει ο Ken Lay στα τέλη Αυγούστου του 2001, σε απάντηση προς τεκμηριωμένες ερωτήσεις σχετικά με τη διοίκηση της εταιρείας, μια αντίδραση που είχε προβληματίσει τους αναλυτές.¹

Στις 29 Οκτωβρίου, απαντώντας στις διογκωμένες ανησυχίες ότι η Enron θα μπορούσε σε σύντομο διάστημα να ξεμείνει από μετρητά, κυκλοφόρησε η πληροφορία πως η εταιρεία επεδίωκε μια περαιτέρω οικονομική ενίσχυση \$1-2 δισεκατομμυρίων.

Την επομένη, όπως φοβούνταν πολλοί, η Moody's έριξε την πιστοληπτική της ικανότητα σε **Baa2**, δύο επίπεδα κάτω από τη λεγόμενη **junk-status** (θέση για τα σκουπίδια) του **Baa1**. Η Standard and Poor's επίσης έριξε τη βαθμολογία της στο **BBB+**, η αντίστοιχη βαθμολογία με αυτή της Moody's, η οποία Moody's επιπλέον προειδοποίησε ότι ήταν πιθανό να ρίξει τη βαθμολογία της για τα χρεόγραφα της Enron, η συνέπεια της οποίας θα μπορούσε να εμποδίσει την εταιρεία από την αναζήτηση νέας χρηματοδότησης καθώς πλέον δε θα ήταν φερέγγυα..

Ο Νοέμβριος εγκαινιάστηκε με την αποκάλυψη ότι ο SEC πλέον επεδίωκε μια επίσημη έρευνα, μετά από τις ερωτήσεις που αναφέρονταν με τις συναλλαγές της Enron με τα συγγενικά της μέλη. Το συμβούλιο της εταιρείας ανακοίνωσε ότι θα εξουσιοδοτούσε μια ειδική επιτροπή για αν διερευνήσει τις συναλλαγές, με επικεφαλής τον William C. Powers, τον πρότανη της Νομικής Σχολής του Τέξας. "Δεχόμαστε την

έκκληση του SEC για συνεργασία", δήλωσε ο Kenneth Lay σε μια ανακοίνωσή του. Δημοσίευμα της επομένης ημέρας έκανε έκκληση για εις βάθος έρευνα το ζητήματος.

Στις 2 Νοεμβρίου, η Enron κατάφερε να εξασφαλίσει ακόμη \$2 δισεκατομμύρια, αλλά τα νέα αυτά δεν βοήθησαν υπό το βάρος ενός νέου χρέους που πιθανός θα της στοίχιζε την πολύτιμη δεξαμενή Northern Natural Gas and Transwestern Pipeline.

Αναζήτηση βοήθειας

Για χρόνια, η Enron χρησιμοποιούσε την πολιτική της δύναμη για να εδραιώσει τις αγορές στις οποίες άνθισε, πιέζοντας επίμονα το Νομοθετικό Σώμα των ΗΠΑ και τους γραφειοκράτες του να απελευθερώσουν την αγορά φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού. Το κατόρθωμα αυτό, όπως είπε ένα στέλεχος της εταιρείας σήμερα, για τη δημιουργία μιας νομοθετικής "μαύρης τρύπας" συνάδει απόλυτα με τη "βασική διοικητική φιλοσοφία" της Enron, η οποία έμελλε να γίνει ο πρώτος παίχτης της αγοράς και να βγάλει χρήματα μέσα στο αρχικό χάος και την έλλειψη διαφάνειας.

Το Νοέμβριο γνωστοποιήθηκε πως η διοίκηση της Enron επιζητούσε επιμόνως νέες επενδύσεις ή μια επί τόπου εξαγορά. Όμως, οι προσπάθειές της δεν ευοδώθηκαν. Ο επενδυτής Warren Buffett προσεγγίστηκε, αλλά απέρριψε την πρόταση. Κι άλλες προτάσεις έγιναν σε διακεκριμένες εταιρίες όπως **Clayton, Dubilier & Rice**, τον όμιλο **Blankstone** και την **Kohlberg Kravis Roberts**, όμως οι προσπάθειες ήταν άκαρπες.

Πηγές αναφέρουν πως η Enron σχεδίαζε να αιτιολογήσει τις επιχειρηματικές της πρακτικές εκτενώς στις επόμενες ημέρες, ως μια κίνηση καλής πίστης. Οι μετοχές της πλέον συναλλάσσονταν στα \$7, καθώς οι επενδυτές ανησυχούσαν πως η εταιρεία δεν θα μπορούσε να βρει αγοραστή.

Μετά από πολλές απορρίψεις, η διοίκηση της εταιρείας φάνηκε να βρήκε αγοραστή, όταν το συμβούλιο της **Dynegy**, μιας άλλης εταιρείας εκμετάλλευσης ενέργειας με έδρα στο Χιούστον του Τέξας, υπερψήφισε αργά τη νύχτα της 7ης Νοεμβρίου για αγορά της Enron σε "τιμή ευκαιρίας", ή για περίπου \$8 δισεκατομμύρια μετοχών. Η **Chevron Texaco**, η οποία τότε κατείχε το ένα τέταρτο της Dynegy, συμφώνησε να δώσει στην Enron \$2,5 δισεκατομμύρια σε μετρητά, συγκεκριμένα \$1 δισεκατομμύριο επί τόπου και τα υπόλοιπα όταν η συμφωνία θα επισφραγιζόταν. Επιπλέον, η Dynegy θα συμφωνούσε να αναλάβει ένα χρέος ύψους \$13 δισεκατομμυρίων, καθώς επίσης και οποιοδήποτε άλλο χρέος που θα προέκυπτε μέχρι εκείνη τη στιγμή από τις "μυστικοπαθείς" πρακτικές της διοίκησης της εξαγοραζόμενης εταιρείας, που υπολογιζόταν σε περίπου \$10 δισεκατομμύρια κρυφό χρέος. Οι Dynegy και η Enron επιβεβαίωσαν τη συμφωνία τους στις 8 Νοεμβρίου του 2001.

Οι επικριτές της σχολίασαν τις διαφορετικές εταιρικές κουλτούρες των δύο επιχειρήσεων και την "ντόμπρα" ιδιοσυγκρασία του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου της Dynegy, τον Charles Watson. Πολλοί αναρωτιούνταν εάν οι μεπελάδες της Enron ήταν απλά απόρροια αθών λογιστικών σφαλμάτων ή κάτι παραπάνω. Το Νοέμβριο η Enron αποκάλυψε πως οι έκτακτες χρεώσεις που είχαν γνωστοποιηθεί τον

Οκτώβριο, του ενός δισεκατομμυρίου ανέρχονταν στην πραγματικότητα σε \$200 δισεκατομμύρια, με το υπόλοιπο ποσό να αποτελεί απλά "διορθώσεις" αδρανών λογιστών. Πολλοί φοβούνταν ότι έπονταν κι άλλα τέτοια "λαθάκια" και ότι θα ακολουθούσαν και άλλες "εκρήξεις ειλικρίνειας".

Στις 9 Νοεμβρίου γνωστοποιήθηκε και άλλη μία μεγάλη διόρθωση στα κέρδη της Enron με μια μείωση περίπου \$591 εκατομμυρίων στα δηλωθέντα έσοδα των ετών 1997-2000. Οι αλλαγές θεωρείτο πως προέρχονταν κυρίως από δύο συνεργασίες ειδικού σκοπού, τις "Jedi" και "Chewco". Οι διορθώσεις είχαν ως αποτέλεσμα ουσιαστικά στον εκμηδενισμό των κερδών της χρήσης 1997, με σημαντικές απώλειες στα επόμενα χρόνια. Παρά ταύτα, η Dynegy γνωστοποιήθηκε πως δεν έχασε το ενδιαφέρον της για την αγορά της Enron, παρά τις αποκαλύψεις. Και οι δύο εταιρίες περίμεναν να λάβουν μια επίσημη αξιολόγηση της προτεινόμενης πώλησης από τη Moody's και τη S&P (μία απόφαση που θεωρείτο από πολλούς καθοριστική για τη βιωσιμότητα της Enron). , κατανοώντας την επίδραση μιας τέτοιας πράξης στην ολοκλήρωση της συμφωνίας. Επιπλέον, ανησυχίες αναδείχθηκαν αναφορικά με πιθανολογούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις αντί-τράστ οδηγώντας σε μια πιθανή αποδέσμευση της Enron, μαζί με αυτό που θεωρείτο από πολλούς παρατηρητές ως ριζικά αποκλίνουσες κουλτούρες.

Παρά ταύτα και οι δύο εταιρίες πίεσαν επίμονα προς την επισφράγιση της συμφωνίας και κάποιοι παρατηρητές έδειχναν αισιόδοξοι για το αποτέλεσμα. Ο Charles Watson επιδοκιμάστηκε για το όραμά του να δημιουργήσει τη μεγαλύτερη παρουσία στην ενεργειακή αγορά με μια απότομη επιχειρηματική πρωτοβουλία. . "Πιστεύουμε πως η Enron είναι μια καλή συμπαγής επιχείρηση με αρκετή δυναμικότητα ώστε να ανταπεξέλθει σε οποιαδήποτε πρόκληση των επομένων μηνών", δήλωσε ο Watson εκείνη την περίοδο. Ένας αναλυτής αποκάλεσε τη συμφωνία "πελώρια", προσθέτοντας ότι "μία τέτοια καλή χρηματοοικονομική επένδυση σαφώς και αποτελεί έξυπνη στρατηγική κίνηση και παρέχει κάποια άμεση υποστήριξη στους ισολογισμούς της Enron."

Ζητήματα πιστωτικής φύσεως όμως, γίνονταν όλο και πιο κρίσιμα. Κατά την περίοδο που γνωστοποιήθηκε η εξαγορά, η Moody's και η S&P αμφότερες προσάρμοσαν τη βαθμολογία της Enron ένα βήμα πάνω από το junk status. Εάν η βαθμολογία της έπεφτε κάτω από την επενδυτική κλίμακα, η δυνατότητά της να συναλλάσσεται θα μπορούσε να περιοριστεί σημαντικά, ως συνεπακόλουθο μιας περικοπής ή αποκοπής από της πιστοληπτικής της ικανότητας, έναντι των ανταγωνιστών. Σε μια τηλεφωνική διάσκεψη η S&P επιβεβαίωσε πως εάν η Enron δεν εξαγοραζόταν, θα έκοβε τη βαθμολογία της σε χαμηλό BB ή υψηλό B, "βαθμολογίες που δεν αγγίζουν ούτε το υψηλότερο άκρο της θέσης για σκουπίδια". Επιπλέον, πολλοί έμποροι είχαν περιορίσει τις συναλλαγές τους με την εταιρεία ή τις είχαν σταματήσει τελείως, στο φόβο κι άλλων κακών νέων. Όμως ο Watson προσπάθησε ξανά να καθησυχάσει τον κόσμο, επιβεβαιώνοντας κατά τη διάρκεια μιας παρουσίασης σε επενδυτές της Νέας Υόρκης, πως "δεν υπήρχε τίποτα πλέον στραβό με τη διακυβέρνηση

της Enron". Αναγνώρισε επιπρόσθετα πως επικερδή βήματα (υπό τη μορφή περισσοτέρων stock option) θα έπρεπε να γίνουν ώστε να αντιμετωπιστεί η εχθρικότητα πολλών υπαλλήλων της εξαγοραζόμενης εταιρείας για τη διοίκηση, μετά την αποκάλυψη πως ο Lay και άλλα ανώτατα στελέχη είχαν πουλήσει μετοχές αξίας εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων κατά τους μήνες που κρατούσε η κρίση. Η κατάσταση έγινε ακόμη χειρότερη όταν γνωστοποιήθηκε πως ο Lay, με την "κουρελιασμένη φήμη" περίμενε να λάβει \$60 εκατομμύρια ως αποζημίωση για την απώλεια της διοίκησης της Enron που συνεπαγόταν η συγχώνευσή της με την Dynegy και μάλιστα τη στιγμή που πολλοί υπάλληλοι της Enron είχαν δει τους συνταξιοδοτικούς τους λογαριασμούς, οι οποίοι βασιζόνταν σε μεγάλο βαθμό στο μετοχικό κεφάλαιο που αποδεκατίστηκε όταν η τιμή της μετοχής υποχώρησε κατά 90% μέσα στο έτος. "Είχαμε πολλά παντρεμένα ζευγάρια που δούλευαν αμφότερα και τα οποία έχασαν \$800.000 ή \$900.000" δήλωσε ένας εκπρόσωπος μιας εταιρείας που κατείχε η Enron. "Σχεδόν γκρέμισε κάθε αποταμιευτικό πλάνο των εργαζομένων".

Ο Watson δήλωσε στους επενδυτές πως η πραγματική φύση της διοίκησης της Enron είχε καταστεί σαφής σε αυτόν, λέγοντας πως "Έχει ξεκαθαριστεί πλέον πως δεν υπάρχει άλλος σκελετός στην ντουλάπα. Εφόσον δεν υπάρχουν εκκρεμότητες, πρόκειται για μια φαινομενικά καλή συμφωνία". Επιπροσθέτως, διαβεβαίωσε πως ο ενεργειακός κλάδος της Enron από μόνος του άξιζε το τίμημα που προσέφερε η Dynegy για ολόκληρη την εταιρεία.

Ο σκελετός που βγήκε τελικά από την ντουλάπα

Στα μέσα του Νοεμβρίου, η Enron ανακοίνωσε πως σχεδίαζε να εκποιήσει στοιχεία που υπολειτουργούσαν, αξίας περίπου \$8 εκατομμυρίων, μαζί με ένα γενικό πλάνο περιορισμού των μεγεθών της προς όφελος της χρηματοοικονομικής σταθερότητας.

Στις 19 Νοεμβρίου του 2001, η Enron αποκάλυψε στο κοινό περαιτέρω στοιχεία της κακής της κατάστασης των υποθέσεών της. Πιο κρίσιμο ήταν το γεγονός ότι η εταιρεία αντιμετώπιζε υποχρεώσεις αποπληρωμής \$9 δισεκατομμυρίων, μέχρι το τέλος του 2002. Τέτοια χρέη ήταν υπερβολικά μεγάλα σε σύγκριση με τα διαθέσιμά της. Επιπλέον, η επιτυχία των μέτρων διατήρησης της φερεγγυότητάς της δεν ήταν σίγουρη, ειδικά όσον αφορά τις εκποιήσεις στοιχείων του Ενεργητικού και την επαναχρηματοδότηση των χρεών.

Δύο μέρες αργότερα, στις 21 Νοεμβρίου, στη Wall Street διατυπώνονταν σοβαρές αμφιβολίες για το εάν τελικά η Dynegy θα προχωρούσε στη συμφωνία ή όχι, ή εάν θα αναζητούσε μια ριζική επαναδιαπραγμάτευση. Η τιμή της μετοχής της Enron βούτηξε κατά \$2 στα \$7. Επιπλέον, αποκάλυψε σε μια φόρμα 10Q ότι σχεδόν όλα τα χρήματα που είχε δανειστεί για σκοπούς που συμπεριελάμβαναν αγορά των χρεογράφων της, ή περίπου \$5 δισεκατομμύρια είχαν εξατμιστεί σε περίπου 50 ημέρες. Αναλυτές είχαν

παγώσει με την αποκάλυψη αυτή, ειδικά μετά την πληροφορία που ήθελε τη Dynegy να μη γνωρίζει ούτε αυτή το μεγάλο ποσοστό χρήσης των ρευστών της διαθεσίμων.

Στην προσπάθειά της να αποχωρήσει από την προτεινόμενη εξαγορά, η Dynegy θα έπρεπε να αποδείξει νομικά μια "ουσιώδη μεταβολή" στις συνθήκες της συναλλαγής. Στα τέλη του Νοεμβρίου, πηγές φίλιες προς τη Dynegy ήταν σκεπτικές όσον αφορά τις τελευταίες αποκαλύψεις, για το εάν συνιστούσαν επαρκή νομικά ερείσματα.

Ο SEC ανακοίνωσε πως είχε στοιχειοθετήσει παράπονα για αστική απάτη εις βάρος της Arthur Andersen LLP, τον ελεγκτή της Enron. Μερικές ημέρες αργότερα, πηγές υποστήριξαν πως η Enron και η Dynegy διαπραγματεύονταν έντονα τους όρους της συμφωνίας τους. Η Dynegy πλέον απαιτούσε να συμφωνήσει η Enron να εξαγοραστεί για \$4 δισεκατομμύρια έναντι της αρχικής προσφοράς των \$8 δισεκατομμυρίων. Παρατηρητές ανέφεραν πως δυσκολεύονταν να εξακριβώσουν εάν καμιά από τις λειτουργίες της Enron ήταν επικερδής και αν ναι, τότε ποια. Αναφορές δηλώνουν μια συλλήβδην στροφή της διοίκησης στους ανταγωνιστές της Enron, προς μείωση της έκθεσης σε ρίσκο. Τελικά, μια νέα αναφορά από τη Moody's προκάλεσε νευρικότητα στη Wall Street.

Η κατάρρευση της συμφωνίας

Στις 28 Νοεμβρίου του 2001, οι δύο χειρότεροι εφιάλτες της Enron έγιναν πραγματικότητα. Η Dynegy Inc. αποδεσμεύεται μονομερώς από την προτεινόμενη συγχώνευση και η πιστοληπτική ικανότητα της Enron έπεσε στη junk status. Η εταιρεία, έχοντας πολύ λίγα μετρητά για τη λειτουργία της, βρέθηκε μόνη, πνιγμένη στα χρέη. Η τιμή της μετοχής της έπεσε στα \$0,61 στο τέλος της ημέρας των συναλλαγών. "Η Enron αποτελεί πλέον στόχο μιας χρηματοοικονομικής καταιγίδας", όπως έγραψε ένας δημοσιογράφος.¹

Συστημικές επιδράσεις έγιναν αντιληπτές, καθώς οι πιστωτές της και άλλες εταιρίες εκμετάλλευσης ενέργειας υπέφεραν από την απώλεια αρκετών ποσοστιαίων μονάδων. Ορισμένοι αναλυτές αισθάνονταν πως η αποτυχία της Enron υπογράμμισε τους κινδύνους της μετασεπτεμβριανής οικονομίας και ενθάρρυνε τους χρηματιστηριακούς παίχτες να κλειδώσουν τα κεφάλαιά τους σε ασφαλείς επενδύσεις, όσο μπορούσαν.

Το ερώτημα πλέον έγινε καθοριστικό ως προς τη συνολική έκθεση των αγορών και άλλων παιχτών στην αποτυχία της Enron. Τα πρώτα μεγέθη τοποθετούν τη ζημιά αυτή στα \$18 δισεκατομμύρια. "Δε γνωρίζουμε πραγματικά ποιος είναι εκεί έξω εκτεθειμένος στην πιστοληπτική καταστροφή της Enron", δήλωσε ένας σύμβουλος. "Συμβουλεύω τους πελάτες μου να προετοιμαστούν για τα χειρότερα."

Η Enron υπολογίζεται να έχει περίπου \$23 δισεκατομμύρια υποχρεώσεις, που συνίστανται σε ανεξόφλητα χρέη και εγγυημένα δάνεια. Η Citigroup και η JP Morgan Chase συγκεκριμένα εμφανίστηκαν να έχουν σημαντικά ποσά να χάσουν με την

κατάρρευση της Enron. Επιπροσθέτως, πολλά από τα μεγάλα στοιχεία της Enron είχαν ενεχυριαστεί σε πιστωτές ως εγγύηση για τα δάνεια, δυσχεραίνοντας τη θέση των εκτεθειμένων πιστωτών και τελικώς των κατόχων μετοχών της για το εάν θα έπαιρναν τελικά τίποτα πίσω κατά τη διαδικασία της πτώχευσης.

Οι ευρωπαϊκές λειτουργίες της Enron κήρυξαν πτώχευση στις 30 Νοεμβρίου του 2001 και αναζήτησαν προστασία του Κεφαλαίου 11 προστασίας στις ΗΠΑ, δύο ημέρες αργότερα. Εκείνη την περίοδο αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των ΗΠΑ και στέρησε τη δουλειά από 4.000 υπαλλήλους.

Την ημέρα που η Enron πτώχευσε, οι εργαζόμενοί της ενημερώθηκαν πως έπρεπε να μαζέψουν τα υπάρχοντά τους και πως είχαν διορία 30 λεπτών να εκκενώσουν το κτίριο.

Βασικοί υπαίτιοι

Εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι οι βασικοί ύποπτοι για το σκάνδαλο και την πτώση της Enron είναι ο **Skilling** και ο **Fastow**. Ωστόσο ισχυρίζονται ότι όλες οι ενέργειές τους γίνονταν με την σύμφωνη γνώμη της διοικητικού συμβουλίου. Από την άλλη πλευρά το διοικητικό συμβούλιο εξακολουθούσε να εμπιστεύεται την Arthur Andersen, η οποία με την σειρά της ισχυριζόταν ότι οι λογιστικές καταστάσεις της εταιρίας έδειχναν ότι η Enron ήταν αξιόπιστη τα έτη 1998-2000 σχετικά με τις οικονομικές της αναφορές. Η Arthur Andersen χρησιμοποιούσε ένα λογιστικό σύστημα, το οποίο αναπτύχθηκε από την Enron με την συμβολή της ίδιας και συμβάδιζε με τις Γενικά Αποδεκτές Λογιστικές Αρχές της Arthur Andersen και κατά ένα μέρος με τις 'νόμιμες επιχειρήσεις' που είχαν άποψη πάνω στα λογιστικά και τα φορολογικά ζητήματα της Enron όσον αφορά τις συνεργασίες της. Όλοι οι εμπλεκόμενοι στις συνεργασίες αυτές και κυρίως η Arthur Andersen, έδιναν ο ένας στον άλλο το 'οκ' για τις λογιστικές και επιχειρηματικές πρακτικές τους, οι οποίες ξαφνικά έπαψαν να γίνονται με το που ξεκίνησε ο έλεγχος για την Enron. Επομένως, και η **Arthur Andersen** διαδραμάτισε πολύ σπουδαίο ρόλο στην αποτυχία της Enron, ρόλος που θα αναλυθεί παρακάτω.

Την προηγούμενη περίοδο η Enron είχε πληρώσει περίπου 50 εκατομμύρια δολάρια για συμβουλευτικές υπηρεσίες στην Arthur Andersen. Με το ίδιο ποσό πληρώθηκαν και οι άλλες εταιρίες που παρείχαν συμβουλές στην Enron. Ως συνέπεια τούτου του γεγονότος ήταν ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι στο σκάνδαλο δρούσαν σε ένα 'σύστημα' σίγουροι ότι ο ένας καλύπτει τα ίχνη και τις ενέργειες του άλλου. Εννοείται ότι δεν πρέπει να παραλείψουμε και τις **τράπεζες**, αλλά και άλλες **πιστωτικές και ασφαλιστικές εταιρίες**. Ειδικότερα, αποκαλύφθηκε ότι τράπεζες όπως η **Citibank** και η **JP Morgan Chase** συμμετείχαν στο σκάνδαλο καθώς παρείχαν χρήματα στην Enron για τις καθημερινές της οικονομικές δραστηριότητες με τέτοιο τρόπο που θα μπορούσαν να θεωρηθούν λειτουργικές δραστηριότητες αντί για χρηματοδότηση ενάντια στη πτώχευση. Επίσης, οι τράπεζες έβρισκαν εξωτερικά 'νόμιμους' τρόπους έτσι ώστε να

δεσμεύουν την Enron σε πρακτικές που 'έκρυβαν' τα χρέη που έδειχνε ο ισολογισμός της ενώ την ίδια στιγμή εμφάνιζε αναφορές με κέρδη και εισροές από επιχειρήσεις.

Σχετικά με τους διάφορους πιστωτικούς οργανισμούς που παρείχαν συμβουλευτικές υπηρεσίες στην Enron, ώστε να γλιτώσει την χρεωκοπία, υποστήριξαν αργότερα ότι ήταν αντιμέτωπη με υψηλό πιστωτικό ρίσκο το 2001. Η μαζική αλλαγή των εγγράφων τον Οκτώβριο του 2001 και οι διάφορες μέθοδοι που χρησιμοποίησε την έκαναν πιστωτή υψηλού ρίσκου. Παρόλα αυτά όμως, οι πιστωτικοί οργανισμοί 'απέτυχαν;' να αναγνωρίσουν την κατάσταση που βρισκόταν η Enron ώστε να την προειδοποιήσουν έγκαιρα.

Όσον αφορά την **Επιτροπή Ασφάλειας και Συναλλαγών** βρέθηκε προ απροόπτου με τις αποκαλύψεις που έγιναν το Οκτώβριο του 2001. Το κράτος της Καλιφόρνια είχε κάνει αλλαγές στην εμπορία και στην τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας και είχε θέσει κανονισμούς τόσο πολύπλοκους, ώστε να έχουν το κίνητρο οι παραγωγοί ενέργειας και οι εταιρίες εμπορίας να πετυχαίνουν κέρδος βασιζόμενοι στην ασάφεια αυτών. Οι νέοι αυτοί κανονισμοί είχαν και διάφορες άλλες διατάξεις, όπως το γεγονός ότι οι τιμές της ενέργειας ήταν σταθερές για τους καταναλωτές, ενώ οι εταιρίες που τους παρείχαν την ενέργεια θα έπρεπε να πληρώνουν ένα ποσό, που προσαρμοζόταν ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες της αγοράς. Γι' αυτό λοιπόν, ίσως και οι **πολιτικοί** άθελά τους να έβαλαν το χεράκι τους στην αποτυχία της Enron.

Επιπλέον, δεν πρέπει να θεωρήσουμε άμοιρους ευθυνών και τους **υπάλληλους της εταιρίας**, οι οποίοι ζούσαν εκ των έσω όλη την κατάσταση. Είναι γεγονός ότι πολλοί από τους υπαλλήλους της Enron εργάζονταν προηγουμένως στην Arthur Andersen, ενώ ταυτόχρονα οι εν ενεργεία ελεγκτές είχαν το γραφείο τους στο εσωτερικό της εταιρίας καθώς του είχε ανατεθεί ο εσωτερικός έλεγχος με outsourcing. Ουσιαστικά είχαν κληθεί οι ίδιοι άνθρωποι να πιστοποιήσουν τους εαυτούς τους! Όπως παρατηρεί ένας πρώην εσωτερικός ελεγκτής της Enron, ο Kevin Jolly, 'Νομίζαμε ότι ήταν υπάλληλοι της Enron, μιλούσαν και περπατούσαν σαν εμάς, οι διαχωριστικές γραμμές ήταν πολύ αμυδρές.

Διαβάζοντας όλα τα παραπάνω, διατυπώνεται η απορία για την ανικανότητα ή την απραξία της διοίκησης μπροστά σε όλα αυτά τα γεγονότα. Είναι φανερό ότι τα μέλη έχασαν την ανεξαρτησία τους προκειμένου να διατηρήσουν τους υπέρογκους μισθούς τους, που για κάποιους ξεπερνούσαν και τα 300000 δολάρια σε μετρητά και μετοχές. Οπότε είχε δημιουργηθεί ισχυρό αντικίνητρο για να ασκήσουν κάποιον έλεγχο στην διοίκηση, με τόσο πλουσιοπάροχο μισθό. Έτσι, κατέληξαν οι λογιστές να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στην καταστροφή εγγράφων και στην παραποίηση λογιστικών εγγράφων, παρά στην υπηρεσία της πληροφόρησης του κοινού.

Ο απώτερος σκοπός των στελεχών της εταιρίας που την οδήγησαν στην πτώχευση ήταν η δίψα τους για την επίτευξη κέρδους και επιθυμητών τιμών μετοχής του επενδυτικού κοινού. Ήθελαν να επιτύχουν τους στόχους της εταιρίας, δηλαδή να μεγιστοποιήσουν την αξία της επιχείρησης όσων αφορά τους μετόχους. Το 1990 οι επενδυτές, αναμένοντας ετήσιες αποδόσεις της τάξης του 25-30% αντάμιζαν τις εταιρίες με γρήγορο κέρδος, με υψηλές τιμές μετοχών, αλλά και 'τιμωρούσαν' εκείνες

τις μετοχές που δεν πετύχαιναν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες της Wall Street. Με αυτό τον τρόπο τα στελέχη είχαν την επιθυμία να κάνουν αναφορές για υψηλές τιμές εισροών, έτσι ώστε να παραμείνουν οι τιμές των μετοχών σε υψηλά επίπεδα και οι ίδιοι να διατηρούν τη θέση τους στην εταιρία.

4.2.1 Πρακτικές της Enron που οδήγησαν στην πτώχευση

Στο σκάνδαλο της Enron, που 25000 θέσεις εργασίας εξανεμίστηκαν και 1 δισεκατομμύριο δολάρια από τις συντάξεις των εργαζομένων 'χάθηκε', χρησιμοποιήθηκε επίσης η απάτη κατά την οποία μια εταιρία δημιουργεί θυγατρικές «ειδικού σκοπού», (SPE – Special Purpose Entities), προκειμένου να αποκρύψει από της ενοποιημένες της χρηματοοικονομικές καταστάσεις στοιχεία του πάγιου ενεργητικού ή μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (OBSA – Off Balance Sheet Activities) . Αφού δεν εμφανίζονται πουθενά οι μακροπρόθεσμες αυτές υποχρεώσεις, η εταιρία είναι σε θέση να παρουσιάσει ψευδώς μεγαλύτερα κέρδη. Συγκεκριμένα, με πρόχειρες εκτιμήσεις, εκτιμάται ότι η Enron απέκρυψε τις δραστηριότητες περίπου εννιακοσίων από τις τρεισήμισι χιλιάδες θυγατρικές της, πετυχαίνοντας έτσι να δημοσιεύσει ομαλή αύξηση κερδών από το 1999 ως το 2000, της τάξης των 979 εκατομμυρίων δολαρίων. Από αυτά, τα 926 εκατομμύρια (94,6% του δημοσιευμένου), προέκυψαν από τα λογιστικά τρικ που περιγράφουμε κι όχι από πραγματικά κερδοφόρες δραστηριότητες. Η αρχή του κακού έγινε στις 16 Οκτωβρίου, όταν αναγκάστηκε να αναθεωρήσει προς τα κάτω τα περιουσιακά της στοιχεία κατά 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια.

Αποφεύγοντας η Enron να ενοποιήσει, ως όφειλε τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις με εκείνες των θυγατρικών της, παρανομούσε κυρίως με δύο τρόπους :

- Έβαζε τις θυγατρικές της να αγοράζουν τα πάγιά της, τα οποία έχαναν την αξία τους, με τιτλοποίηση ενεργητικού που της πρότεινε η McKinsey (light asset strategy), με χρήματα που είχαν δανειστεί από τρίτους πιστωτές. Έτσι απέφευγε να μειώσει τα κέρδη της κατά τα ποσά των ζημιών και βελτίωνε ταυτόχρονα με τα ξένα δανεικά την ρευστότητά της.
- Μεταβίβαζε στις θυγατρικές της πακέτα μετοχών της, τα οποία αγόραζαν με γραμμάτια. Στην συνέχεια τα χρησιμοποιούσαν για να απομονώσουν και να περιορίσουν τον χρηματοοικονομικό κίνδυνο άλλων επενδύσεων της Enron.

Αν όλα τα παραπάνω γίνονταν με πραγματικά δικά τους λεφτά, δεν θα υπήρχε πρόβλημα. Όταν όμως η τιμή της μετοχής της Enron άρχισε να πέφτει, η προστασία που θα έπρεπε να προσφέρουν κατέστη αδύνατη. Τελικά την ημέρα της κατάρρευσης της Enron η τιμή της μετοχής είχε φτάσει στα 72 σεντς, ενώ ένα χρόνο πριν ήταν 75 δολάρια, σχεδόν εκατονταπλάσια

4.2.2 Ο ρόλος της Arthur Andersen στην κατάρρευση της Enron

Στις 2 Δεκεμβρίου η Enron κήρυξε πτώχευση, ενώ η μετοχή της έπεσε δραματικά όπως προείπαμε. Το σκάνδαλο της Enron παρέσυρε μαζί της και την εταιρία εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου Arthur Andersen η οποία κατέρρευσε και αυτή. Αυτό είχε σαν συνέπεια μεγάλες αλλαγές στον κλάδο των ελεγκτικών εταιριών. Η Arthur Andersen ουσιαστικά είχε διπλό πρόσωπο. Από την μία πλευρά υποτίθεται ότι έλεγχε τις οικονομικές καταστάσεις της Enron, από την άλλη την συμβούλευε πώς να φαίνεται ελκυστική στους υποψήφιους επενδυτές της, με όχι τόσο θεμιτά μέσα.

Η εταιρία Arthur Andersen κατηγορήθηκε για εφαρμογή χαλαρών προτύπων ελέγχου, γιατί τα συμφέροντά της συγκρούονταν με τις αμοιβές που δεχόταν για την πραγματοποίηση των ελέγχων αυτών. Το 2000 η Arthur Andersen αμείφθηκε με 25 εκατομμύρια δολάρια για τον έλεγχο που πραγματοποίησε, ενώ για τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρείχε αμείφθηκε με 27 εκατομμύρια δολάρια. Ήταν υπεύθυνη για τα λογιστικά της 12 έτη, άρα είχε εγκρίνει τα δεδομένα της περιόδου 1997-2001, μία περίοδος κατά την οποία η Enron είχε 'φουσκώσει' τα κέρδη της κατά περίπου 600 εκατομμύρια δολάρια.

Είτε οι ελεγκτές της Enron είχαν αντικρουόμενα κίνητρα, είτε απέτυχαν να αξιολογήσουν επαρκώς την περιπλοκότητα των οικονομικών της καταστάσεων. Όταν μάλιστα έγινε προφανής ο ρόλος και ο λόγος ύπαρξης των περιφερειακών εταιριών, η Arthur Andersen επιχείρησε να καλύψει την υπόθεση, προστατεύοντας έτσι τον πελάτη της. Η πτώχευση της Enron και το πώς αυτή προήλθε παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους λογιστές, καθώς η Arthur Andersen αποτελούσε τότε μία από τις 5 μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες στον κόσμο. Κατηγορήθηκε για **εγκατάλειψη καθήκοντος** και για **απάτη**. Λίγο καιρό μετά την κήρυξη της πτώχευσης, τον Ιανουάριο του 2002, το Κογκρέσο ανακαλύπτει ότι λίγες μέρες πριν η Enron κηρύξει επισήμως την πτώχευσή της, η Arthur Andersen είχε διατάξει την καταστροφή χιλιάδων εγγράφων που σχετιζονταν με τον οικονομικό έλεγχο του ενεργειακού κολοσσού, καταστρέφοντας έτσι τις έρευνες για την μεγαλύτερη χρεωκοπία της χώρας. Γι' αυτό το λόγο, λίγες μέρες αργότερα το δικαστήριο απαγγέλει κατηγορίες εναντίον της ελεγκτικής εταιρίας για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης.

Όλα αυτά τα γεγονότα στοίχισαν στην Arthur Andersen πελάτες και τζίρο, ενώ παράλληλα ακυρώθηκε το σχέδιο της εξαγοράς της από την Deloitte & Touche. Τον Μάρτιο του 2002 παραιτείται ο πρόεδρος της Τζόζεφ Μπερναντίνο κι ένα μήνα αργότερα ανακοινώνεται η απόλυση 7000 υπαλλήλων της, δηλαδή του 25% του προσωπικού της. Η κατάρρευση της Arthur Andersen έφερε στο φως το ρόλο που μπορεί να έπαιξαν οι ελεγκτικές – λογιστικές εταιρίες στη «φούσκα» της Wall Street την περίοδο 1999-2000, καθώς και της συνέπειες της διαπλοκής του ρόλου του ελεγκτή με τον ρόλο του συμβούλου.

Μετά το σκάνδαλο της Enron, το μήνυμα που εστάλη σε όλους όσους εμπλέκονται στον κλάδο των εταιριών λογιστικής και ελεγκτικής ήταν σαφές. 'Τυχόν χαλαρότητα δεν

δικαιολογείται και το βάρος πέφτει σε εκείνους που πραγματικά μπορούν να επιφέρουν αλλαγές στο χώρο, δηλαδή στους ίδιους τους ελεγκτές και τους λογιστές'. Στις μέρες μας, οι ελεγκτικές επιτροπές πρέπει να είναι εντελώς ανεξάρτητες από την διοίκηση της εταιρίας, επειδή σε αυτή την σχέση είχαν παρατηρηθεί τα περισσότερα προβλήματα.

4.2.3 Αντίκτυπος της πτώσης της Enron

Επιπτώσεις προς την Arthur Andersen

Ανεξαρτήτως της δικαστικής έκβασης ως προς το ρόλο της εταιρείας στις δημιουργικές πρακτικές της Enron, η φήμη της Arthur Andersen επλήγη ανεπανόρθωτα. Από τους 28.000 υπαλλήλους της στις ΗΠΑ και 85.000 διεθνώς, η εταιρεία απασχολεί μόλις 200 στην έδρα της στο Σικάγο, προσπαθώντας να αντιμετωπίσει τις αγωγές από όσους θίχτηκαν από την ελλιπή πληροφόρηση των στοιχείων της Enron. Η άλλοτε μία εκ των πέντε μεγαλύτερων ελεγκτικών εταιριών, με διεθνή φήμη και κύρος, άφησε πίσω της τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση στον ελεγκτικό κλάδο προκαλεί προβλήματα στις μεγάλες επιχειρήσεις που χρειάζεται να απασχολήσουν περισσότερες από μία εταιρίες για ελεγκτικές και μη ελεγκτικές υπηρεσίες ξεχωριστά. Επιπλέον, το κόστος στις λογιστικές υπηρεσίες είναι λιγότερο ελαστικό, καθώς οι μεγάλες επιχειρήσεις προτιμούν να επιλέξουν μεταξύ των μεγάλων ελεγκτικών.

Κοινωνικές και Νομικές Επιπτώσεις

Η πτώση της Enron έπαιξε ρόλο και στη δημιουργία της νομοθετικής πράξης **Sarbanes-Oxley Act (SOX)** στις 30 Ιουλίου του 2002. Θεωρείται μία από τις σημαντικότερες ρυθμίσεις στους ομοσπονδιακούς νόμους χρεογράφων από τη New Deal του FDR το 1930. Άλλες χώρες επίσης υιοθέτησαν νομοθετικές ρυθμίσεις εταιρικής διακυβέρνησης. Αυτός ο νόμος προβλέπει αυστηρότερες κυρώσεις για απάτη και μεταξύ άλλων απαιτεί οι δημόσιες επιχειρήσεις να αποφεύγουν να δίνουν δάνεια στη διοίκηση, να αποκαλύπτουν πιο λεπτομερείς πληροφορίες στο κοινό, να διατηρούν μεγαλύτερη ανεξαρτησία από τους εξωτερικούς ελεγκτές τους αλλά και να κοινοποιούν και να υφίστανται έλεγχο στις εσωτερικές ελεγκτικές διαδικασίες των οικονομικών τους, κάτι που συζητήθηκε έντονα. Παρά ταύτα, συγκεκριμένα εφόδια στη νομοθεσία εξετάζονται στο Κογκρέσο.

Ο ιστορικός και νομοθέτης χρεογράφων **Joel S. Seligman** είχε σημειώσει στη **Washington Post** ότι: "Πρόκειται για το μεγαλύτερο εταιρικό σκάνδαλο όλων των εποχών. Ήταν ένας από τους άμεσους λόγους δημιουργίας της Sarbanes-Oxley Act, τις κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και το NASD, καθώς και το βασικό λόγο επαναπροσδιορισμού της εταιρικής συμπεριφοράς από τότε που μπορούμε να θυμηθούμε."

Οι μακρόχρονες δίκες και επιπλοκές που έπονται της κατάρρευσης της Enron δεν είναι ακόμη τελείως ευδιάκριτες, αλλά το ίδιο το γεγονός της πτώσης της είχε αξιοσημείωτες επιπτώσεις στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά τελικώς και στην Ευρώπη. Τα αμερικανικά ΜΜΕ έκαναν αναφορές σε προσανατολισμό των δικαστικών ερευνών και προς πιθανές πολιτικές διαστάσεις του σκανδάλου, αλλά και προς τα συγγενικά πρόσωπα των στελεχών της εταιρείας.

Η δίκη της Arthur Andersen LLP βοήθησε στην αποκάλυψη προβλημάτων και στη WorldCom. Η επακολουθούμενη πτώχευση αυτής της εταιρείας τηλεπικοινωνιών γρήγορα προκάλεσε ένα κύμα ποικίλων οικονομικών προβλημάτων, παρασύροντας και πολλές άλλες εταιρίες. Παρά το γεγονός πως μέχρι την κατάρρευση της WorldCom η περίπτωση της Enron αποτελούσε τη μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία, τα δεδομένα άλλαξαν μετά την πτώση της **WorldCom** και πιο πρόσφατα με την οικονομική καταστροφή της **Lehman Brothers**.

Επιπλέον, τα ιστορικά δεδομένα των προβλημάτων της Enron προσδιορίζονται χρονικά στα τέλη της δεκαετίας του '90, μια περίοδο κατά την οποία αναδείχθηκαν πολλά χρηματιστηριακά προβλήματα, εταιρίες offshore και περιπτώσεις εσωτερικής πληροφόρησης σε πολλά μέρη του κόσμου (π.χ. χρηματιστηριακή κρίση του 1999). Επίσης, η κατάρρευσή της το 2001 ακολούθησε την ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια του 2001, αλλά προέκυψαν και πολλά προβλήματα μετά από αυτήν, όπως μικρές πετρελαϊκές κρίσεις και σύγχρονα προβλήματα της ευρύτερης αμερικανικής αγοράς που κλιμακώθηκαν με τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007. Στις αρχές του 21ου αιώνα, καθιερώνονται σταδιακά τα **Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα**, στα οποία εν συνεχεία ενσωματώνονται τα **Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης** και οι **Διερμηνείες**, με σκοπό την καθιέρωση συγκεκριμένων λογιστικών πρακτικών ομοιόμορφα, έχοντας λάβει υπ' όψιν κατά το σχεδιασμό τους προηγούμενες διεθνείς εμπειρίες. Παράλληλα, ανοίγει μια μεγάλη κουβέντα στην Ευρώπη για τις εξωπραγματικές αμοιβές και bonus των στελεχών και managers.

Συμπεράσματα και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Όπως διαπιστώνουμε, ο εσωτερικός έλεγχος είναι πολύ σημαντικός σε μια επιχείρηση για την εξιχνίαση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ή την εύρεση πιθανής λογιστικής απάτης, ακόμα καλύτερα την πρόληψη πιθανής λογιστικής απάτης. Οι παράγοντες που μπορεί να ωθήσουν κάποια άτομα στην διάπραξη απάτης είναι διάφοροι και πάντα έχουν ως σκοπό το όφελος, είτε προσωπικό είτε ομαδικό είτε και εταιρικό. Σε κάθε περίπτωση ο εσωτερικός έλεγχος πρέπει να έχει ως πρωταρχικό του στόχο να ελέγχει, να εκτιμά και να επισημαίνει στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας κατά πόσο οι συναλλαγές και η γενικότερη δραστηριότητα της εταιρείας καθώς και των βασικών μετόχων, των μελών του διοικητικού συμβουλίου και των στελεχών της επιχείρησης λαμβάνουν χώρα χωρίς να θίγονται τα συμφέροντα των επενδυτών/μετόχων της εταιρείας και περαιτέρω δίχως να απειλείται η διαφάνεια και η ομαλή λειτουργία της χρηματιστηριακής αγοράς.

Ο εσωτερικός έλεγχος πρέπει να διενεργείται από έμπειρα, ειδικά καταρτισμένα και έντιμα στελέχη που μπορούν να αντισταθούν στους πειρασμούς καθώς με την αύξηση των κρουσμάτων απάτης έχει δημιουργηθεί ένα περιβάλλον γεμάτο προκλήσεις και ευκαιρίες. Επιτυγχάνοντας η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου τους στόχους της, δηλαδή την διασφάλιση της αξιοπιστίας των λογιστικών καταχωρήσεων και των χρηματοοικονομικών αναφορών, μειώνει τα κόστη και βελτιώνει την κερδοφορία της επιχείρησης. Έτσι θα αποφεύγονται σκάνδαλα όπως το σκάνδαλο της Enron που είχε τεράστιο αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομική κοινότητα.

Ως προτάσεις για περαιτέρω έρευνα, μπορεί κάποιος να εξειδικεύσει την χρησιμότητα του εσωτερικού ελέγχου σε κάποιες επιχειρήσεις πχ σε ξενοδοχεία, σε τράπεζες κτλ. Ακόμα μπορεί κάποιος να συγκρίνει τον εξωτερικό με τον εσωτερικό έλεγχο. Μπορεί επίσης να διερευνηθεί η μεγάλη χρησιμότητα των πληροφοριακών συστημάτων στην εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου. Ένα άλλο ενδιαφέρον θέμα για περαιτέρω έρευνα είναι τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης.

Βιβλιογραφία

Ιστοσελίδες

- <http://www.emetris.gr>
- <http://www.euro2day.gr>
- <http://www.imerisia.gr>
- <http://www.nbg.gr>
- <http://www.hcmc.gr>
- <http://www.naftemporiki.gr/>
- <http://www.soel.gr>
- <http://www.theiia.org>
- <http://www.wikipedia.org>
- <http://www.gazzetta.gr>
- <http://www.economics.gr>

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Κωνσταντίνος Κάντζος (1995), «Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική», Αθήνα: Σταμούλης.
- Παπαδάτου Θεοδώρα (2005) «Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος ανωνύμων εταιριών», Θεσσαλονίκη : Σάκκουλας.
- Γαγάνης, Ζοπουνίδης (2009), «Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων», Αθήνα: Κλειδάριθμος
- ΕΕΠ 2240, «Η ευθύνη του ελεγκτή να διερευνήσει, στα πλαίσια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, το ενδεχόμενο εκούσιων και ακούσιων λαθών», Ε.τ.Κ. τεύχος Β΄/22.10.2004
- Παπαστάθης, Π. (2003). Ο σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις επιχειρήσει- οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του, α' τόμος , Αθήνα
- Διαμαντόπουλος, Θ. και Ταλαρούγκας, Ι. (1984) Ελεγκτική, Αθήνα
- Ρογδάκη, Ε. (2004). Πανεπιστημιακές Σημειώσεις Εσωτερικού Ελέγχου, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Χίος
- Πρωτοψάλτης Νικόλαος –Παναγιώτης Βροντούρης, “Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και Διερμηνείες”, Εκδόσεις Σταμούλη.
- Γκίκας Δημήτρης “Η Ανάλυση και η χρήση λογιστικών καταστάσεων”, Εκδόσεις Μπένου (1997).
- Γρηγοράκος Θεόδωρος, 1989. «Γενικές Αρχές Ελεγκτικής», Αθήνα. Σώμα Ορκωτών Λογιστών
- Λαζαρίδης Γ. και Παπαδόπουλος +., (2005), Χρηματοοικονομική διοίκηση: εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

- Σαλταπίδα Αικατερίνη, « Η συμβολή του Εσωτερικού Ελέγχου στην αποτροπή των χρηματοοικονομικών σκανδάλων των επιχειρήσεων»⁷
- Βασιλάκη Σοφία, «Η άσκηση ποιοτικού ελέγχου στην ελεγκτική εργασία ως μέσο για την αποκάλυψη της απάτης των οικονομικών καταστάσεων»⁸
- Κοκολογιάννη Γεωργία, «Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων- εφαρμογή υποδειγμάτων σε ελληνικές επιχειρήσεις»⁹

Ξένη βιβλιογραφία

- Brenda Porter, Jon Simon, David Hatherly (2003), "Principles of external auditing", Chichester: John Willey.
- Selim G and Mc.Namee, Risk management and Internal Auditing: What are the essential blocks for a successful paradigm change?, International Journal of Auditing, 1999
- Rezaee, Z., Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud", Critical Perspectives of Accounting, 2005
- Jackie Cain & Nigel Hearnden, Professional guidance for internal auditors, Internal Auditing & Business Risk
- Griffiths D., Risk based internal auditing: an introduction, 2006
- Konrath, L. F. (1996). Auditing Concepts and Applications, 3rd edition, U.S., West Publishing Company
- Goodwin, J. (2004). "A comparison of internal audit in the private and public sectors", Managerial Auditing Journal
- Rezaee Z. (2002): "Financial Statement fraud prevention and detection" New York : Willey : 2002
- Amat, O., J. Blake and J. Dowds (1999): "The ethics of creative accounting", Journal of Economic Literature
- Benson J., 2007, «The importance of Monitoring», The Internal Auditor.
- K. H. Spencer Pickett, «The Essential Guide to Internal Auditing», 2011
- Brian D. Kush, «Auditing Leadership: The Professional and Leadership Skills You Need». 2009
- Leonard W. Vona, «Fraud Risk Assessment: Building a Fraud Audit Program», 2008

⁷ Διπλωματική Εργασία

⁸ Διπλωματική Εργασία

⁹ Πτυχιακή Εργασία

Παράρτημα

Άρθρα σχετικά με τη λογιστική απάτη

«Στη φυλακή πρώην υπουργός για λογιστική απάτη»

Ο πρώην υπουργός Αλιείας και Περιβάλλοντος στη Βρετανία, επί κυβερνήσεων των Εργατικών καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης 16 μηνών για απάτη.

Ο Έλιοτ Μόρλεϊ, ο οποίος κατείχε υπουργικά πόστα μεταξύ του 1997 και του 2006, καταδικάστηκε για δύο κατηγορίες λογιστικής απάτης τον περασμένο μήνα.

Διεκδίκούσε 800 λίρες τον μήνα επί 3,5 χρόνια για την αποπληρωμή στεγαστικών δανείων και μιας υποθήκης στο σπίτι του στο Ουίντερτον του Λίνκονσαϊρ. Συνολικά διεκδίκησε 30.000 λίρες ως βουλευτικά έξοδα.

Όμως το ύψος των τόκων που πλήρωνε ήταν στην πραγματικότητα πολύ χαμηλότερο και κυμαινόταν από 5 ως 50 λίρες τον μήνα. Όταν η υποθήκη αποπληρώθηκε το Φεβρουάριο του 2006 ο Μόρλεϊ συνέχισε να ζητά κάθε μήνα 800 λίρες, κάτι που ο δικαστής που έκρινε την απόφαση περιέγραψε ως «μεγάλη ατιμία».

Ο Μόρλεϊ είχε κάνει λόγο για «λογιστική απροσεξία», όταν είχαν αποκαλυφθεί οι αιτήσεις του για την κάλυψη των εξόδων αυτών.

Το Εργατικό κόμμα ανέφερε πως ήδη διέγραψε τον Μόρλεϊ από μέλος του και τον αποπέμπει από τις τάξεις του. Ο Μόρλεϊ είναι ο πρώτος πρώην υπουργός ο οποίος καταδικάζεται σε ποινή φυλάκισης για το σκάνδαλο των εξόδων που κάλυπταν παράνομα μέλη της βουλής των κοινοτήτων.

Άλλοι τρεις πρώην βουλευτές των Εργατικών έχουν φυλακιστεί για παρόμοιες περιπτώσεις απάτης.

Πηγή: <http://www.newsbomb.gr>, 20/05/2011

«Μια ακόμη λογιστική απάτη από την Computer Associates»

Ενα ακόμη λογιστικό σκάνδαλο ξέσπασε αυτήν την εβδομάδα στις ΗΠΑ, αυξάνοντας τη λίστα των κρουσμάτων της παράτυπης συμπεριφοράς εκ μέρους ανωτάτων διοικητικών στελεχών, όπως και της παραπλάνησης των μετόχων. Αναφερόμαστε στην Computer Associates, μια εταιρεία που επικεντρώνεται στη δημιουργία λογισμικού κατάλληλου για τα ηλεκτρικά συστήματα εταιρειών και της οποίας ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος, Σαντζάι Κουμάρ, αναγκάστηκε να αποχωρήσει από τα καθήκοντά του. Αν και δεν έχουν απαγγελθεί κατηγορίες στον ίδιο, τις τελευταίες τρεις εβδομάδες, τουλάχιστον, 14 στελέχη της Computer Associates έχουν απολυθεί ή έχουν παραιτηθεί λόγω του λογιστικού σκανδάλου, συμπεριλαμβανομένου και του πρώην οικονομικού διευθυντού της, Ιρα Ζαρ. Μάλιστα,

ο κ. Ζαρ, όπως και άλλα δύο στελέχη της εταιρείας, η ταυτότητα των οποίων παραμένει ένα ανεξιχνίαστο μυστήριο, έδωσαν μια ουσιαστική υπόσταση στις έρευνες που διέπρατταν προ πολλού οι αμερικανικές αρχές.

Εδώ και δύο χρόνια, οι εισαγγελικές αρχές της πολιτείας του Μπρούκλιν και η επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχουν θέσει στο στόχαστρο την Computer Associates, προκειμένου να εξακριβώσουν κατηγορίες που τη θέλουν υπεύθυνη για τη δημοσιοποίηση απατηλών λογιστικών στοιχείων και παράνομη διαπραγμάτευση μετοχών. Τον Οκτώβριο, η εταιρεία είχε παραδεχτεί την προχρονολόγηση πωλήσεων για να συμβαδίζουν με τις εκτιμήσεις πωλήσεων και κερδών της Γουόλ Στρίτ.

Ωστόσο, οι έρευνες άρχισαν να αποκτούν μεγάλο ενδιαφέρον νωρίτερα αυτόν τον μήνα, όταν ο κ. Ζαρ και τα άλλα δύο διοικητικά στελέχη της εταιρείας ομολόγησαν την ενοχή τους για τη διάπραξη απάτης στη διαπραγμάτευση των μετοχών και την παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης. Από αυτό το σημείο και έπειτα ο ιστός των υπόπτων άρχισε να ξεδιπλώνεται με ταχύτερους ρυθμούς, καταλήγοντας στον διευθύνοντα σύμβουλο της εταιρείας, Σαντζάι Κουμάρ. Στις καταθέσεις τους, τα προαναφερθέντα πρόσωπα αναφέρθηκαν σε μια ευρείας κλίμακας συνωμοσία, η οποία στόχευε στην παράδοση ψευδών στοιχείων στους εισαγγελείς και στην εταιρεία νομικών συμβούλων της Computer Associates σ' ό,τι αφορά την προχρονολόγηση των πωλήσεων της. Εν τω μεταξύ, ο κ. Ζαρ έδινε συστηματικά αναφορά στον διευθύνοντα σύμβουλο της Computer Associates, κ. Κουμάρ, κάτι που σημαίνει ότι ήταν απίθανο ο τελευταίος να μην είχε λάβει γνώση αυτών των παράνομων ενεργειών και της ευρύτερης συνωμοσίας.

Σύμφωνα με δημοσίευμα της «The New York Times», ο κ. Ζαρ, στο πλαίσιο της κατάθεσής του, αναφέρεται σε συγκεκριμένο περιστατικό που συνέβη τον Ιανουάριο του 2000, όπου ο ίδιος και άλλα δύο ανώτατα διοικητικά στελέχη συμφώνησαν στο να κρατηθούν σε εκκρεμότητα τα λογιστικά βιβλία της Computer Associates για το τρίμηνο που έληγε στα τέλη του Δεκεμβρίου του 1999, με στόχο να συμπεριληφθούν πρόσθετα έσοδα που θα επιτυγχάνονταν μετά την πάροδο της συγκεκριμένης περιόδου. Αν και η ταυτότητα των άλλων δύο στελεχών δεν έχει αποκαλυφθεί, πηγές προσκείμενες στις εξελίξεις τόνισαν ότι ο κ. Κουμάρ ήταν ένας εξ αυτών.

Αν και έχει απομακρυνθεί από τη θέση του προέδρου και του διευθύνοντος συμβούλου της Computer Associates, ο κ. Κουμάρ εκτελεί, σήμερα, καθήκοντα επικεφαλής της μονάδας σχεδιασμού λογισμικών και εμμένει στην αθωότητά του.

Πηγή : <http://news.kathimerini.gr> ,25/04/2004

«Η «νέα οικονομία» δημιούργησε τη λογιστική απάτη»

Τα πρωτοφανή «λογιστικά» σκάνδαλα, τα οποία καταφθάνουν στον ορίζοντα και η έκταση που αυτά καταλαμβάνουν, ως πρώτη συνέπεια που δημιούργησαν, είναι η

έκπληξη και στη συνέχεια η φοβία που έχει επιπέσει σε όλο το φάσμα της παγκόσμιας οικονομικής ζωής, αφού δεν είναι δυνατόν, επί του παρόντος, να προσμετρηθεί η διάσταση που μπορεί αυτά να πάρουν. Πάντως, άμεση επίδραση είναι η επιφύλαξη και ο τραυματισμός της εμπιστοσύνης, την αποκατάσταση της οποίας όμως θα πρέπει να φροντίσουμε όλοι, γιατί ο συγκλονισμός από αυτήν, εγείρει τεράστιους προβληματισμούς, οι οποίοι σαφώς θα ανατρέψουν προοπτικές και προβλέψεις και θα απειλήσουν την ισορροπία στην παγκόσμια οικονομία σε πολλούς οργανισμούς.

Γι' αυτό, νομίζω ότι χρειάζεται να αναζητήσουμε πρωτίστως τα αίτια που δημιούργησαν το τεράστιο αυτό πρόβλημα, προκειμένου να εντοπίσουμε τα αδύνατα σημεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του. Προσωπικά εγώ, νομίζω ότι αυτά τα σκάνδαλα δημιουργήθηκαν εξαιτίας της «μοντέρνας» φιλοσοφίας για τη δράση των επιχειρήσεων και τον τρόπο της διακυβέρνησής τους, ο οποίος καθιέρωσε μία διοίκηση κατακερματισμένη από πολλούς εξειδικευμένους ειδικούς, χωρίς κεντρικό υπεύθυνο, με στρατιές συμβούλων που ο κάθε ένας απέκτησε ανεξαρτησία δράσης στον τομέα του, δηλαδή επεκράτησε αυτό που λέμε εμείς οι Έλληνες «δεν γνωρίζει η δεξιά σου τι ποιεί η αριστερά σου», σε αντίθεση ασφαλώς με την «παλαιά οικονομία», η οποία εξέθρεψε επιχειρήσεις μακροβιότατες με παράδοση και εμπιστοσύνη.

Αυτά τα φαινόμενα της λογιστικής απάτης ξεκίνησαν περίπου πριν από δύο χρόνια, όταν εμφανίστηκε η πιεστική παρουσία της «Νέας Οικονομίας», στο προσκήνιο της οικονομικής ζωής και η άμεση ενεργοποίησή της, χωρίς να προφτάσει να περιβληθεί από την ηθική των συναλλαγών, και η άμεση αποδοχή αυτής της φιλοσοφίας, γιγάντωσε, πριν να καταστούν ώριμες επιχειρήσεις, και οι οποίες δημιούργησαν στις χρηματαγορές τις «φούσκες» τις οποίες τα ανεξάρτητα εξειδικευμένα στελέχη αγωνιζόντουσαν να διατηρήσουν τις τιμές των μετοχών αυτών στα ύψη και τη φήμη της επιχείρησης, δημιουργώντας βέβαια αυτά τα λογιστικά «τρικ», τα οποία κατά σύμπτωση δεν τα εντόπιζαν ούτε οι ελεγκτές...

Κάπως έτσι πρέπει να εξυφάνθηκε η «συνωμοσία», η οποία βέβαια πρέπει άμεσα να κατακεραυνωθεί, προκειμένου να αποφύγουν οι χρηματιστηριακές αγορές την πλήρη απαξίωσή τους. Η άποψή μου όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο, στον οποίο βέβαια δεν έχουν επικρατήσει οι κανόνες διακυβέρνησης των επιχειρήσεων, με βάση τη φιλοσοφία της «νέας οικονομίας», αντιθέτως ο κεντρικός υπεύθυνος κυριαρχεί και έχει πλήρη έλεγχο στα τεκταινόμενα στην επιχείρηση, είναι ότι υπάρχει νομοθετικό κενό που δεν επιτρέπει σε βάθος τον ουσιαστικό έλεγχο και στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνουν βαθιές αλλαγές και στη μέθοδο αναλύσεως των οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων και στον τρόπο επεξεργασίας των, αλλά και κυρίως στη δυνατότητα των ελεγκτών να προσαρμοσθούν στις καινούργιες ελεγκτικές ανάγκες που θα δημιουργήσει η άμεση εφαρμογή του Διεθνούς Λογιστικού Προτύπου, με όλες τις προσαρμογές που η ελληνική πραγματικότητα απαιτεί.

Βεβαίως αυτή η αλλαγή θα επιφέρει αύξηση του κόστους στις επιχειρήσεις και ίσως τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή, τουλάχιστον για τις εισηγμένες στο ΧΑΑ, προκειμένου να γίνουν και ανταγωνιστικές, να μειωθούν οι φορολογικές και

ασφαλιστικές επιβαρύνσεις, καθώς και οι δαπάνες της συμμετοχής τους στο ΧΑΑ, γεγονός που θα τους οδηγήσει στην πρόθυμη αποδοχή όποιων μέτρων οι ανάγκες απαιτούν να θεσπισθούν.

Πηγή :<http://www.imerisia.gr> , του Αναστασίου Γεώρ. Σιαφάκα (χρηματιστηριακού εκπροσώπου της «Αττικής Κερδώς Ερμής» , Χρηματιστηριακή Α.Ε.Π.Ε.Υ.)

«Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο»

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, έχουν έλθει να προσθέσουν μια νέα μορφή κινδύνου στο χρηματοοικονομικό σύστημα: την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων.

Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους ωθεί πολλές φορές στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων.

Η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη λειτουργία της αγοράς στις ΗΠΑ κυρίως, αλλά και στην Ευρώπη. Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όπως Lucent, Xerox, Enron, Global Crossing, WorldCom, κόστισαν σε επενδυτές, πιστωτές, εργαζόμενους κ.ά. πάνω από 500 δις. δολάρια. κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών.

Ο Ian Griffiths (1981) στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρει ότι η «Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».

Σε έρευνα του Berry et al. όπου εξετάζουν ποιες πληροφορίες ενδιαφέρουν τους τραπεζίτες να έχουν, ανεξάρτητα από το μέγεθος της εταιρείας, προκειμένου να αποφασίσουν για τη χορήγηση ενός δανείου ή όχι, το 91% απάντησε ότι μια από τις σημαντικότερες πληροφορίες είναι η ελεγκτική αναφορά την οποία μελετούν, μάλιστα, με ιδιαίτερη προσοχή.

Τα μεγάλα ωστόσο, εταιρικά σκάνδαλα έδειξαν ότι στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων δεν εμπλέκονται μόνο τα στελέχη διαφορετικού επιπέδου ιεραρχίας μέσα στην επιχείρηση και συνεργαζόμενοι χρηματοπιστωτικοί οίκοι, αλλά και οι ίδιες οι εταιρείες ελεγκτών όπου με τα λάθη και τις παραλήψεις δεν αξιολογούν πολλές φορές αποτελεσματικά την ακρίβεια και την καθαρότητα των λογιστικών καταστάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το τελευταίο μεγάλο εταιρικό σκάνδαλό του ιταλικού ομίλου τροφίμων «Parmalat» που παρουσιάζοντας ψευδή συμφωνία με αξιωματούχο της Bank of America Corp. ανέβασε σε επτά μήνες την τιμή της μετοχής περισσότερο από τα 2/3 της συνολικής χρηματιστηριακής αξίας της, σε 1,35 δις. Δολάρια.

Το ελεγκτικό έργο στην Ελληνική οικονομική σκηνή καταγράφεται με το νόμο (Π.Δ. 226/1992), όπου καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο οι ελεγκτικές εταιρείες εξετάζουν το

κατά πόσο οι ελεγχθέντες λογιστικές καταστάσεις εμφανίζουν «Ακριβοδίκαια» (fairly) την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Αν και ο σκοπός της ελεγκτικής εργασίας έχει μετατοπιστεί σήμερα από τον εντοπισμό της απάτης στη διαπίστωση της ορθής διατύπωσης των λογιστικών εγγραφών, η ύπαρξη απάτης, δόλου και αμέλειας δεν μπορεί να μην κατέχουν κυρίαρχη θέση στην ελεγκτική εργασία.

Οι απάτες τις περισσότερες φορές συνοδεύονται από πλαστά δικαιολογητικά (τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής, μισθοδοσίες, τραπεζικές συναλλαγές κ.ά.), νόθευση των λογιστικών βιβλίων με τη χρήση λογιστικών τεχνασμάτων (αριθμητικά λάθη, παράληψη μεταφοράς ποσών, μη λογιστικοποίηση δεδουλευμένων εσόδων ή εξόδων κ.ά.), αυξομείωση της απογραφής, ή συνεχούς αλλαγής λογιστικής μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων, παρουσίαση αλλότριων περιουσιακών στοιχείων ως δικά τους, λογιστικοποίηση εικονικών πράξεων και εγγραφών. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη των λογιστικών καταστάσεων, ο όρος παραποίηση αναφέρεται ως η εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα τη ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation) των λογιστικών καταστάσεων.

Επίσης, στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 ο όρος απάτη (fraud) αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- (α) Νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή των παραστατικών.
- (β) Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού.
- (γ) Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- (δ) Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- (ε) Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών.

Ο Σπαθής (2002) αναφέρει ότι στις ΗΠΑ στις οποίες έχουν καταγραφεί και οι μεγαλύτερες παραποιήσεις λογιστικών καταστάσεων (σε μεγάλες επιχειρήσεις) ο όρος που χρησιμοποιείται κυρίως είναι «απάτη» (fraud) και ερμηνεύεται ως σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting).

Επίσης, για την ερμηνεία παραποιήσεων που αφορούν τα αποτελέσματα χρήσης αναφέρονται οι όροι «εξομάλυνσή τους» (income smoothing), «ωραιοποίησή τους» και «διαχείρισή τους» (managing earnings).

Το λεξικό Oxford English αποδίδει την έννοια της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων ως εγκληματική εξαπάτηση και παραποίηση της αλήθειας με σκοπό την αποκόμιση μελλοντικών ωφελειών.

Το Merriam Webster Unabridged (2002), αναφέρει ότι η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων αποτελεί την εσκεμμένη αλλοίωση της πραγματικότητας με να παρασυρθεί κάποιος να συμμετέχει σε κάτι που έχει αξία ή να παραιτηθεί από νόμιμο

δικαίωμα. Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, αποδίδει στο πρότυπο SAS 99 (2004) την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων ως «απάτη» μέσα από τη σκόπιμη παράβλεψη λογαριασμών ή παραποίηση αυτών.

Ο Rezaee, (2003) αναφέρει ότι η λογιστική απάτη συμπεριλαμβάνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- I) Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
- II) Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
- III) Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.
- IV) Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.
- V) Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών.
- VI) Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Το ελεγκτικά πρότυπα SAS No 47 και No. 82, αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια του ελέγχου ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι σε θέση να εκτιμήσει τους παράγοντες εκείνους που ενέχουν αυξημένο κίνδυνο και να εντοπίσει πιθανά προειδοποιητικά σημεία (red flags) στα οποία θα δώσει αυξημένη βαρύτητα. Επίσης, το ελεγκτικό πρότυπο SAS No. 82 (παράγραφο 16-17) επισημαίνει τρεις βασικές κατηγορίες κινδύνου για την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων:

1. **Χαρακτηριστικά Διοίκησης.** Περιλαμβάνουν διοικητικές ικανότητες, πιέσεις, στυλ, διαθέσεις και στάσεις ως προς τον εσωτερικό έλεγχο και τις διαδικασίες έκδοσης των οικονομικών καταστάσεων. Ύπαρξη τυχόν στενών σχέσεων μεταξύ διοίκησης και ελεγκτών. Παράδειγμα κινδύνου της κατηγορίας αυτής είναι το κίνητρο της διοίκησης να αυξήσει την τιμή της μετοχής ή η πίεση της διοίκησης να δείξει περισσότερα κέρδη στη συνέλευση των μετόχων.
2. **Συνθήκες Κλάδου.** Περιλαμβάνουν το οικονομικό περιβάλλον που δραστηριοποιείται η επιχείρηση καθώς και νέες θεσμικές απαιτήσεις στη φορολογία ή στους λογιστικούς κανόνες. Για παράδειγμα η πρόσφατη αλλαγή που υποχρεώνει τις εισηγμένες επιχειρήσεις να συντάσσουν τις λογιστικές καταστάσεις τους με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα μπορεί να μεταβάλει σημαντικά τις καταστάσεις αυτές (π.χ. τρόπος αποτίμησης παγίων περιουσιακών στοιχείων).
3. **Λειτουργικά Χαρακτηριστικά.** Περιλαμβάνουν τη φύση και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών της επιχείρησης με άλλες επιχειρήσεις και την οικονομική της κατάσταση όπως, για παράδειγμα ταμειακή στενότητα, χαμηλή κερδοφορία, ύπαρξη

συσσωρευμένων ζημιών ή η πίεση να αντλήσει περισσότερα κεφάλαια ώστε να διατηρήσει τη χρηματοοικονομική θέση της.

Ο κίνδυνος που υπάρχει οι ελεγκτές να μην εντοπίσουν παραποιήσεις λογιστικών καταστάσεων ελλοχεύει πάντοτε κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Ο κίνδυνος αυτός μπορεί να αναλυθεί σε τρεις βασικές συνιστώσες καθώς και να μοντελοποιηθούν στη συνέχεια:

- I) Στον εγγενή κίνδυνο (inherent risk). Ο κίνδυνος αυτός έχει να κάνει με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επιχείρησης (κλάδος, μέγεθος, κ.ά.) που ελέγχεται.
- II) Τον κίνδυνο εσωτερικού ελέγχου. Στην περίπτωση αυτή ο κίνδυνος έχει να κάνει με την εκτίμηση από τον εξωτερικό ελεγκτή του επιπέδου και της αποτελεσματικής οργάνωσης του εσωτερικού ελέγχου.
- III) Τον κίνδυνο εκλεκτικών τεκμηρίων. Ο κίνδυνος της μορφής αυτής συνίσταται στην επάρκεια και αξιοπιστία των ελεγκτικών τεκμηρίων που ελήφθησαν υπόψη κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

Οι Montgomery et al. αναφέρονται στο «τρίγωνο» της απάτης προκειμένου να σκιαγραφήσουν τους πιθανούς παράγοντες κινδύνου. Το τρίγωνο της απάτης περιλαμβάνει τρία σημεία:

- I) Τις πιέσεις /κίνητρα (Incentive /Pressure) για τη δημιουργία παραποιήσεων των λογιστικών καταστάσεων.
- II) Ευκαιρίες (Opportunity) που ωθούν περισσότερο στην παραποίηση όπως για παράδειγμα ανύπαρκτος εσωτερικός έλεγχος.
- III) Συμπεριφορά, αιτιολόγηση (Attitude /Rationalization) δηλαδή, ένα σύνολο ηθικών αξιών που δίνει τη δυνατότητα στα άτομα που εμπλέκονται με την παραποίηση να την αιτιολογήσουν.

Στην Ελλάδα έχουν εμφανιστεί περιπτώσεις παραπλάνησης του επενδυτικού κοινού όπως αναφέρει ο Spathis μέσω δημοσίευσης ανακριβών στοιχείων από εταιρείες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, όπου τέθηκαν «υπό επιτήρηση».

Στόχος τους ήταν κυρίως η μείωση των κερδών και της αντίστοιχης φορολογίας, μέσω διόγκωσης των εξόδων ή της αύξησης των εσόδων η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής.

Αποκαλύψεις περιπτώσεων παραποίησης λογιστικών καταστάσεων θα εμφανιστούν και μελλοντικά αν αναλογιστούμε και την εισαγωγή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων για τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών επιχειρήσεις. Σε άρθρο της Ελευθεροτυπίας (2005) αναφέρεται ότι δύο στις τρεις εισηγμένες εμφανίζουν πλασματικούς ισολογισμούς.

Το θέμα της παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων είναι σοβαρό και οι προσεγγίσεις που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν είναι αρκετές, τόσο από

πλευράς επιχειρηματικής – λογιστικής προσέγγισης, αλλά και από μακρο-οικονομικής και κοινωνικής άποψης, όσον αφορά τα αίτια και τις επιπτώσεις τους.

Η παραποίηση χρηματοοικονομικών καταστάσεων πέραν του γεγονότος ότι αποτελεί μια παράνομη επιχειρηματική συμπεριφορά, απειλεί και την αξιοπιστία της οικονομικής πληροφόρησης στοιχίζοντας στις επιχειρήσεις σημαντικότερα ποσά. Η πιθανότητα να εμπλακεί η επιχείρηση σε παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων της αυξάνεται όταν ο έλεγχος, είτε εσωτερικός είτε εξωτερικός είναι χαλαρός.

Στην αύξηση του φαινομένου της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων σημαντικό ρόλο έπαιξε και η αδυναμία εντοπισμού, των παραποιημένων οικονομικών στοιχείων, από τις ελεγκτικές εταιρίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα έλλειψης γνώσεων σχετικά με οικονομικές ατασθαλίες, βρίσκουμε στην υπόθεση της Enron όπου η διεθνής ελεγκτική Arthur Andersen ήταν υπεύθυνη για τον οικονομικό έλεγχο της εταιρίας. Αυτή η υπόθεση έφερε στο φως την αδυναμία των διαδικασιών και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται κατά τον έλεγχο. Γενικότερα, σε περιπτώσεις πτώχευσης επιχειρήσεων, ιδιαίτερα εξαιτίας του φαινομένου της παραποίησης, οι αντιδράσεις της κοινής γνώμης επικεντρώνονται όχι μόνο στα στελέχη της εταιρίας αλλά και στους ελεγκτές και στην αδυναμία εντοπισμού κάποιου λάθους ή απάτης.

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όπως, στην υπόθεση της Enron όπου η διεθνής ελεγκτική Arthur Andersen βρέθηκε αδύναμη να εντοπίσει τις παραποιήσεις κατά τη διάρκεια του ελέγχου ενδυναμώνουν την άποψη ότι οι ελεγκτές είναι απαραίτητο να βελτιώνουν τις πρακτικές τους προκειμένου να εντοπίζουν οποιοδήποτε πρόβλημα πριν αυτό συμβεί.

Πηγή : www.economics.gr

«Το αίσχος του αιώνα!» , του Βασίλη Γαλούπη

Βλέποντας την τελετή έναρξης στο Λονδίνο, θα ήταν αδύνατο να μην γυρίσει η μνήμη οκτώ χρόνια πίσω. Στο ΟΑΚΑ τον Αύγουστο 2004, όταν ξεκινούσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Με μια, κατά τη γνώμη μου, εξαιρετική – κι ανθρωποκεντρική – τελετή έναρξης. Ίσως την καλύτερη εικόνα που έχω να θυμάμαι από εκείνες τις δυο εβδομάδες.

Έχουν περάσει οκτώ χρόνια. Κι όσο καλοδιάθετος κι αν είναι κάποιος απέναντι σε εκείνο το πάρτι μεγαλομανίας του 2004, δύσκολα κρατάει την οργή του. Οι λίγες φωνές που προειδοποιούσαν εγκαίρως ότι κάτι δεν πάει καλά, έμεναν ως είθισται στο περιθώριο. Και τα λεφτά έρρεαν. Θα ήταν μάλλον υπερβολή αν λέγαμε ότι μια βασική αιτία της σημερινής χρεοκοπίας της Ελλάδας ήταν οι ολυμπιακοί αγώνες. Σίγουρα, όμως, παίξανε σημαντικό ρόλο! Στην Ελλάδα, πάντως, εδώ και πολλές δεκαετίες η γενικευμένη κρίση διαρκείας δεν είχε να κάνει μόνο με λεφτά, αλλά κυρίως με λερωμένες συνειδήσεις.

Τις τελευταίες μέρες άρχισα να γυρνάω προς τα πίσω. Να ψάχνω, να βρίσκω και να συγκρίνω. Τι έγινε πριν τους ολυμπιακούς, τι μετά, τι συμβαίνει σήμερα.

Παντού βλέπει κανείς πεταμένα λεφτά, με τα ολυμπιακά έργα να σαπίζουν. Το κόστος της διοργάνωσης πήγε ο κούκος αηδόνι. Και σα να μην έφτανε αυτό, τα έργα έχουν εγκαταλειφθεί στις αράχνες τους ή είναι έτοιμα να δοθούν πια κοψοχρονιά! Με λίγα λόγια, το πάρτι έγινε θρίλερ! Και μέσα σ' αυτό το χάος, ποιός θα μας πει ποιός φταίει; Μην ξεχνάμε ότι είμαστε στην χώρα του κουκουλώματος! Ξεκινάμε, λοιπόν...

Στις 5 Σεπτεμβρίου 1997 ο Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ έδινε τους αγώνες στην Ελλάδα. Σχεδόν όλοι πανηγύριζαν στην χώρα μας...

Την επόμενη μέρα (6/9/1997) διαβάζουμε στον ελληνικό Τύπο ότι η Ελλάδα γυρίζει σελίδα. Οι αριθμοί και οι προβλέψεις ζαλίζουν. Ακόμα και σε δραχμές...

- 1 τρις δραχμές θα είναι ο τζίρος της ολυμπιάδας 2004.
 - 130.000 νέες θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν.
 - 2.000.000 διανυκτερεύσεις ξένων τουριστών στους ολυμπιακούς θα αποφέρουν έσοδα 42 δις δρχ.
 - Στο εμπόριο και την βιομηχανία ο τζίρος θα είναι 165 δις δρχ. και στις κατασκευές 110 δις.
 - Τέλος, ο κρατικός προϋπολογισμός θα έχει έσοδα 300 δις δρχ. μόνο από φόρους!
- Τι πιο φυσιολογικό να πει «σωθήκαμε» ο κάθε άνθρωπος. Αμ δε!

Για παράδειγμα, οι προσδοκίες για περισσότερους τουρίστες διαψεύστηκαν παταγωδώς. Ούτε τόσοι τουρίστες ήρθαν τον μήνα των ολυμπιακών αγώνων, ούτε αρκετοί όλη την ολυμπιακή χρονιά: «Το 2004, χρονιά των Αγώνων, ήρθαν 11,7 εκατ. ξένοι τουρίστες, δηλ. 1 εκατ. ξένοι λιγότεροι σε σύγκριση με το 2003» (Ελευθεροτυπία, 13/3/2010).

Όσο για τον ελληνικό αθλητισμό, εκεί κι αν έπεσε ξεπάστρεμα. Ρόλο, φυσικά, έπαιξαν και τα σκάνδαλα ντόπινγκ που προέκυψαν από το 2004 και ύστερα, αποδεικνύοντας ότι κάτι δεν πήγαινε καλά και πρωτύτερα.

Το παιχνίδι συμφερόντων άρχισε να αγριεύει. Το κόστος των ολυμπιακών αγώνων έφτασε σιγά – σιγά, κι ενώ ξεκίνησε από πολύ χαμηλότερα το 1997, να είναι κάποια στιγμή τον Δεκέμβριο του 2003 (σχετική δήλωση Βενιζέλου στην βουλή) στα 4,5 δις ευρώ, κι όχι δραχμές πια. Σιγά – σιγά, όμως, αυτό το κόστος άρχισε να ανεβαίνει κι άλλο. Και να γίνεται πια δυσθεώρητο. Συν τοις άλλοις, τα κόμματα ξεκίνησαν να παίζουν με τη νοημοσύνη του κόσμου. Την κολοκυθιά, δηλαδή! Στις 11 Αυγούστου 2005 τα δις έχουν γίνει σαν πετσετάκια και πετάνε προς τα πάνω, λες και μιλάμε για σεντς

Το γράφημα που βρήκαμε και σας παρουσιάζουμε πιο κάτω (εφημερίδα Νέα, 11/8/2005) δείχνει τι... υπευθυνότητα έχουν τα ελληνικά κόμματα και πώς αντιμετώπισαν το θέμα των ολυμπιακών αγώνων.

Στις 19 Αυγούστου 2004 ο Πέτρος Δούκας κάνει λόγο για 7 δις ευρώ, στις 12 Νοεμβρίου 2004 οι Αλογοσκούφης – Πετραλιά μιλάνε για 8,9 δις ευρώ και στις 8 Αυγούστου 2005 πάλι η Πετραλιά κάνει λίγο για 13 δις! Απλά να υπενθυμίσω ότι σήμερα κόβονται συντάξεις για μόνο 150-200 εκ. ευρώ!

Κι όλα αυτά ενώ μέχρι το 2003 όλοι μίλαγαν για μόλις 4,5 δις! Και φυσικά οι πολιτικοί υπόσχονταν έναν φοβερό αθλητισμό, ότι τα παιδιά θα έχουν στάδια για να αθλούνται, ότι ο τουρισμός μας θα εκτοξευτεί όσο ποτέ, ότι η Αθήνα θα γίνει πόλη υπόδειγμα. Αλίμονο σε όσους τα έχαψαν τα παραμύθια ειδικά των δυο μεγαλοπιασμένων κομμάτων...

Σε έκθεση του υπουργείου οικονομικών το 2005 (που αποκαλύφθηκε από την Real News στις 30/4/2011) διαβάζουμε τα εξής φρικαλέα κι ενδεικτικά:

- Ενώ τα έργα στο ΟΑΚΑ ήταν να γίνουν με 3,1 εκ. ευρώ, τελικά το κόστος τους έφτασε στα 399 εκ. ευρώ.
- Το Παναθηναϊκό Στάδιο είχε προβλεφθεί να κοστίσει 300.000 ευρώ για έργα βελτιωτικά. Η υπέρβαση δαπανών στο κόστος έφτασε στα 11,5 εκ. ευρώ! Τα ίδια γίνανε και μ' άλλα στάδια.
- Η Real News σε εκείνο το δημοσίευμα έκανε λόγο για κόστος ολυμπιακών αγώνων στα 13,5 δις ευρώ συνολικά!

Σύμφωνα με στοιχεία που κατατέθηκαν στην βουλή τον Ιούνιο του 2011 υπάρχει κι ακόμα ένα εξοργιστικό στοιχείο:

- Ο κάθε Αυστραλός έδωσε για τους αγώνες του Σίδνεϊ το 2000 το ποσό των 75 ευρώ.
- Ο κάθε Έλληνας έδωσε τουλάχιστον 844 (!!!) ευρώ, λόγω «εξωπραγματικών υπερκοστολογήσεων έργων το 2004».

Και λέμε τουλάχιστον επειδή κανένας δεν ξέρει ακόμα και σήμερα όχι πόσο έφτασε, αλλά ούτε καν αν έκλεισε ο λογαριασμός των ολυμπιακών αγώνων 2004. Από άλλα στοιχεία που βρήκαμε προκύπτουν ακόμα πιο σοκαριστικά νούμερα για το πόσο πληρώσαμε το καθετί:

- Στην Ατλάντα το 1996, που έγινε και βομβιστικό κτύπημα κατά τη διάρκεια των ολυμπιακών αγώνων, η ασφάλεια για κάθε αθλητή κόστισε 9,7 ευρώ και για κάθε θεατή 7,8 ευρώ.
- Το κόστος αυτό εκτινάχθηκε στην Αθήνα, εν μέρει λόγω των Δίδυμων Πύργων και της Μαδρίτης, σε 107,5 ευρώ για την ασφάλεια κάθε θεατή και 213 ευρώ για κάθε αθλητή! Έλεος...

Πόσο πήγε τελικά το μαλλί; Μόνο ο θεός γνωρίζει μέχρι και σήμερα.

Η Ελευθεροτυπία έγραφε στις 13/3/2010: «Εκτιμήσεις ανεβάζουν το τελικό κόστος (των ολυμπιακών αγώνων) μεταξύ των 20-30 δις ευρώ αν συμπεριληφθούν δαπάνες που δεν θα γίνονταν ποτέ ή θα περνούσαν από λιγότερο ταχύρρυθμες διαδικασίες αν δεν υπήρχε η χρονική πίεση και ο μεγαλοϊδεατισμός της Ολυμπιάδας». Φυσικά, η αξιοποίηση των έργων ήταν της πλάκας. Όχι μόνο τα χρυσοπληρώσαμε, αλλά και τα περισσότερα πάνε στράφι, όπως φαίνεται. Ερείπια γίνονται.

Η μεγαλομανία της Ψωροκώσταινας ελληνικής πλευράς, αλλά και η στοά αθανάτων της ΔΟΕ που, όπως μπορείτε να δείτε από το σχετικό απόκομμα πιο κάτω, πίεζε συνέχεια για περισσότερες χλιδές (αφού βρήκε κορόιδα να πληρώνουν), έκανε το φορτίο αβάσταχτο. Τα έργα μαραζώνουν. Κοστίζουν για συντήρηση, δίχως να αποδίδουν, ενώ κανείς δεν ξέρει τι θα απογίνουν.

Η κωμωδία αλά μίστερ Μπιν είναι ότι από το 2009 κιόλας είχε ξεκινήσει φαγωμάρα Παπανδρέου – Καραμανλή για το πόσο στράφι πάνε τα ολυμπιακά έργα! Οι πρώτες δηλώσεις Παπανδρέου όταν έγινε πρωθυπουργός ήταν: «Οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις θα δοθούν στους πολίτες». Λες κι έχει όρεξη κανένας πολίτης να παλεύει με κατσαρίδες, ποντίκια κι αράχνες μέσα στις εγκαταστάσεις.

Διαβάζουμε από την Ελευθεροτυπία στις 8/5/2009, με τίτλο «2004: Φιάσκο διαρκείας μετά τους Ολυμπιακούς».

«Αναξιοποίητα παραμένουν στην ουσία και τα ολυμπιακά ακίνητα, με πιο χαρακτηριστικό τον περιβάλλοντα χώρο στο Ολυμπιακό Στάδιο με τις παρεμβάσεις του Σ. Καλατράβα, που παραμένει κλειστό και για τις επισκέψεις τουριστών απαιτείται ειδική άδεια! Υπερσύγχρονα συστήματα ελέγχου και πυρόσβεσης, που είχαν αγοραστεί το 2004, παραμένουν σε αποθήκες και δεν αξιοποιήθηκαν για την αντιμετώπιση των πυρκαγιών στην Πάρνηθα και την Πελοπόννησο!!!».

Βλέποντας την τελετή έναρξης και στους φετινούς ολυμπιακούς αγώνες, θα μπορούσαμε – μου φαίνεται – να κλάψουμε με την ησυχία μας για όλα τα προ οκταετίας όργια που φορτώθηκαν στις πλάτες μας... Ντόπες, μπετόν, δις ευρώ να πετάνε στον αέρα!

Η Αθήνα το 2004 είναι ο χαμένος ολυμπιακός κρίκος! Μιλάμε για την απόλυτη καταστροφή!

Πηγή : www.gazzetta.gr, 28-07-2012